

ПРЕДГОВОР

Полицијска служба је најважнија јавна служба јер у својој надлежности има очување правног система и заштиту живота и људских права од различитих видова криминалних делатности. Широка дискрециона овлашћења органа за спровођење закона представљају изазов за неодговорне појединце и могу се лако злоупотребити зарад личних интереса.

Разумевање обима корупције међу полицијским службеницима није довољно истражено па су подаци често у супротности са званичним подацима о броју откривених кривичних дела корупције. Неспорно је да у полицији има корумпираних, оних који су склони прекомерној употреби силе, оних који злоупотребљавају службени положај зарад материјалне користи, личног богаћења и других користи.

Насупрот општем веровању, откривање корупције у полицији често није најтежи облик истраге. Од суштинског значаја је да Сектор унутрашње контроле полиције буде потпуно кадровски оспособљен и да су службеници обучени и опремљени. Потребно је омогућити рад у потпуној тајности. То може и хоће да направи значајан утицај на свим нивоима корупције. Због тога ће они који покушавају да злоупотребе своја овлашћења или службени положај зарад личне добити, без обзира на свој положај, чин или статус, бити у страху од откривања.

Борба против корупције је озбиљан друштвени проблем, с економским и друштвено-политичким последицама, заснован је на три кључна елемента која се налазе у Националној стратегији за борбу против корупције. То су:

- Ефикасна примена антикорупцијских прописа,
- Спречавање – отклањање могућности за корупцију,
- Подизање нивоа свести и едукација друштва како би помогло у спровођењу стратегије за борбу против корупције.

Смањење корупције и достизање анти-корупцијске културе је од суштинског значаја за будући развој полиције. Нулта толеранција је прихватање свих запослених да пријаве и открију корупцију и злоупотребу службене дужности. Увек ће имати пуну и безусловну подршку друштва. Успех се може постићи само уз подршку руководства и снажних политичких смерница.

САДРЖАЈ

1. Уводне напомене и методологија истраживања	3
2. Анкетирање грађана	7
3. Анкетирање полицијских службеника	25
4. Представке грађана	55
5. Кривичне пријаве	65
6. Истраживање јавног домена	72
7. Закључци и препоруке	85
Прилог	
➤ Извештај синдиката	93

УВОД

Израда Стратешке обавештајне анализе о корупцији од стране Сектора унутрашње контроле полиције је предвиђена Твининг пројектом „Реформа полиције: унутрашња контрола“, Активност 1.1. Циљ анализе је да се прикаже како данас изгледа корупција у полицији виђена очима службеника Министарства унутрашњих послова (саме полицијске службе). То би обезбедило почетно мерило и помогло у постављању приоритета за будуће финансирање, активности истраге, образовање и спречавање прилика за коруптивно понашање и не мање важно, помогло би у дефинисању стратешког приступа смањењу корупције у полицији и јачању поверења друштва.

Шест месеци је издвојено за планирање, прикупљање података и писање извештаја. Тим од четири радника Унутрашње контроле је спроводио активности с одређеном лакоћом. Тим је израдио анониман полицијски упитник. Након спроведеног истраживања тим је анализирао податке и израдио Стратешку анализу. Касније је одлучено да се укључе и упитници грађана и одређени статистички подаци којима располаже МУП.

Током спровођења Активности 1.1 дошло је до бројних техничких и потешкоћа везаних за службенике који су извршавали ову активност што је значајно одложило израду ове анализе. Признање се мора одати госпођи **Горици Латинкић**, Одсек за аналитичко-информатичке послове, Сектор унутрашње контроле полиције, која је готово самостално, упркос аналитичким потешкоћама и техничким проблемима, успела ову анализу да приведе крају. Без њене преданости и посвећености, Сектор унутрашње контроле полиције не би могао да комплетира ову анализу.

Свака стратешка обавештајна анализа мора јасно да истакне обим и видове корупције која утиче на спровођење закона у Србији. Ова прва национална анализа произашла из МУП-а је оквирни и истраживачки корак у том правцу. Постоје многе области корупције које нису детаљно истражене, нпр. безбедност информационих технологија, склоност службеника, пропусти руководства и злоупотребе службеног положаја или надзор јавности. Ове области ће се наћи у препорукама које су резултат ове анализе. Вредност Стратешке обавештајне анализе у потпуности зависи од доприноса службеника МУП-а и чланова друштва који су добровољно учествовали.

Уколико желимо да се позабавимо корупцијом, требало би да имамо јасну слику о томе шта је корупција. Како се манифестује? Заједно с културом и контекстом у којем постоји. Онда када је слика јасна, тада могу бити одвојена одговарајућа средства, направљени приоритети, одређене стратегије, започети планови активности, покренуте стратегије за спречавање и едукацију.

Ова Стратешка обавештајна анализа служи као почетно мерило за надгледање и оцену активности и успеха у борби против корупције. У будућности мора бити усвојен софистициран и информативнији стратешки приступ уколико желимо да се ефикасније позабавимо корупцијом у полицији. Слично се и сама Стратешка обавештајна анализа мора развијати и побољшати како би ојачала знање и разумевање.

Међутим, постоји неколико јасних и добро познатих претпоставки које су опште прихваћене у спровођењу закона. У контексту овог почетног истраживања корисно је да их наведемо на почетку.

Корупција у полицији ствара јавни презир.

Криминалци су способни да прибаве податке од органа који спроводе закон, а који се обично чувају у националним базама података или у локалним обавештајним системима. Они настоје да пронађу службенике органа који спроводи закон који је подложен корупцији како би дошли до података.

Криминалци прибављају податке из различитих разлога. Углавном како би избегли откривање, компромитовали кривично гоњење, идентификовали где цуре информације у њиховим организацијама, створили своје разумевање тактика спровођења закона и повећали свој углед међу другим криминалцима. Криминалци настоје да задају задатке корумпираним службеницима који спроводе закон да прибаве одређене податке.

Криминалци могу да покушају да ометају истрагу или олакшају кривично дела настојећи да обрису или промене евиденцију службе за спровођење закона или да додају лажну евиденцију.

Криминалци корумпирају службенике који спроводе закон и остале на различите начине, некада плаћајући новцем или робом, као што је дрога, или услугама. Криминалци ће често платити награду за информацију која носи већи ризик од откривања.

Међутим, финансијска добит није увек најјачи мотив и постоје случајеви када су корумпирани полицијски службеници били мотивисани пријатељством, породичним односима, лојалности клану, заједничкој идеологији или незадовољством запосленог.

Стратешка обавештајна анализа израђена у оквиру МУП-а има за циљ да се надовеже на ове претпоставке, да прикаже како се испољава модерна корупција. Тренутни трендови и теме су графички приказане. Заснована је на личном искуству службеника о корупцији у МУП-у, а не на трачевима који круже или наговештајима. Њена ваљаност је снажно повезана с искреношћу и целовитошћу одговора службеника. Подаци су свеобухватно прикупљени и допуњени коришћењем података из јавног домена како би се приказао контекст културе корупције у спровођењу закона у Србији и друштву уопште. Синдикат такође нуди своје виђење које се може размотрити у оквиру овог извештаја.

Сва питања и методе истраживања је осмислио и применио Сектор унутрашње контроле полиције. Тај сектор најбоље разуме структуру и природу МУП-а и на који начин да се обави овакво истраживање. Улога пројекта је била да подржи овај процес и помогне при писању завршног извештаја.

Ову процену је извршио Сектор унутрашње контроле уз помоћ статистичких података из Одељења за контролу законитости рада полиције. Независно истраживање је допринело истрагама из домена јавности, док је стални саветник за Твининг пројекат обавио завршно уређење читавог документа. Закључке и препоруке је написао стални саветник за Твининг пројекат, који је о њима разговарао и усагласио их са Сектором унутрашње контроле.

МЕТОДОЛОГИЈА

Израда Стратешке обавештајне анализе о корупцији је предвиђена Твининг пројектом „Реформа полиције: унутрашња контрола“ који се у Сектору унутрашње контроле полиције реализује на основу одобрења Министра од 22.09.2010. године.

Анализу је припремио Сектор унутрашње контроле полиције у сарадњи са Управом за аналитику Министарства унутрашњих послова. Ово истраживање је извршено како би се на свеобухватан начин сагледао проблем корупције полицијских службеника, истражили ставови јавног мњења, али и самих полицијских службеника у вези с њиховим искуствима са корупцијом. На основу овог истраживања, дефинисаће се препоруке и предлози за спречавање корупције и ефикаснију борбу против корумпираних полицијских службеника.

Прикупљање података је извршено коришћењем следећих метода:

- анкетирање грађана
- анкетирање полицијских службеника
- проучавање кривичних пријава које су поднете против полицијских службеника због кривичних дела корупције
- проучавање представки грађана који су се жалили Сектору унутрашње контроле полиције и подручним полицијским управама
- допринос синдиката

ПОЛИЦИЈА

Анкетирање полицијских службеника је спроведено широм Србије укључујући и представнике организационих јединица у седишту Министарства. Анкета је спроведена у свим полицијским управама и у једној полицијској станици у свакој полицијској управи. У Београду је анкета спроведена у једној полицијској управи укључујући и једну од централних градских општина.

Избор организационих јединица у седишту Министарства и полицијским станицама је био насумичан. Сви анкетирани су службеници Министарства и њихова радна места и звања нису биле од значаја у анкети. Сви одговори су били анонимни и руком писани па онда затворени у коверте како би се обезбедила анонимност.

Након што је прикупљање података завршено, сви упитници су враћени Сектору унутрашње контроле полиције на обраду. Службеници Сектора су ручно унели податке из упитника, у систем software Lotus Notes 8.5 (Basic).

Службеници из Управе за информационе технологије у седишту Министарства су припремили софтвер програме за анализу података. Обрада података из упитника и израда табела које је захтевала анализа је, на захтев Сектора унутрашње контроле полиције, извршена у Управи за информационе технологије.

УЗОРАК И МЕТОДА УЗОРКОВАЊА

Укупан број подељених упитника је 15.000. У анкети је учествовало 10.168 службеника. То је изузетно висока стопа одговора. Тај број такође представља око четвртину службеника у Министарству у Србији. Без обзира на одређене недостатке (нпр. непотпуни упитници) то је веома висока стопа одговора.

Статистичка пракса је заснована на усмереној дефиницији проблема. У прикупљању података то укључује дефинисање становништва које је представљало узорак, јер веома ретко има довољно времена или новца да се добију подаци од сваког становника те, уколико желимо да добијемо тачну процену искуства, треба одредити репрезентативни узорак или подгрупу становништва. Иако узимање узорка из Министарства није било научно осмишљено, обим прикупљених података нам указује да материјал репрезентативно приказује организацију полиције.

АНКЕТИРАЊЕ ГРАЂАНА

Радници Управе за аналитику су спровели анкетање грађана у подручним полицијским управама. Упитници су, углавном, били постављени у службеним просторијама полицијских управа у којима је највећа фреквенција грађана, који је посећују. Ово је најчешће у просторијама где се обављају управни послови и где грађани свакодневно долазе ради добијања личних исправа, регистрација возила и обављања других управних послова.

Метода прикупљања података је била заснована на погодности и могућности грађана да учествују у анкетању. Да поновимо, анкетање је било анонимно и добровољно.

5.000 упитника је подељено широм Србије. Прикупљено је укупно 2.224 одговора, 2.191 грађанин је попунио упитник у подручним полицијским управама, а 33 грађана је попунило упитник који је објављен на веб страници Сектора.

АНКЕТИРАЊЕ ГРАЂАНА

Узорак грађана за анкетирање је добијен користећи метод погодности (могућности) прикупљања података. Непостојање вероватноће као врста узорковања које обухвата узорковање из дела становништва које је на дохват руке. Одређени узорак је изабран јер је доступан и погодан. Када користимо овакво узорковање, немогуће је да генерализујемо о свом становништву из ове методе јер није довољно репрезентативно.

Узорак је састављен из два дела:

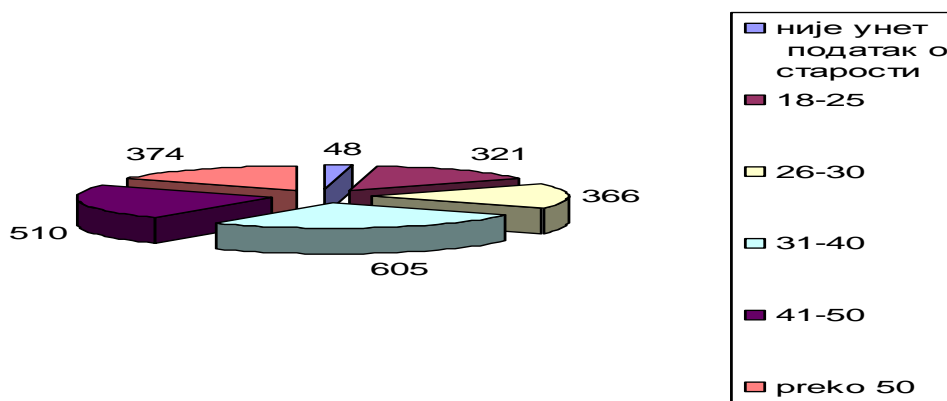
- 1) Грађани су попуњавали упитник у полицијским станицама
- 2) Грађани су попуњавали упитник на веб страници Министарства (интернет)

	Фреквентност	Процент	Укупан проценат
Интранет	2.191	98,5%	98,5%
Интернет	33	1,5%	100,0%
Укупно	2.224	100,0%	

Табела 1 – Узорак грађана

ДЕМОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Највеће интересовање за анкетирање било је међу грађанима у старости између 31 и 50 године живота, тако да је од 2.224 укупно анкетираних, 50,1 % управо из ове старосне групе.

Табела 1 показује да је највећа фреквентност међу грађанима у старости између 31-40 и 41-50 и то 27,2% и 22,9%. Али нема логичког објашњења за овакво дефинисање старосне категорије. Старосна група 26-30 је на половини распона других група.

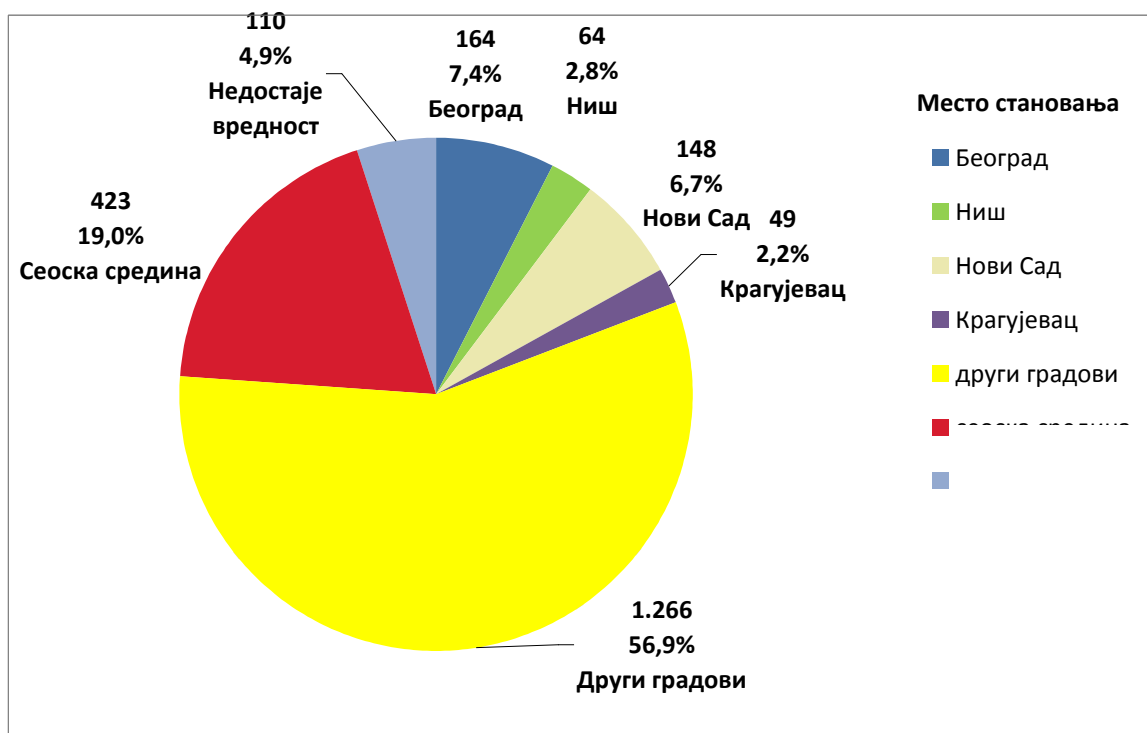
ПОЛНА ПРИПАДНОСТ

У анкети је учествовало 1.344 мушкараца и 778 жена. Преостали учесници анкете, њих 102, нису навели податак о полној припадности.

Табела 2 приказује да су највећи проценат анкетираних мушкараца, 60,4% у односу на 35,0% жена. Неки грађани су прескочили ово питање (4,6%). Не претпоставља се да су мушкарци заинтересованији за учешће у анкетирању. То се вероватно може објаснити чињеницом да мушкарци у већем броју и чешће одлазе у полицијску станицу од жена.

МЕСТО ПРЕБИВАЛИШТА

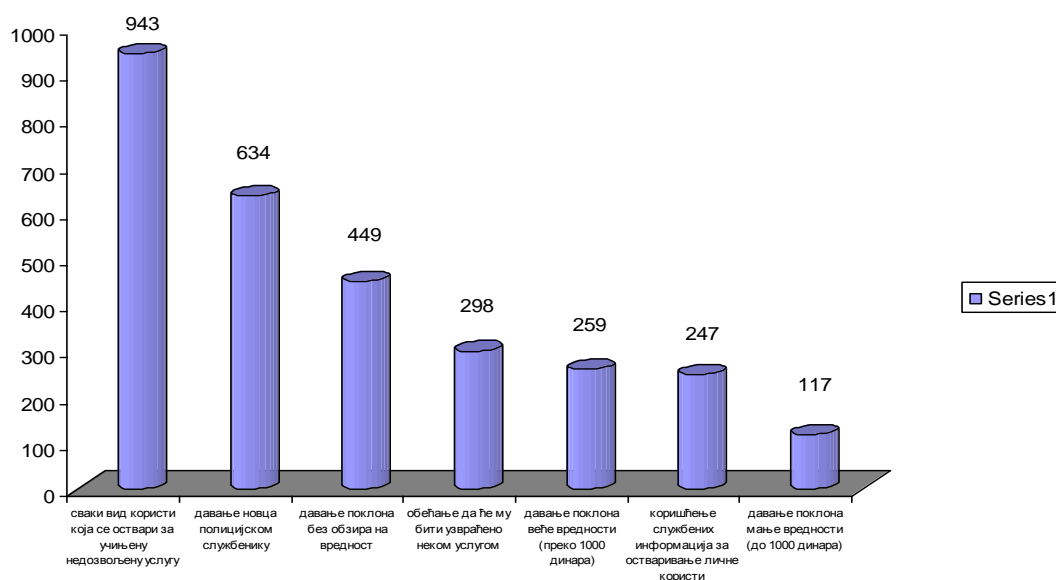

Табела 3 показује фреквентност и проценте везане за место пребивалишта. Нема података за категорију „други градови“. То је категорија с највећом фреквенцијом и дефиниција њених карактеристика је непозната. Из тог разлога ова вредност није погодна за даљу анализу.

Препоручује се да се у будућим проценама изврши поновна категоризација тако што ће категорије постати детаљне и искључиве како би омогућиле регионалну процену и узеле у обзир друштвене промене.

СТАВОВИ О КОРУПЦИЈИ

Иако се корупција углавном везује за примање новца, велики број анкетираних грађана (42,4 %) под појмом корупције подразумева „сваки вид користи која се оствари за учињену недозвољену услугу“. Знатан број анкетираних као корупцију препознаје и „обећање да ће бити узвраћено неком услугом“, као и „коришћење службених информација за остваривање личне користи“. Проширење појма корупције, могло би се тумачити као добар знак.

Табела 4 приказује категорије и одговоре. Појам корупције је снажно повезан с давањем новца. Проценти су обрачунати за сваки одговор посебно, за све одговоре на ово питање без обзира да ли је изабран један или више одговора. Има укупно 2.956 одговора. Збир је већи од 100% анкетираних јер су укључени вишеструки одговори.

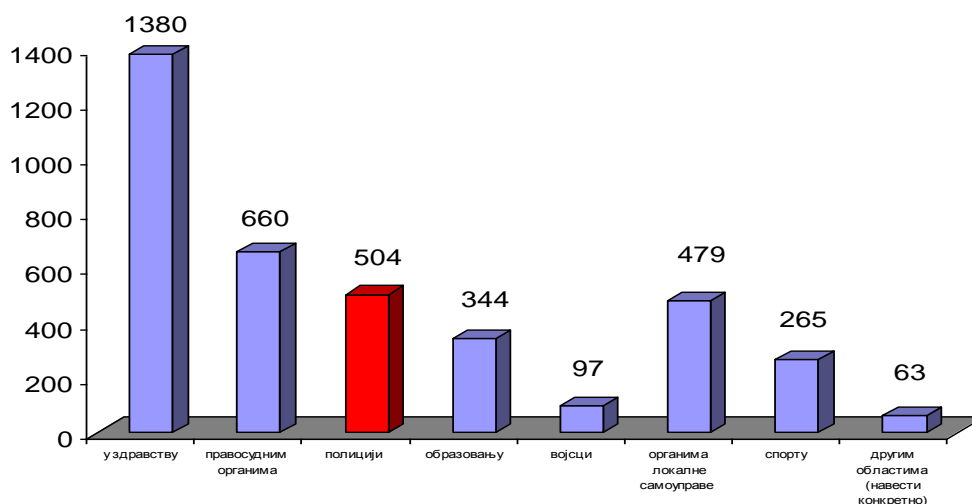
Резултати показују да грађани под појмом корупције подразумевају сваки вид користи која се оствари за учињену недозвољену услугу (31,9%). То је најчешћи одговор и указује на то да дефиниција корупције за грађане укључује вишеструке концепте. Друга највећа категорија је „давање новца полицијском службенику“ (21,4%), а трећа је „давање поклона без обзира на вредност“ (15,2%). Давање поклона мање вредности се готово и не сматра корупцијом (само је 117 грађана или 4,0% изабрало овај одговор). Изгледа да се давање поклона мање вредности сматра „нормалном“ појавом у модерном српском друштву.

То је забрињавајући податак који указује на прихватање или нормализовање корупције у друштву. Податак да је корупција саставни део свакодневног живота није неубичајен.

Један одговор је изабрало 1.757 (79%) анкетираних. Више одговора је дало 318 грађана што је 14,3% од укупног броја. Као додаток претходном коментару широј дефиницији корупције, овај податак се сматра оптимистичним. Сматра се да је корупција комплексан феномен који се састоји из више аспеката. То значи да је корупција озбиљан проблем који може утицати на друштво у различитим облицима. Укупан број анкетираних који није одговорио на ово питање је 149 што је 6,7% од укупног броја.

ГДЕ ЈЕ ПРИСУТНА КОРУПЦИЈА?

Анкетирани су издвојили здравство као област у друштву у којем је корупција најзаступљенија (1.380). На другом месту су правосудни органи (660), а на трећем полиција (504). Полиција и правосудни органи представљају кривично-правни систем и заједно су готово изједначени са здравством као институције у којима је корупција најзаступљенија.

Табела 5 – Где је присутна корупција на основу одговора анкетираних. Један одговор је дало 1.399 анкетираних. Више одговора је дало 673 анкетираних. 152 је укупан број питања на која анкетирани нису одговорили или су одбили да одговоре у потпуности.

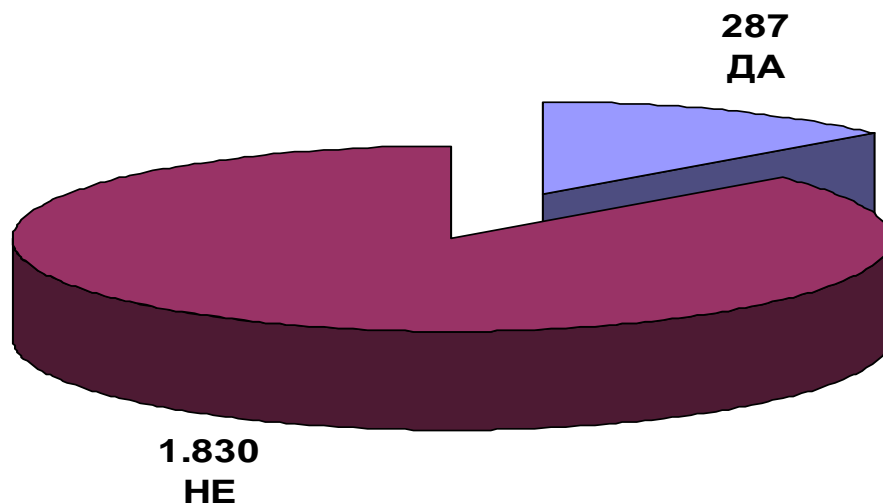
На отворено питање где је присутна корупција, 63 анкетираних је дало писмене одговоре. Одговори су подељени у следеће категорије:

- 1) Политика и политичке партије
- 2) Државна управа
- 3) Све области
- 4) Индустрија
- 5) Комуналне службе

Неки анкетирани су навели групе на високом положају у друштву као највише корумпирани и примећују корупцију у свим областима. Неки су навели да су то индустрија и комуналне службе. Прве две категорије су навеле да корупције има и ван одређених области и да је ендемска. Таква влада и политичари су корумпирани. Овакво виђење је забрињавајуће јер те две групе имају утицај у свим слојевима српског друштва. То може бити показатељ разочарења или незадовољства владом.

ИСКУСТВО С КОРУМПИРАНИМ ПОЛИЦИЈСКИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

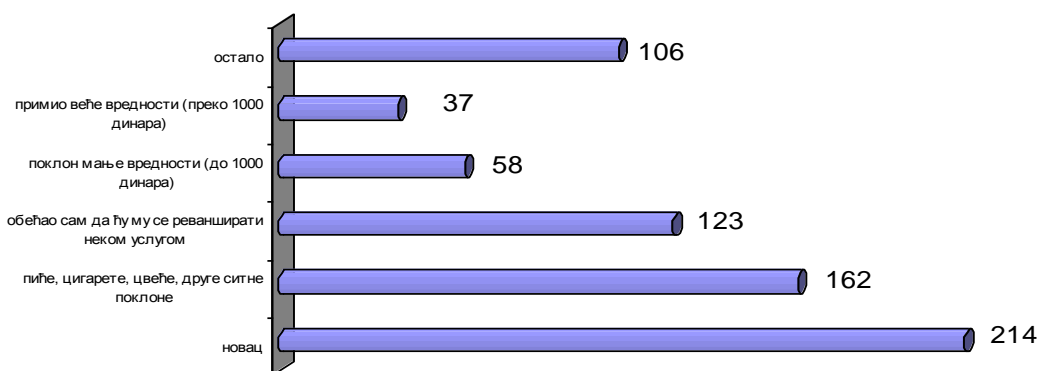
На питање да ли је полицијски службеник икада тражио поклон од њих, већина анкетираних грађана (82,2%) је одговорило да се никада нису нашли у ситуацији да су од њих полицијски службеници тражили поклон или услугу. Отприлике 12,9% је имало такво искуство с полицијским службеницима који су им тражили новац или другу услугу. Преосталих 4,9% анкетираних није одговорило на ово питање.

Табела 6 приказује категорије анкетираних који јесу или нису имали искуства с корумпираним полицијским службеницима. На следеће питање у овом извештају велики број анкетираних је потврдио да је дао поклон полицијским службеницима (700) што је много више од оних који су изјавили да је од њих захтеван поклон (287). Ово питање даје донекле противречне информације.

ШТА СТЕ ДАЛИ ПОЛИЦИЈСКОМ СЛУЖБЕНИКУ

Схватање да је ситна корупција у полицији најприсутнија потврђују и изјаве анкетираних да су полицијским службеницима давали „ситне поклоне“ – пиће, цигарете, цвеће, друге ситне поклоне (162) и поклоне мање вредности – до 1.000 динара (58). У свега 37 случајева је потврђено да се радило о поклонима вредности преко 1.000 динара, а у 214 су грађани изјавили да су полицијским службеницима давали новац.

Табела 7 приказује врсту мито-поклона који се дају радницима Министарства и полицијским службеницима.

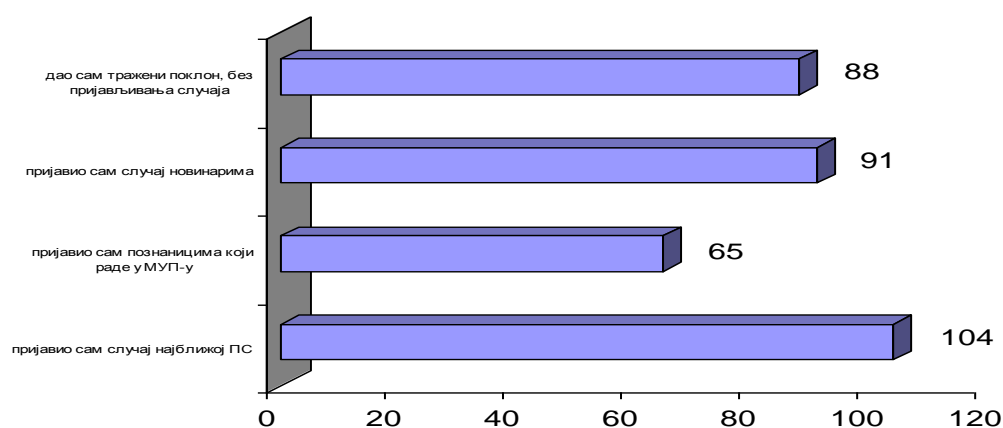
Разлика између наведених података може да укаже на праксу грађана да награде полицијског службеника или радника Министарства за њихову учињену услугу или дело. Евидентно је да је код знатног броја грађана присутно осећање извесне обавезе да се полицијским службеницима „реванширају“ чак и онда када то од њих није тражено. Давање „пригодних – ситних“ поклона неки сматрају прихватљивим, нешто што се подразумева. Изгледа да су грађани много чешће давали поклоне него што је то од њих било тражено. Та разлика може (и вероватно) указује на то да су сами грађани одговорни за подстицање корупције и културолошки условљени да дају поклоне за услугу или корист. Ове категорије показују да је најчешћи поклон новац и ситни поклони. У стварности је то једна те иста ствар. Сврха те размене јесте да се некоме захвали за или да се обезбеди предузимање активности повољних за даваоца поклона.

Учесталост и мотиве ових коруптивних активности вреди даље истражити.

ШТА СТЕ УРАДИЛИ КАДА ЈЕ СЛУЖБЕНИК ЗАТРАЖИО ПОКЛОН

Забрињава податак да је само трећина грађана од којих су полицијски службеници тражили мито, тај податак пријавила надлежној полицијској управи, а да је 25,2% анкетираних изјавило да су одмах дали тражени поклон, без пријављивања случаја. Преостали су случај пријавили медијима или су о томе информисали своје познанике који раде у Министарству, и који су задужени да поступају по свим наводима овог типа.

Пасивно понашање грађана који нису били спремни да случај пријаве надлежним полицијским управама и чињеница да је знатан број оних који су случај пријављивали медијима, али не и надлежним полицијским службама, указује да грађани још немају довољно поверења у полицију и њену спремност да на потпун и адекватан начин изврши проверу пријаве о корупцији и предузме мере према полицијским службеницима пријављеним за корупцију.

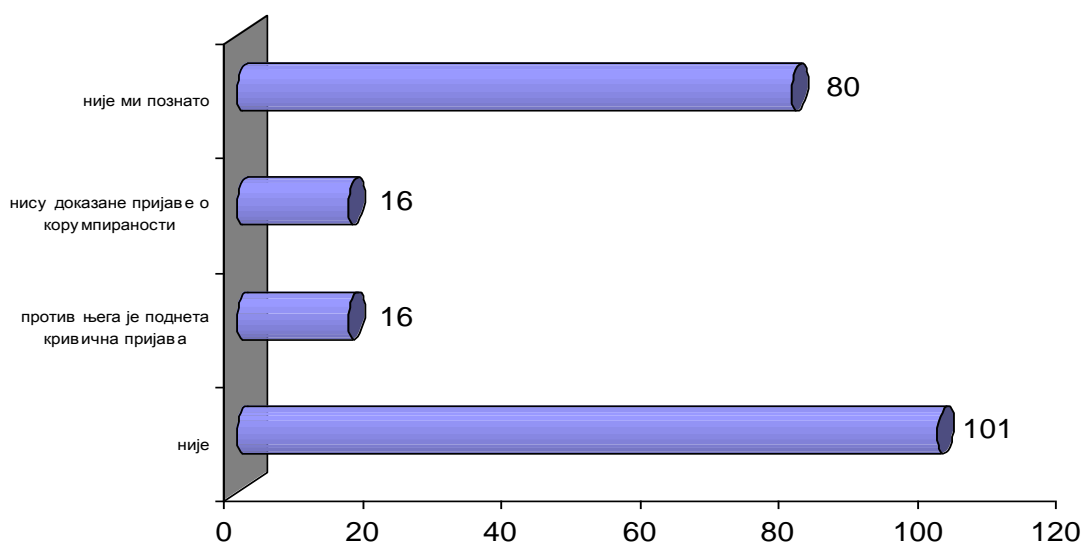
Табела 8 приказује одговоре на захтеве службеника за „поклоном”. Проценти су израчунати за сваки одговор посебно, од укупног броја одговора на ово питање, без обзира да ли је био изабран један или више одговора. Укупно је добијено 348 одговора. На једно од претходних питања „Шта сте дали полицијском службенику?”, 700 грађана је дало своје одговоре. Сада је мање грађана признало да је од њих затражен поклон.

Грађани су се одлучили да полицијске службенике пријаве најближеј полицијској станици (104) и медијима (91). Мањи проценат грађана је о случају информисао своје познанике. Укупан број грађана који је пријавио полицијске службенике је 260 (укупно за давање поклона је 700). То је разочаравајуће мали број када узмемо у обзир да је само 104 случаја корупције пријављено надлежној полицијској служби.

У циљу задобијања поверења грађана и њиховог подстицања да пријављују корупцију надлежним полицијским службама, Министарство би морало да осмисли стратегију афирмативне акције, усвоји стратегију **НУЛТЕ ТОЛЕРАНЦИЈЕ**. Тиме би се доказала спремност и решеност Министарства да одлучно санкционише сваки вид корупције.

ДА ЛИ ЈЕ ПОСТУПАНО ПО ВАШОЈ ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈЕ?

Резултати анкете показују да грађани углавном не знају да ли је по њиховим пријавама поступано (80), а 101 грађанин тврди да није поступано. Само 16 анкетираних је располагало информацијама да је против полицијског службеника кога су они пријавили, поднета кривична пријава, а исти број је изјавио да нису доказане њихове пријаве против корумпираних полицијских службеника.

Табела 9 приказује реакције Министарства на пријаве грађана. Изгледа да има мало јавног увида у поступке Министарства. Грађани не знају шта се десило са пријавом коју су поднели нити су обавештени о поступању по њиховим пријавама. Кључни аспект транспарентности јесте да се према грађанима поступа достојанствено и с поштовањем. Заштита људских права је основна карактеристика стандарда и вредности ЕУ. Грађанима би требало обезбедити и повратну информацију о поступању по њиховим пријавама о корупцији односно требало би их редовно и благовремено информисати о томе шта је утврђено и шта је предузето против полицијског службеника кога су пријавили за корупцију заједно с разлозима за предузете мере.

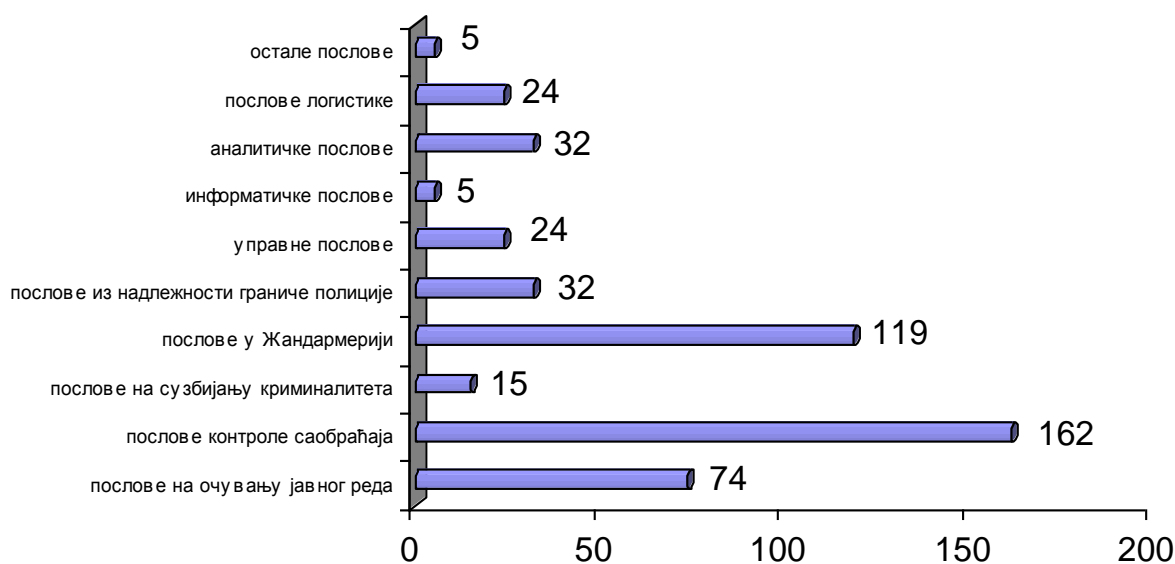
Одговорност подразумева да су притужбе ажуриране, односно да садрже све податке о случају и постигнутом напретку. Потребно је послати писмо подносиоцу притужбе с детаљним описом поступка и исходом.

16 случајева притужби с позитивним исходом од 213 извештаја, представља негативну стопу успешности од 92,5% или позитивну стопу успешности од 7,5%.

НА КОЈИМ ПОСЛОВИМА РАДИ ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИК КОГА СТЕ КОРУМПИРАЛИ?

Скоро 30% анкетираних који су давали мито полицијским службеницима изјавили су да су то припадници саобраћајне полиције (162). Неочекивано велики број анкетираних је тврдио да је давао поклоне и/или мито припадницима Жандармерије (119). Мањи број грађана указао је на припаднике граничне полиције (32) и полицијске службенике криминалистичке полиције (15).

То не изненађује јер радници на тим пословима стално комуницирају са грађанима што самим тим ствара и веће могућности за корупцију. При изради Стратегије образовања, те означене области би биле идеалне полазне тачке да се на њих усредсредити активност.

Табела 10 указује на послове на којима раде службеници које су грађани пријавили за узимање мита од грађана. Превентивне стратегије би требало да одреде приоритете у опхођењу полицијских службеника према грађанима. Примењив кодекс понашања и технике тестирања интегритета могу помоћи да се овој области неодговарајућег поступања полиције поклати пажња.

КОЈЕ СУ УСЛУГЕ ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИЦИ ЧИНИЛИ

Табела 11 приказује дијапазон услуга које су полицијски службеници чинили грађанима. Као најчешћу помоћ добијену од полицијских службеника, грађани су издвојили помоћ око избегавања одговорности због учињеног саобраћајног прекршаја (109) и других прекршаја (32), неподношење кривичне пријаве (37) и помоћ приликом добијања личних докумената (31). Број осталих видова помоћи и услуга је знатно мањи. Грађани су изјавили да су давали мито полицијским службеницима да им не би одредили меру задржавања (12) или да би исту укинули (7), како би им саопштили поверљиве податке (22), помогли око запослења у Министарству (12), помогли око враћања привремено одузетог оружја (4), возила (6) и других предмета (3).

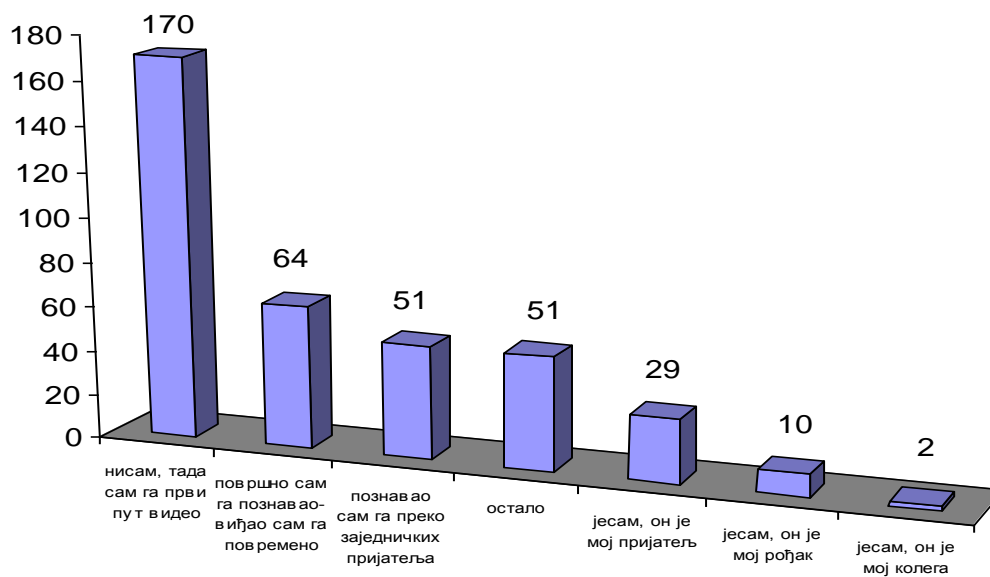
Иако постоји српско схватање „ситне или корупције мањег нивоа“, одговори на ово питање дају разлог за забринутост. Главна активност је НЕподношење кривичне пријаве и онда када је такав поступак једини одговарајући. То се односи на 64% корумпираних активности на основу пријава грађана. У најразвијенијим земљама сматра се да се овим изобличава ток правде. Изузетно озбиљно кршење непристрасности у спровођењу закона. Нешто што се не сматра „ситним“. Анкетирани су такође навели „избегавање одговорности за прекршај“ што је синоним за изобличавање тока правде. Ове врсте коруптивног понашања поткопавају владавину закона и овлашћења кривичног правосудног система.

Цурење информација је такође значајно као што је забрињавајуће „саопштавање поверљивих података“ неовлашћеним лицима. Ово поткопава владавину закона, омета полицијску истрагу која је у току или чак компромитује деловање доводећи безбедност и добробит службеника у опасност. Цурење информација поткопава појам безбедног прикупљања и чувања података што значи и заштиту људских права.

Незаконито прибављање личних докумената представља безбедносни ризик на граници с ЕУ. Иако информациони систем и поступци могу да буду функционални, компромитовање система од стране корумпираних радника може представљати озбиљан проблем.

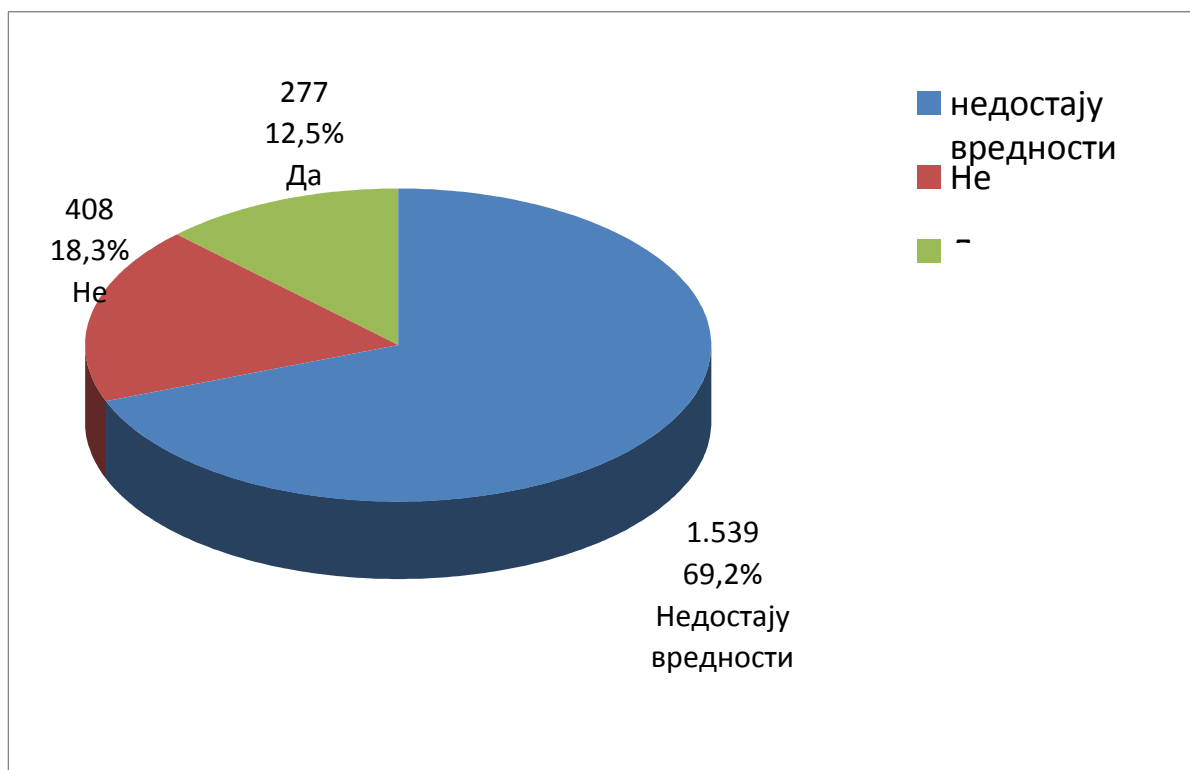
ДА ЛИ СТЕ ПОЗНАВАЛИ ПОЛИЦИЈСКОГ СЛУЖБЕНИКА СА КОЈИМ СТЕ САРАЂИВАЛИ?

На питање „Да ли сте раније познавали полицијског службеника којем сте дали, односно који је од Вас тражио мито“ учесници анкете су одговорили да 62% од корумпираних службеника нису познавали или су их површно познавали. 38% анкетираних је одговорило да су полицијског службеника познавали преко заједничких пријатеља (51), да су пријатељи (29) или рођаци (10) или колеге (2).

Табела 12 показује да је 62% грађана такво искуство имало са службеником којег нису познавали или га раније срели. Ово је јак показатељ да се службеници не либе и да су већ раније тражили мито или поклоне од грађана. То изазива велику забринутост. Може се претпоставити да бављење корупцијом представља нормалан начин живота. Неки радници Министарства су и увежбани и искусни у пословима корупције. Такав ниво прихватљивости у модерној демократији је алармантан. Готово да нема одвраћања, страха од изложености и минимум поштовања за владавину закона.

ДА ЛИ МИСЛИТЕ ДА ИМА МНОГО КОРУМПИРАНИХ РАДНИКА У ПОЛИЦИЈИ?

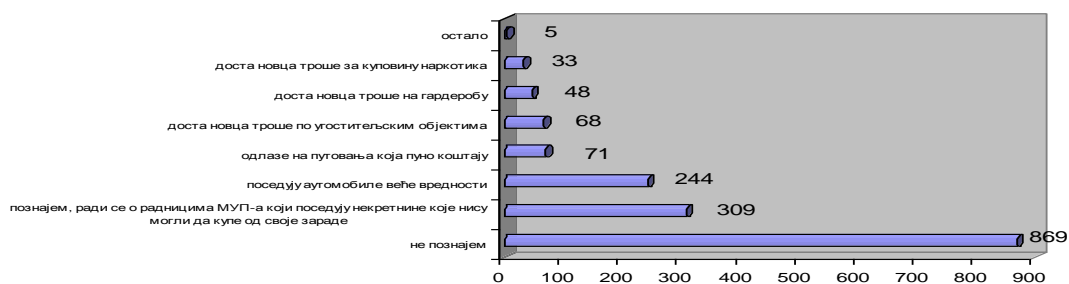

Табела 13 приказује да 12,5% грађана мисли да има много корумпираних радника у полицији, а 18,3% је одговорило да нема. Изненађује да је 69,2% одбило да одговори на ово питање. Висок проценат података који недостају је вероватно последица референдумске врсте питања с могућношћу ДА/НЕ одговора.

ВИДЉИВИ ПОКАЗАТЕЉИ КОРУПЦИЈЕ

Грађани су на питање о видљивим показатељима корупције изабрали више одговора. Најчешће су знаци корупције односно показатељи и индиције које указују на корумпираност полицијских службеника видљиви у средини у којој живе, посебно у мањим срединама. Укупно 34,9 % анкетираних је потврдило да у свом окружењу има полицијске службенике чији је материјални статус изнад њихових примања, односно чији начин живота подразумева већа примања од оних која они остварују радом у полицији.

Као најчешће показатеље корумпираности полицијских службеника, анкетирани су навели поседовање некретнина веће вредности и скупоцених аутомобила. Следе скупа путовања, трошење новца у угоститељским објектима, трошење новца на гардеробу. Занимљиво је да су навели и куповину наркотика што превазилази оквире редовних просечних примања.

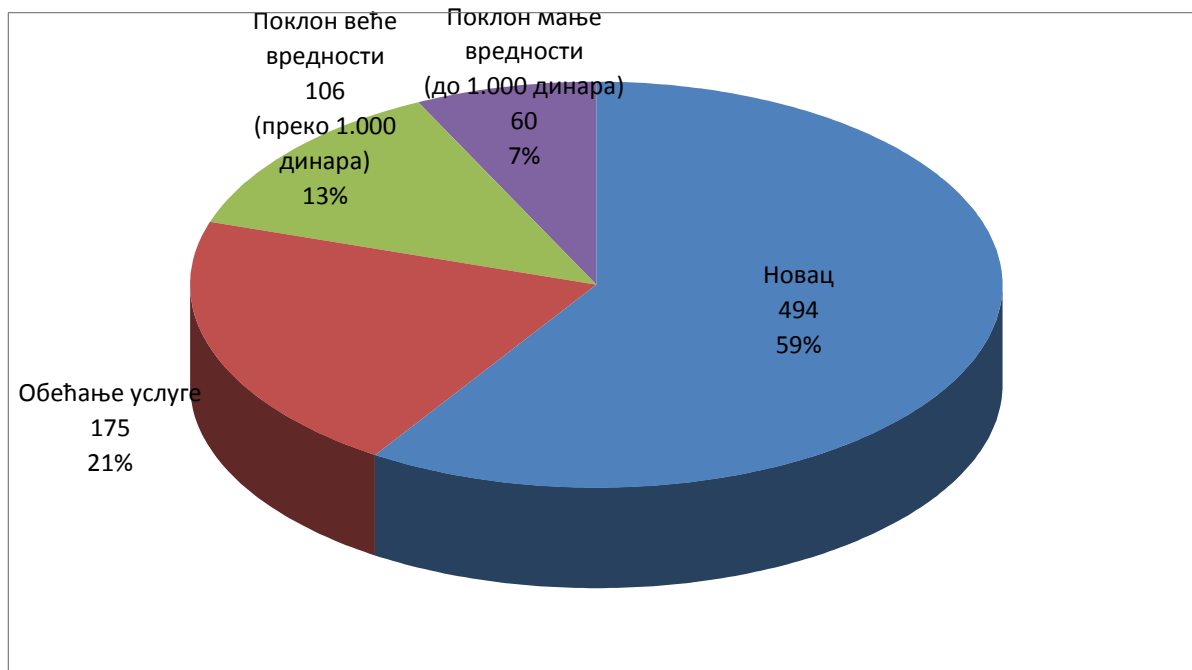

Табела 14 приказује на који начин грађани идентификују корупцију код полицијских службеника. Појављује се стереотип о службеницима који „живе изнад својих могућности“, међутим занемарује се чињеница да партнери многих службеника такође раде, службеници имају друге изворе прихода или породичне фирме које доприносе породичном богатству. Ниска основица плата службеника такође има утицај на мишљење јавности како полицијски службеници не могу приуштити скупе ствари као што су аутомобили или одмор јер имају мале плате. Уколико службеник има ауто онда постоји претпоставка да он сигурно зарађује новац на други начин, путем корупције.

Услови запошљавања и низак друштвени статус службеника су забрињавајуће области које утичу на углед нарочито службеника који спроводе закон.

ШТА КОРУМПИРАНИ РАДНИК ДОБИЈА

Анкетирани грађани сматрају да корумпирани полицијски службеници најчешће узимају новац (494) од лица којима учине разне услуге. У мањем броју се ради о примању поклона веће вредности – преко 1.000 динара (106) и мање вредности – до 1.000 динара (60) и о обећањима да ће им бити узвраћено адекватним услугама (175).

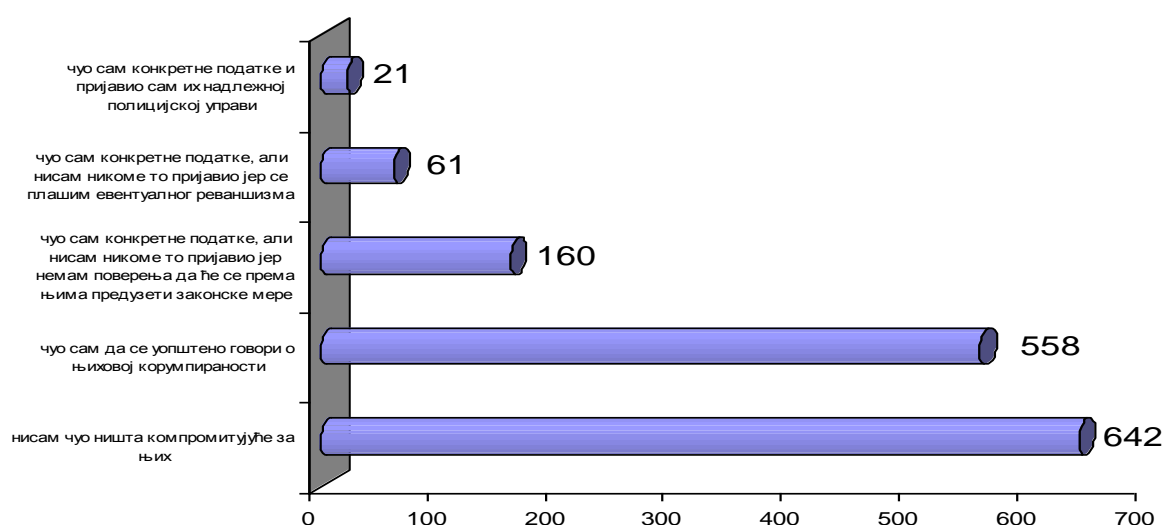

Табела 15 приказује начин исплате и награде за коруптивне делатности на основу пријава грађана. Новац је најпожељнији начин корупције као „награда“ радницима Министарства за учињене услуге.

ПРИЈАВЉИВАЊЕ КОРУПЦИЈЕ И ПРОЦЕНА МЕРА ЊЕНОГ СУЗБИЈАЊА

На питање шта сте урадили када сте чули да је службеник корумпиран, укупно 800 грађана је проследило извесна сазнања о корумпираним полицијским службеницима. Само 2,6 % (21) је корумпиране полицијске службенике пријавило надлежној полицијској управи. Овај податак указује на велики проблем.

Разлози непријављивања су се налазили у неповерењу у надлежне органе и њиховој спремности да предузму адекватне мере на санкционисању оваквог понашања (160) праћен страхом од реваншизма (61). Највећи број грађана (558) је као разлог за непредузимање навео да су сазнања којима су они располагали била уопштена и непроверена.

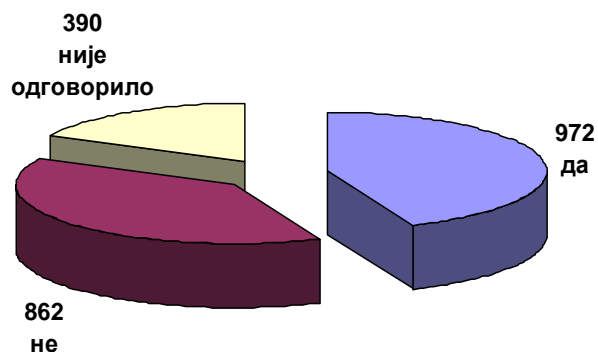
Табела 16 приказује одговоре грађана који су имали сазнања о корумпираним полицијским службеницима.

Чињеница да грађани оклевају да пријаве сазнања о корумпираним службеницима је забрињавајућа. Ниво поверења у интегритет државне управе остаје минималан. Требало би да се размотри увођење телефонских линија и употреба интернета како би грађани могли једноставно и анонимно да пријаве. Значајан део обавештајних информација се изгуби када се не пријаве сумње на коруптивно понашање радника Министарства.

Требало би подржати грађане који пријављују корупцију. Требало би им пружити повратну информацију о поступању према њиховој пријави о корупцији, редовно их и на време обавештавати о постигнутом напретку и спроведеним мерама према корумпираном полицијском службенику.

ДА ЛИ МУП ПРЕДУЗИМА АДЕКВАТНЕ МЕРЕ ПРОТИВ КОРУМПЦИРАНИХ РАДНИКА

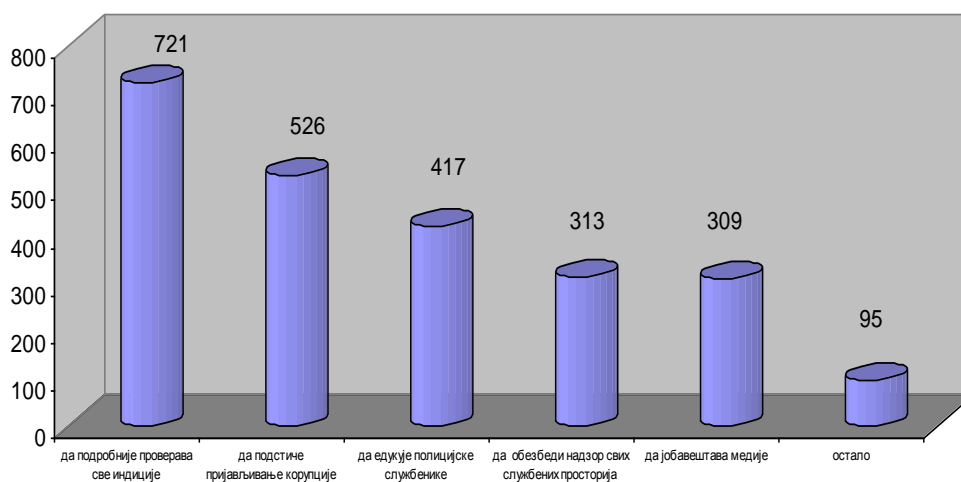
Мишљење грађана је готово подељено – 972 учесника анкете (43,7%) се позитивно изјаснило о напорима МУП-а на плану сузбијања корупције у сопственим редовима, 38,7% сматра да мере МУП-а нису адекватне, а преостали анкетирани (390 или 17,5%) се нису изјаснили.

Табела 17 показује мишљење анкетираних у вези с напорима Министарства у борби против корупције. Значајан је број оних који верују да Министарство може да уради више у борби против корупције.

ШТА БИ ПО ВАШЕМ МИШЉЕЊУ МУП ТРЕБАЛО ДА УРАДИ У БОРБИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ?

721 анкетираних сматра да би Министарство унутрашњих послова, пре свега, требало да подробније проверава све индиције о корумпираним полицијским службеницима. 526 анкетираних каже да би МУП требало непрекидно да подстиче грађане да пријављују корумпиране полицијске службенике. Као пожељне мере које би могле да допринесу ефикаснијем сузбијању корупције наведени су и примена техничких мера надзора свих службених просторија у којима се остварује контакт са странкама 313, едукација полицијских службеника 417, као и обавештавање јавности и средстава јавног информисања о томе 309.

Табела 18 показује мишљење грађана о томе на који начин би МУП требало да сузбије корупцију у редовима полиције. Неки грађани су у писаним одговорима издвојили мере које би могле да допринесу сузбијању корупције у редовима полиције.

- Повећање плата полицијских службеника
- Оштрију казнену политику, односно оштрије санкционисање корумпираних полицајаца
- Подношење кривичних пријава
- Престанак радног односа

77,3% анкетираних је одговорило на ово питање (један или више одговора) што показује да мисле да је промена могућа и потребна. 15,5% свих грађана мисли да би требало да се предузму вишеструке мере. Укупан број одговора је висок. Он указује на то да велики број грађана мисли да су мере које МУП предузима неадекватне.

Имајући у виду податак да је скоро занемарљив број анкетираних грађана званично пријавио полицијске службенике због корупције, процењује се да би рад на даљој промоцији активности на плану сузбијања корупције и мера које се предузимају према корумпираним полицијским службеницима, могао да утиче на значајније повећање броја грађана који би пријављивали корупцију.

АНКЕТИРАЊЕ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Анкетирање полицијских службеника Министарства унутрашњих послова Републике Србије је извршено у првој половини 2011. године. 15.000 упитника је достављено полицијским службеницима из свих подручних полицијских управа и организационих јединица у седишту.

УЗОРАК И МЕТОД УЗОРКОВАЊА

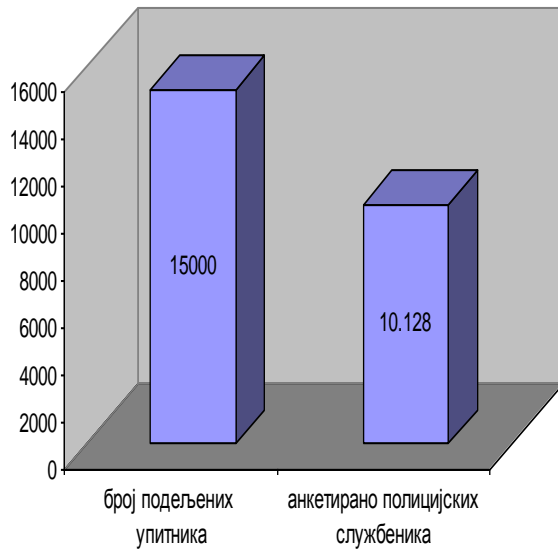
10.128 полицијских службеника је попунило упитнике. Ово је веома висок проценат одзива. То отприлике износи једну четвртину од укупног броја радника у МУП-у.

Статистика је заснована на дефинисању одређеног проблема. То значи одређивање становништва одакле је узорак изабран. Становништво може бити одређено укључујући и све људе или ставке с карактеристикама које желимо да истражимо. Због тога што веома ретко има довољно времена или новца за прикупљање информација од свих људи, морамо одредити репрезентативни узорак (или подгрупу) становништва. Не можемо да тврдимо да је тај узорак у потпуности репрезентативан јер су потребне додатне информације. Међутим, велики број одговора, више од четвртине радника Министарства, значи велику заступљеност и може да буде предмет истраживања.

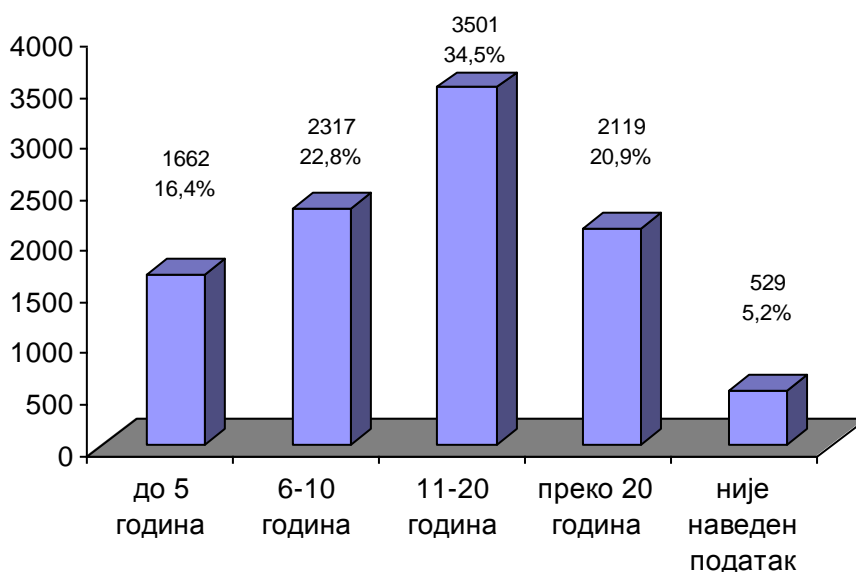
Због дужег периода истраживања и техничких потешкоћа, појавиле су се неке неправилности у бројању. То су незнатна одступања и немају утицај на мотиве или идентификоване трендове, нити на изведене закључке.

Анкетирани су бирали питања на која су дали одговоре.

Од укупно 10.128 полицијских службеника који су учествовали у анкети, на сва питања су одговорила само 482 анкетирани или 4,75 %.

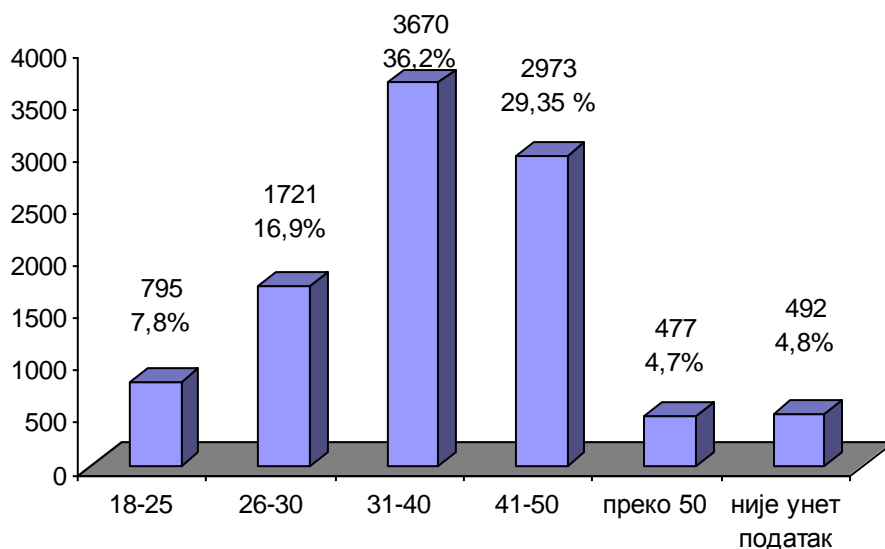
РАДНО ИСКУСТВО АНКЕТИРАНИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА У МУП-у

Табела 1 – Радно искуство

У највећој категорији су се нашли радници с радним искуством од 11 до 20 година; у другој по величини категорији су они са 6 до 10 година, а у трећој они са преко 20 година; у категорији с најнижом учесталošћу су они који имају до 5 година радног искуства. 5,2% анкетираних није одговорило на то питање. Распони у годинама од 0-5 и од 6-10 се разликују од категорије 10 година у којој се налазе службеници који су у служби дужи низ година. Ова неправилност не утиче на исход истраживања.

СТАРОСНИ ПРОФИЛ

Табела 2 Старосни профил анкетираних полицијских службеника

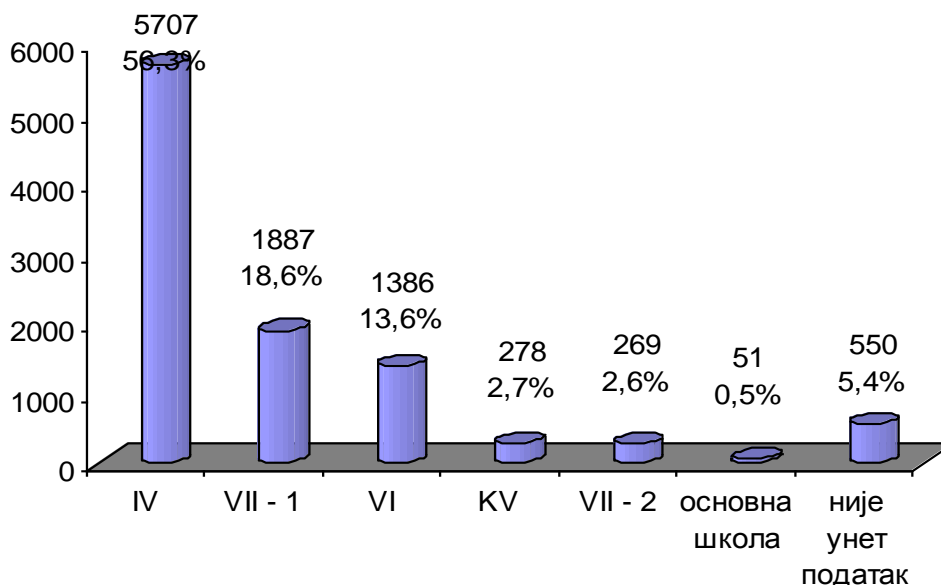
Највећа категорија анкетираних је старости од 31 до 40 (36,2%); у другој су они старости од 41 до 50 (29,4%); у трећој су они од 26 до 30 (17,0%); следе они од 18-25 (7,8%) и на крају они преко 50 (4,7%); неки анкетирани нису одговорили на ово питање (4,9%).

Отприлике 70% анкетираних су старости између 30 и 50 година што представља нормалну распрострањеност становништва. Ипак није потпуно јасно на који начин су одредили старосне категорије 18-25 и 26-30 што чини половину старосних граница осталих категорија. Иако је ово неправилност, не утиче на исход истраживања.

ОБРАЗОВАЊЕ

Највећи број анкетираних полицијских службеника има четврти степен школске спреме (средња школа) и ради у Министарству од 10-20 година, углавном на неизвршилачким радним местима и старости је између 31 и 40 године.

Ниво образовања анкетираних полицијских службеника

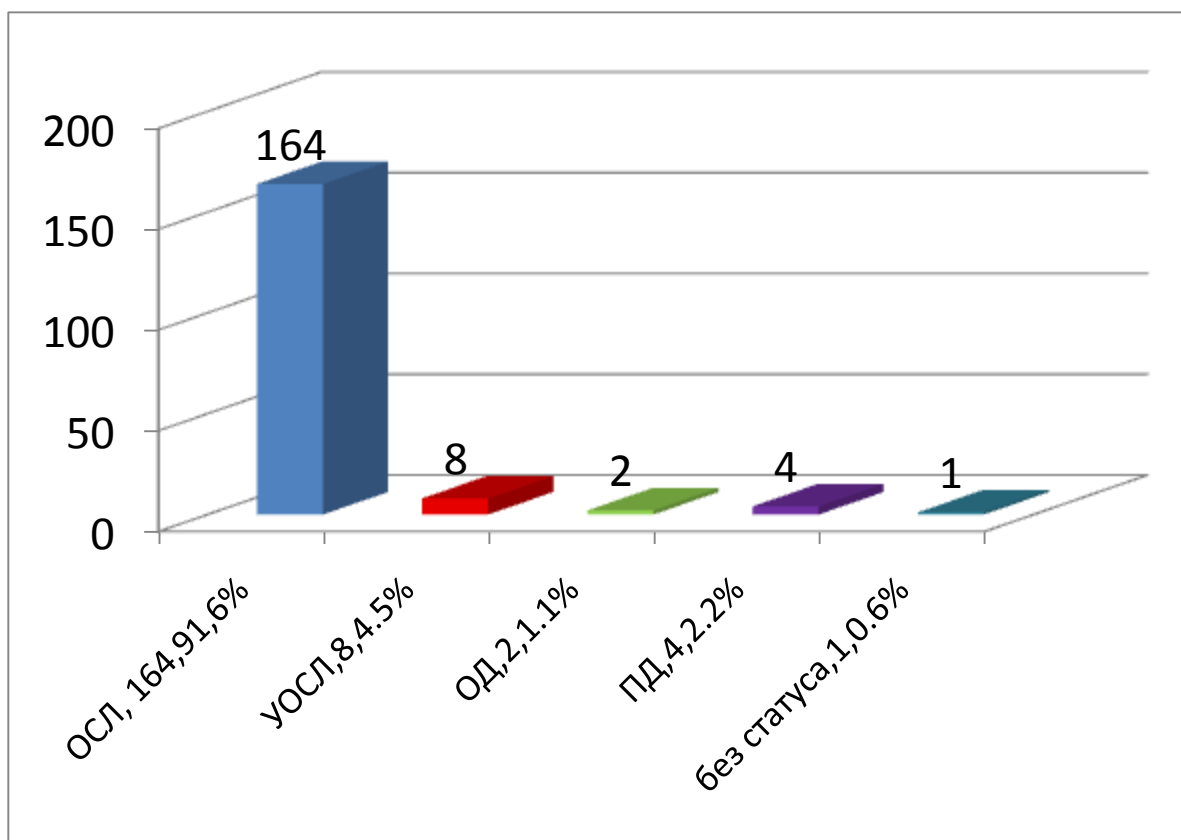

Табела 3 - Образовни профил анкетираних полицијских службеника

Најчешћи ниво образовања је средња школа 56,1%. Сваки трећи радник Министарства поседује факултетску диплому (последње три категорије = 34,8%). Сматра се да је овај профил радника који су веома образовани полицијски службеници на врло високом нивоу.

Ипак је противречно да многи нису у потпуности попунили упитник. Сваки покушај да се ово објасни представљало би нагађање. Али добро образована радна снага би разумела потребу за давањем тачних и потпуних података у оваквом истраживању.

РУКОВОДИЛАЧКА И НЕ-ИЗВРШИЛАЧКА РАДНА МЕСТА

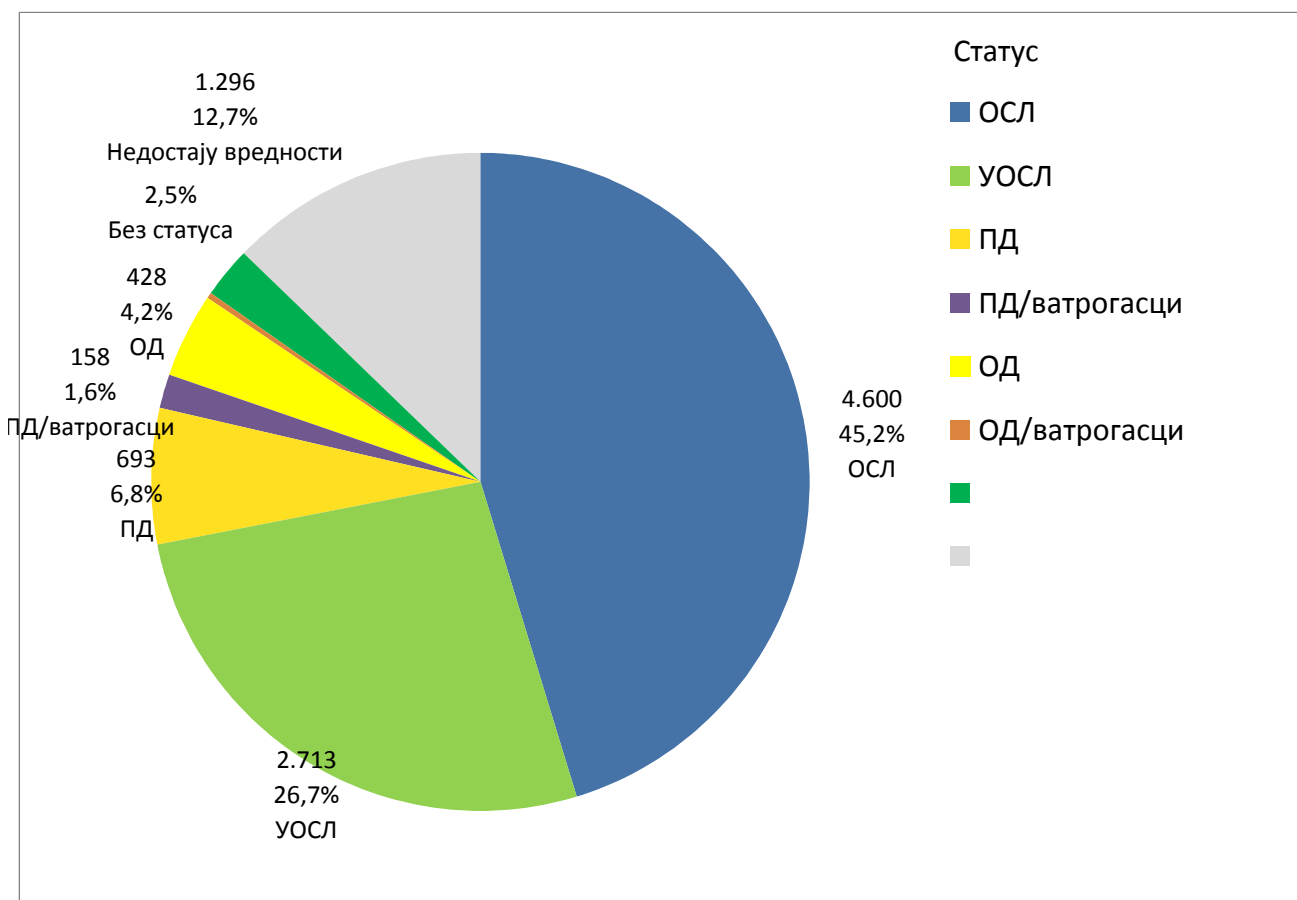

Табела 4 Учесталост одговора руководилица

У анкети је учествовало 179 руководилица и не-извршилаца. Најучесталија категорија је овлашћено службено лице.

Разочаравајуће је што је у добровољној и анонимној анкети која утиче на професионалност и могући напредак радника Министарства учествовао тако мали број руководилица у полицији.

ИЗВРШИОЦИ

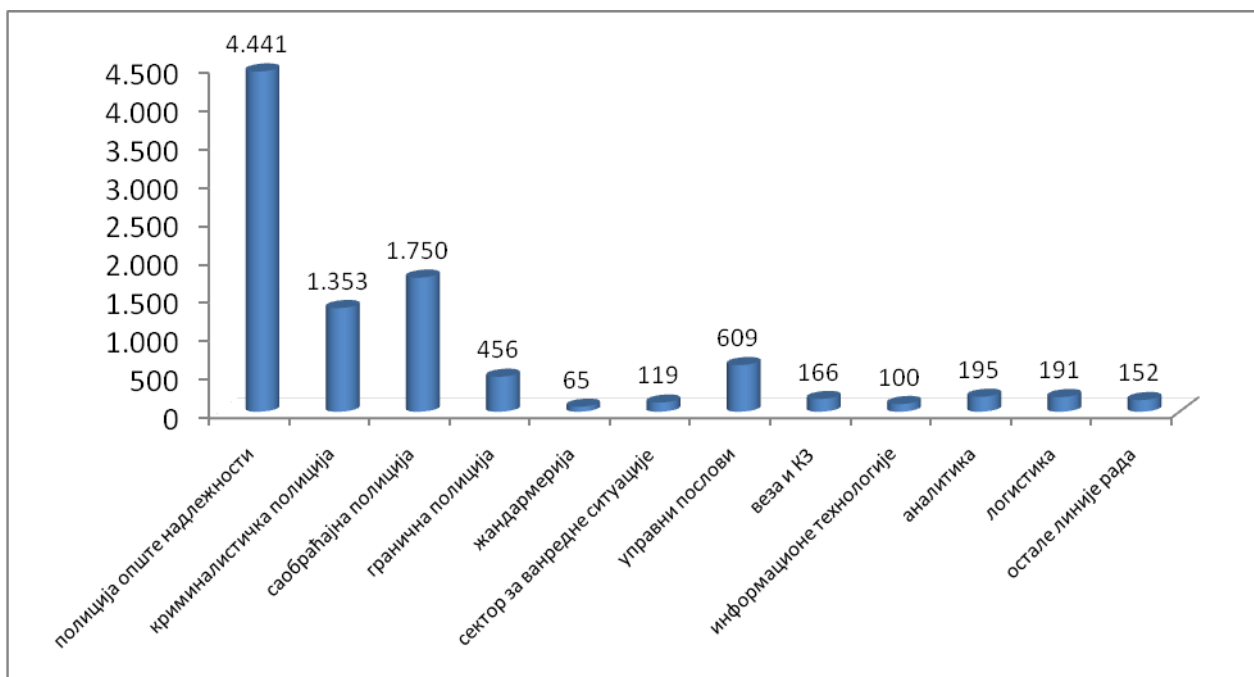

Табела 5 Учесталост одговора извршилаца

Најучесталија категорија је овлашћено службено лице (45,2%) и униформисано овлашћено службено лице (26,7%). Укупан број оних који нису руководиоци (8.872) и руководилаца (179) је 9.051. Другим речима, 1.117 полицијских службеника није одговорило на ово питање (11,0% од укупног узорка).

МЕСТО РАДА И РАДНИЦИ

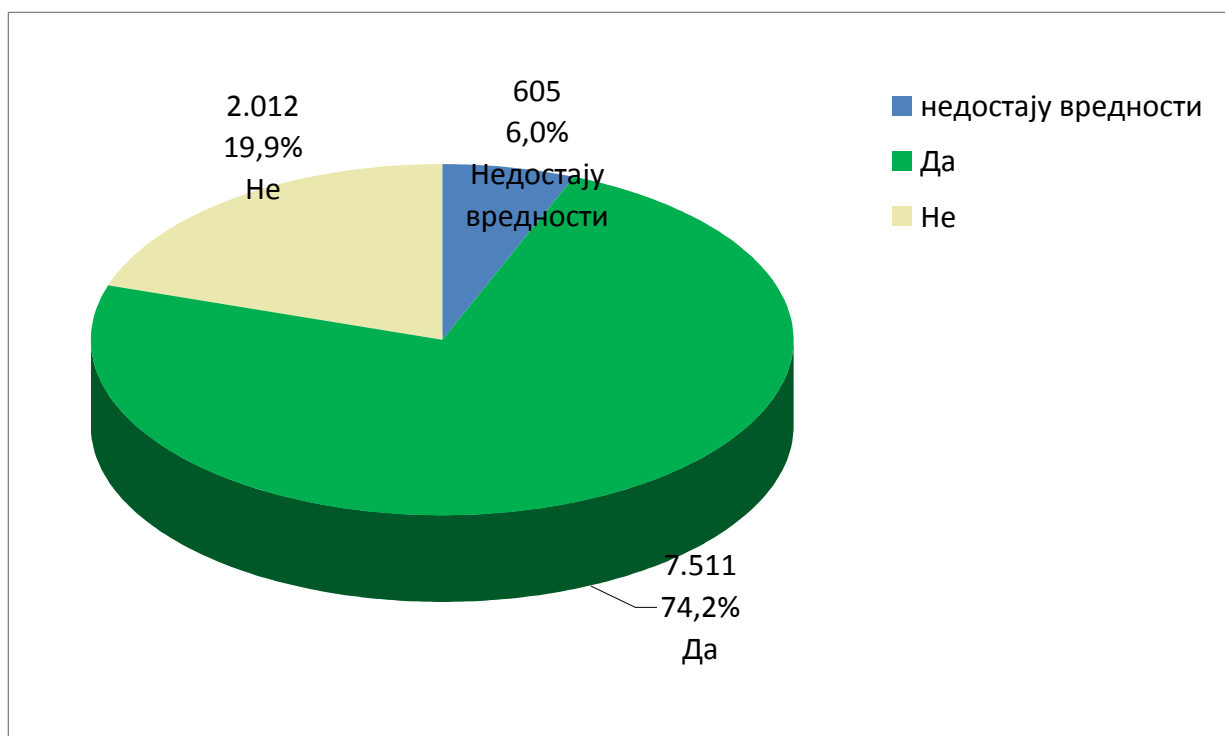
Полицијски службеници из свих линија рада су били обухваћени истраживањем. Највећи број анкетираних полицијских службеника су припадници полиције опште надлежности (4.441), затим саобраћајне полиције (1.750), криминалистичке полиције (1.353), управних послова (609) и граничне полиције (456). Радници репрезентативних линија рада у Министарству унутрашњих послова су обухваћени овим истраживањем.

Табела 6 приказује стопу одговора из линија рада

Међу анкетиранима су били полицијски службеници на руководећим местима, али и они на не-извршилачким местима, све старосне групе, службе и образовни профил.

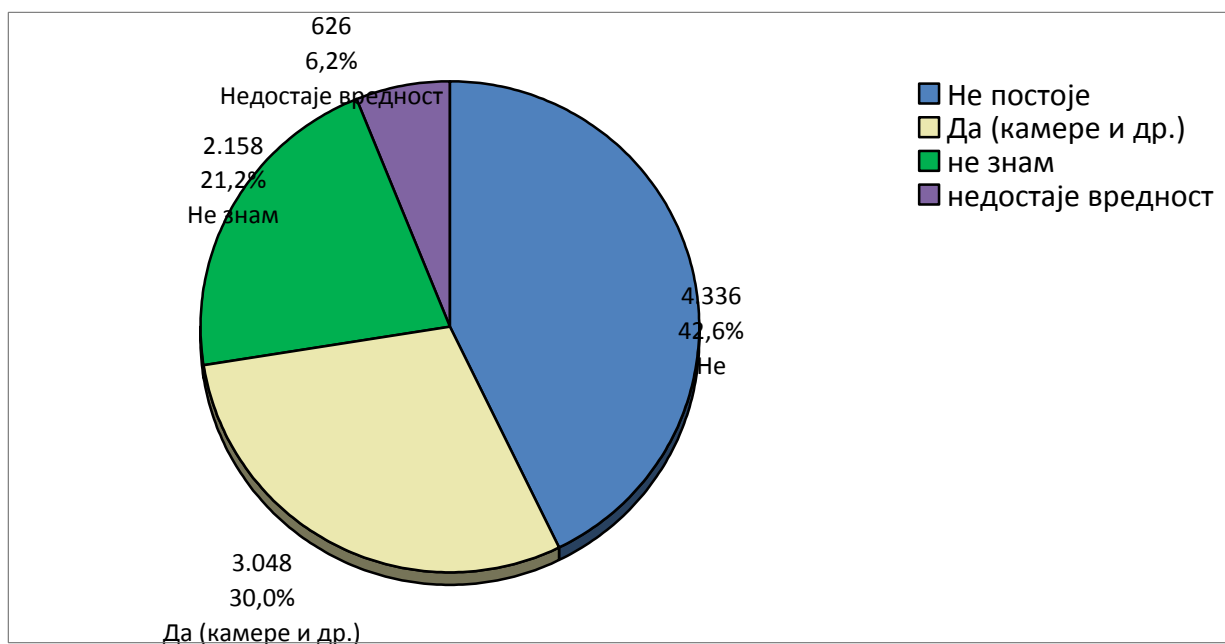
ДА ЛИ РАДИТЕ ДИРЕКТНО СА ГРАЂАНИМА?

Табела 7 Рад с грађанима

74,2% анкетираних директно ради с грађанима. То омогућава и ствара околности за развој случајева корупције.

ВИДЕО И АУДИО НАДЗОР У ВАШЕМ РАДНОМ ОКРУЖЕЊУ

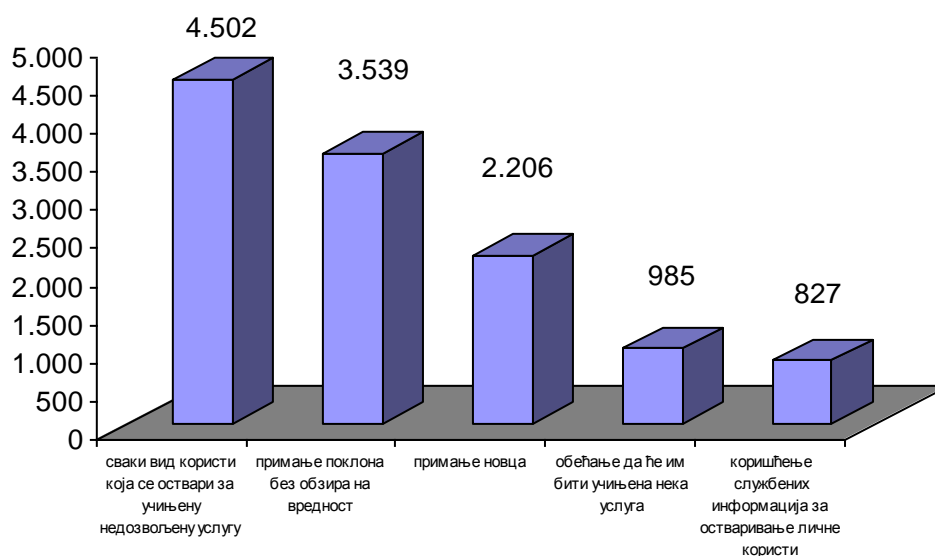
Табела 8 – Учесталост надзора на радном месту

Логично размишљање је да уколико на радном месту постоји добар надзорни систем, ниво корупције ће вероватно бити мањи. Ипак, без одговарајуће регионалне статистике или идентификације послова, тешко је правити претпоставке.

Ову област вреди даље истражити.

СТАВОВИ О КОРУПЦИЈИ

Анкетирани су изјавили да је корупција „сваки вид користи која се оствари за учињену недозвољену радњу“ (4.502), примање поклона без обзира на вредност (3.539) и примање новца (2.206). Знатно ређе као корупцију препознају обећање да ће им бити учињена нека услуга (985) и коришћење службених информација за остваривање личне користи (827).

Табела 9 Категорије корупције

Категорија поклона без обзира на вредност има следеће подгрупе

- Сви поклони без обзира на вредност 2.603
- Примање скупих поклона у вредности већој од 1.000 динара 561
- Примање јефтинијих поклона у вредности до 1.000 динара 375

Проценти су израчунати за сваки одговор посебно. Укупан број одговора је 12.062, већи је него број анкетираних (10.168) јер је било омогућено давање вишеструких одговора.

Ови резултати указују на то да радници сматрају да је корупција најчешће остварење сваког вида користи за учињену недозвољену услугу (37,3%) што је охрабрујуће јер је то најуопштенији одговор и указује на то да у дефиницију корупције радници укључују широк спектар активности. Друга категорија по величини је „примање поклона без обзира на вредност“ (21,6%), а трећа је „примање новца“ (18,3%). Примање јефтинијих поклона је ретко дефинисано као корупција, само 3,0% анкетираних је изабрало ову могућност.

Изгледа да модерно српско друштво прихвата, односно да се нормализује чињеница да су ситни или јефтинији поклони прихватљиви и не представљају корупцију. То је

опасна и неприхватљива чињеница за модерну полицијску службу. Давање или примање поклона се увек повезује са сумњом да је то захвалност за обављени посао или поклон којим ће се подстакнути обављање послова. Обе идеје су неприхватљиве.

Службеник је принуђен да предузме званичну одговорност. Никакви поклони, колико год велики или мали они били, не би требало да утичу на професионално извршавање законске одговорности службеника. Држава награђује службеника за обављање посла, а не грађанин.

Ову област вреди даље истражити са професионалног и културолошког аспекта.

Један одговор је изабрао 8.171 анкетирани. Више одговора је изабрало 963 анкетираних што је 9,5% од укупног броја. 1.034 анкетираних није одговорило на питање, што је 10,2% од укупног броја.

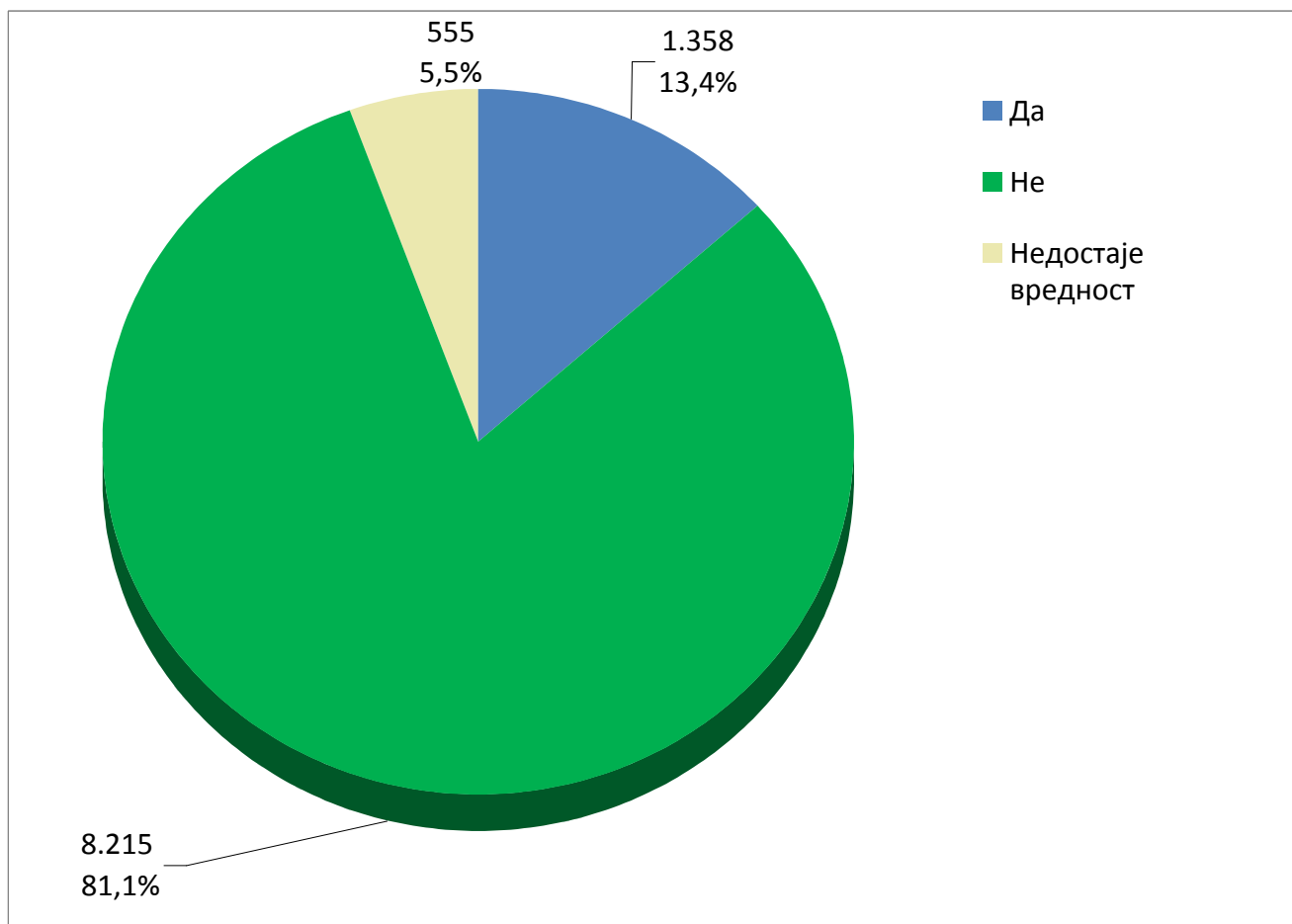
9,5% полицијских службеника је изабрало више одговора на питање. Њихово виђење корупције као сложене појаве је исправно. Након анализе комбинације одговора, примећујемо да је на врху она која се односи и на опште и на сложене дефиниције корупције.

Одговори указују да би у стратегију образовања требало да уврстимо општа и различита схватања корупције заједно с неприхватљивим понашањем које прати коруптивно, неетичко и незаконито понашање које доводи до корупције.

ДА ЛИ ЗНАТЕ ДА ЈЕ НЕКИ ОД КОЛЕГА ПРИМИО МИТО?

13,4% од анкетираних полицијских службеника (1.358) је изјавило да располаже информацијама о корумпираним колегама. Највећи број их је обављао послове контроле саобраћаја (1.061), послове на очувању јавног реда, сузбијању криминалитета (285) и управне послове (218).

У претходном питању су истовремено изјавили да располажу сазнањима да је 2.730 полицијских службеника примило мито.

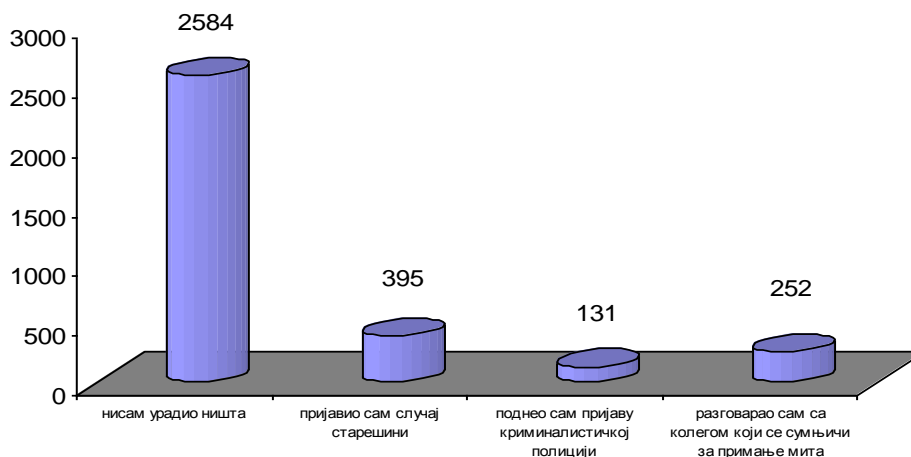

Табела 10 приказује одговоре о сазнању о корупцији

Занимљиво је да је 94,5% анкетираних одговорило и да је 81,1% изјавило да никада није чуло да је ико од колега примио мито. Сходно томе, када се искључе недостајуће вредности, само је 13,4% анкетираних изјавило да располаже информацијама о колегама које су примили мито.

ШТА СТЕ ПРЕДУЗЕЛИ НАКОН ШТО СТЕ САЗНАЛИ ДА ЈЕ КОЛЕГА ПРИМИО МИТО

По добијању сазнања да је неки полицијски службеник примио мито, 395 анкетираних је случај пријавило старешини, 131 је пријавио радницима криминалистичке полиције, а 252 је о наведеном разговарало са колегом који се сумњичи за примање мита.

Табела 11 Деловање службеника након сазнања о корупцији

Укупан број одговора на ово питање је 3.364.

На претходно питање 1.358 полицијских службеника је изјавило да има сазнања о колегама које су примиле мито. На ово питање су службеници дали највише одговора.

76,8% полицијских службеника који су одговорили на ово питање изјавило је да нису предузели ништа након добијања информације-сазнања да је неки њихов колега примио мито. Ово је веома висок проценат и асоцира на опште и препознатљиво понашање да не реагујемо и гледамо своја посла. Полицијски кодекс ћутања стално јача.

Изузимајући „Нисам ништа урадио“, укупан број једног одговора на питање је 780. Само је 10 анкетираних дало више одговора. Можемо претпоставити да су у 780 случајева службеници нешто предузели након сазнања да је њихов колега примио мито. Полицијски службеници случајеве примања мита углавном пријављују старешини (11,7%) или разговара са колегом који се сумњичи за примање мита. Мало је вероватно да ће случај пријавити радницима криминалистичке полиције (3,9%). (Или Сектору за унутрашњу контролу полиције).

Забрињава податак о пасивности полицијских службеника: чињеница је да је највећи број полицијских службеника који су потврдили да им је познато да је неко од колега примио мито, није урадио ништа након добијања поменуте информације (2.584). Ако се има у виду да је сузбијање корупције уопште, а посебно корупције у полицији, један од приоритета у раду Министарства унутрашњих послова, пасивно понашање полицијских службеника је веома забрињавајуће на шта је можда утицао „Кодекс ћутања“.

Уколико полицијски службеници нису спремни да преузму одговорност и жале се на свог колегу који је примио мито, онда се мора размотрити започињање дисциплинског поступка против тихих колега који нису деловали.

КОЈЕ МЕРЕ СУ ПРЕДУЗЕТЕ НАКОН ПРИЈАВЕ

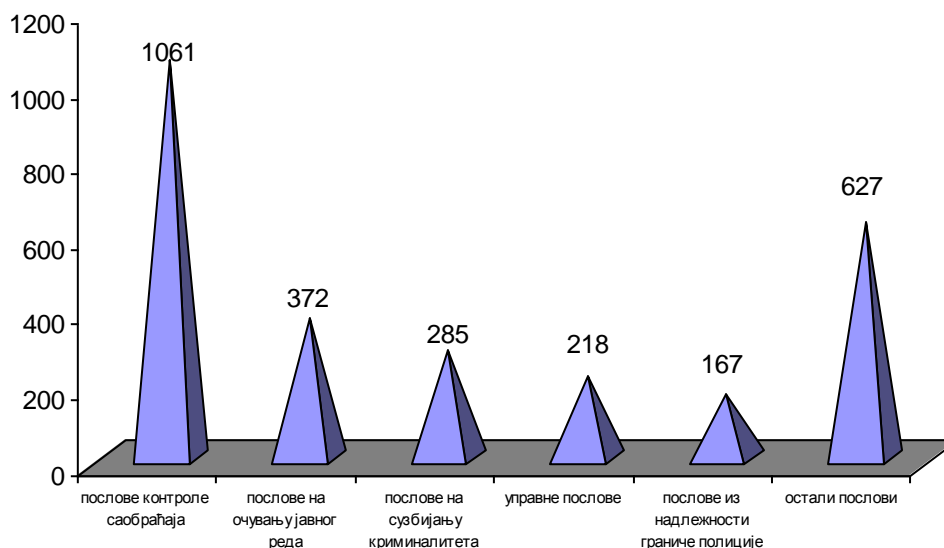
Табела 12 Мере Министарства након интерне пријаве о корупцији

Категорије „Никакве“ - „Није ми познато“ и „Нису доказане сумње да је корумпиран“, је изабрало 91,9% анкетираних. Само 8,1% или 263 анкетираних је изјавило да су против корумпираног службеника предузете мере након њихове пријаве (против службеника су поднете кривичне пријаве). Статистички приказано то значи да мање од 1 од укупно 10 пријава за корупцију у оквиру МУП-а заправо има позитиван исход. Односно, више од 9 од укупно 10 пријава нема. Не изненађује што службеници показују недостатак поверења у руководство Министарства које се бави интерним случајевима корупције.

На претходно питање, 501 анкетирани је изјавио да је пријавио корумпираног колегу (старешини или криминалистичкој полицији). На ово питање постоје додатни одговори везани за мере предузете након њихових пријава.

РАДНО МЕСТО СЛУЖБЕНИКА ОСУМЊИЧЕНОГ ЗА КОРУПЦИЈУ

Табела 13 Радно место осумњиченог службеника

1.358 полицијских службеника је изјавило да располаже информацијама о корумпираним колегама. На ово питање они су изјавили да располажу сазнањима да је 2.730 полицијских службеника примило мито. Највећи број је обављао послове контроле саобраћаја 1.061, послове на очувању јавног реда 372, сузбијању криминалитета 285 и управне послове 218.

Укупан број једног одговора на питање је 1.913. Број вишеструких одговора је 252. Укупно 2.730. Није познато да ли је то број случајева подмићивања са којима су се службеници суочили. Треба пажљиво направити разлику између ова два броја јер је у претходном делу 1.358 анкетираних изјавило да су чули да је њихов колега примио мито.

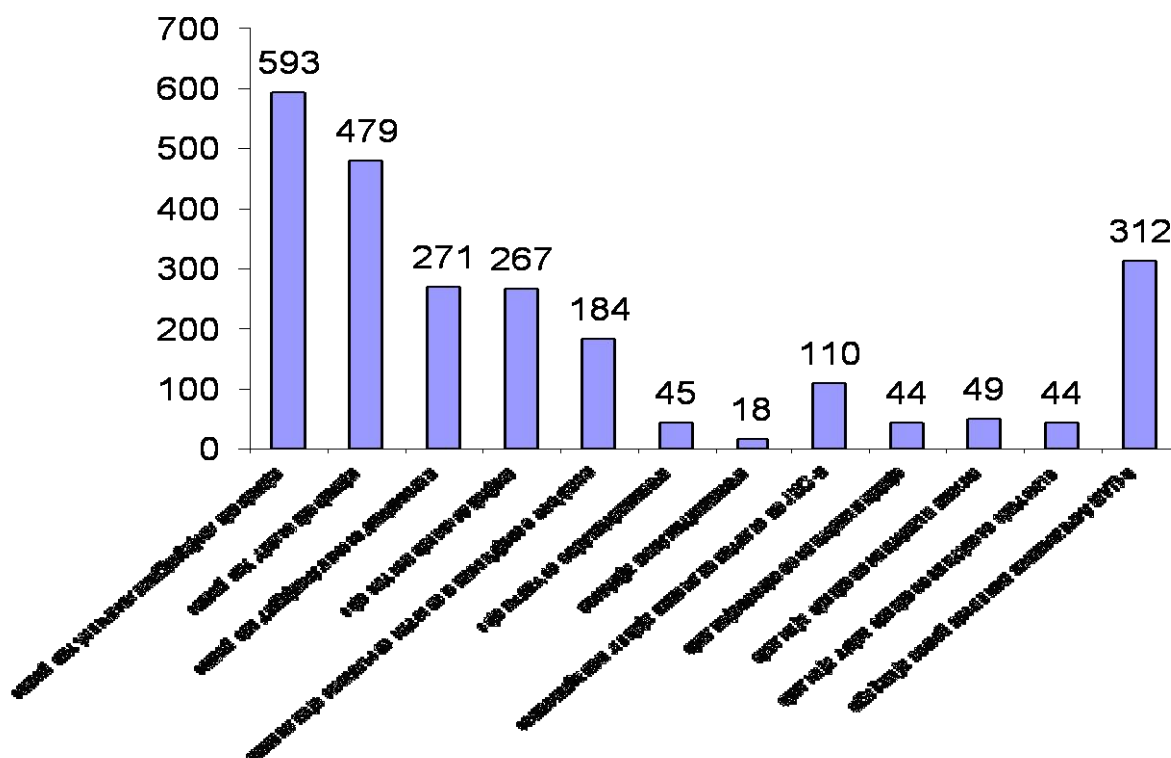
На основу појединачних и вишеструких одговора, саобраћајна полиција је обележена као најкорумпиранија. То је вероватно због њиховог честог контакта с грађанима и директног додира с новцем. Један од њихових радних задатака јесте да дају (прикупљају) казнене поене.

3 радна места чији су службеници осумњичени за корупцију: саобраћајна полиција (38,9%), остали послови (18,9%), послови очувања јавног реда (13,6%). Категорија остали послови је сачињена од 23, аналитички послови 30, логистика 48, остали 488 и жандармерија 38 што је укупно 627.

У свим комбинацијама вишеструких одговора се налази саобраћајна полиција. Саобраћајна полиција је на основу једног или вишеструких одговора издваја као најкорумпиранија.

КАКВУ УСЛУГУ ЈЕ СЛУЖБЕНИК УЧИНИО

Анкетирани су изјавили да су полицијски службеници најчешће примали мито како би избегли одговорност учињеног саобраћајног прекршаја (593) и због других прекршаја (340), а затим због пружања помоћи приликом добијања личних докумената (271), али и због неподношења кривичних пријава (267).

Табела 14 Категорије корупције

Један одговор је дало 1.648 анкетираних. Више одговора је дало 223 анкетираних.

Једна четвртина од укупног броја одговора била је „избегавање одговорности због учињеног саобраћајног прекршаја“ (24,5%); мали је проценат других одговора. Највећи проценат се опет односи на контролу саобраћаја.

Сви вишеструки одговори садрже „избегавање одговорности због учињеног саобраћајног прекршаја“ што опет наглашава везу између саобраћајне полиције и примање мита. Није јасно да ли вишеструки одговори значе и вишеструко подмићивање.

Коментари на ово питање се могу поделити у три групе (укупно 85)

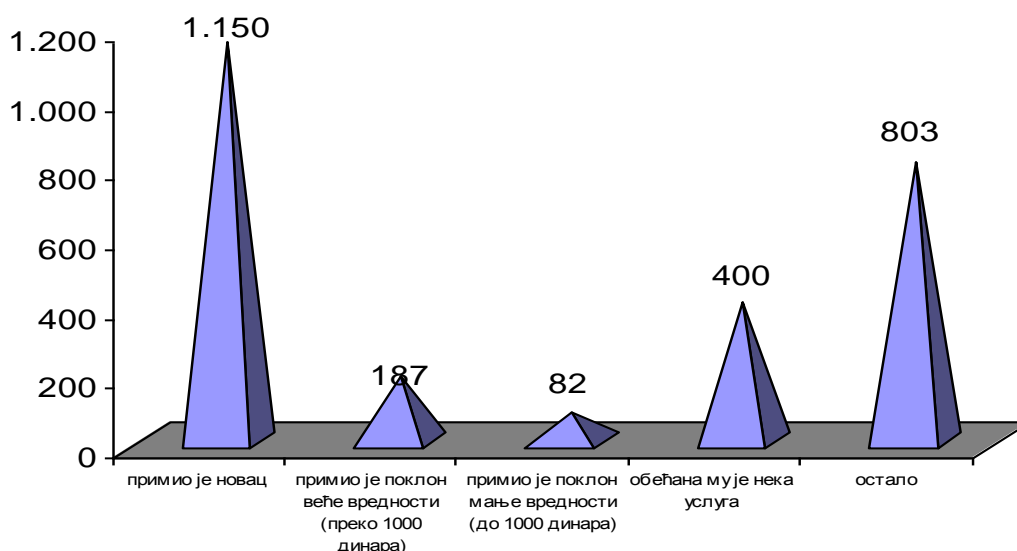
- 1) Сачињен лажни записник
- 2) Колега је примио новац
- 3) Никада нисам чуо за тог колегу

Прве две категорије садрже одговоре који се тичу лажних записника и примања новца. Када одговор садржи додатне или прецизније информације, обично је у вези са саобраћајном полицијом, на пример, примање новца како се записник не би сачинио или сачињавање нетачних записника о саобраћајним незгодама.

У трећој категорији су изгледа неки анкетирани хтели да потврде да никада нису чули за подмићеног полицијског службеника тако што су то својим речима и написали.

ШТА ЈЕ ДОБИО ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИК

За учињене услуге, према сазнањима анкетираних полицијских службеника, грађани су полицајцима најчешће давали новац (1.150), у знатно мањим броју случајева су им обећавали неку услугу (400), поклоне веће вредности – преко 1.000 динара (187) и поклоне мање вредности (82).

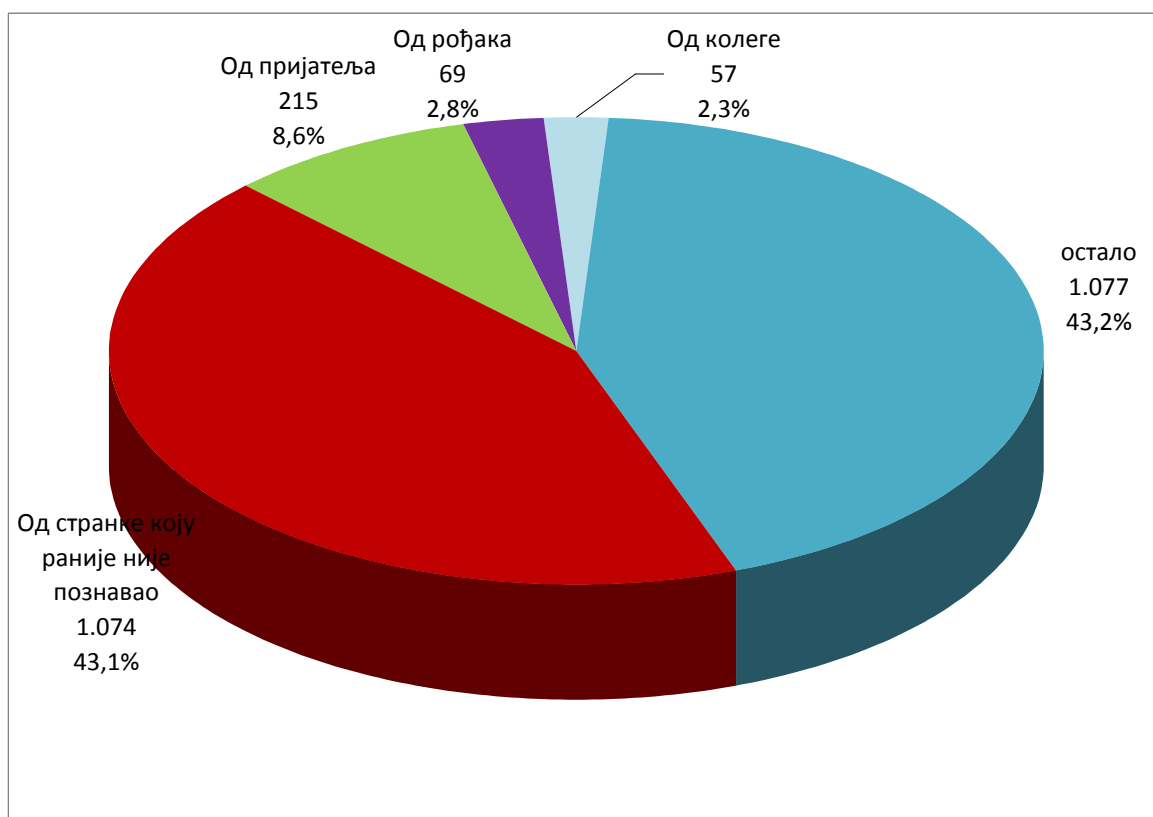

Табела 15 Награде које добија полицијски службеник за коруптивну активност

Укупан број појединачних одговора је 2.256, вишеструких одговора 142. Ови бројеви могу да указују на сазнање о постојању вишеструких подмићивања, али не може да се претпостави са било којим степеном сигурности.

Категорија са највећом фреквентношћу је „примање мита“ (44,8%). Примање поклона мање вредности се једва помиње (видели смо претходно да се овакав поступак једва сматра као илегалан). Једна трећина укупних одговора је „остало“ што може да буде предмет даљег истраживања. Све четири прве комбинације вишеструких одговора обухватају одговор „примање новца“ који је најчешћи начин подмићивања полицијских службеника. Не може се са сигурношћу изјавити да вишеструки одговори указују на вишеструка подмићивања.

ОД КОГА ЈЕ ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИК ПРИМИО МИТО?

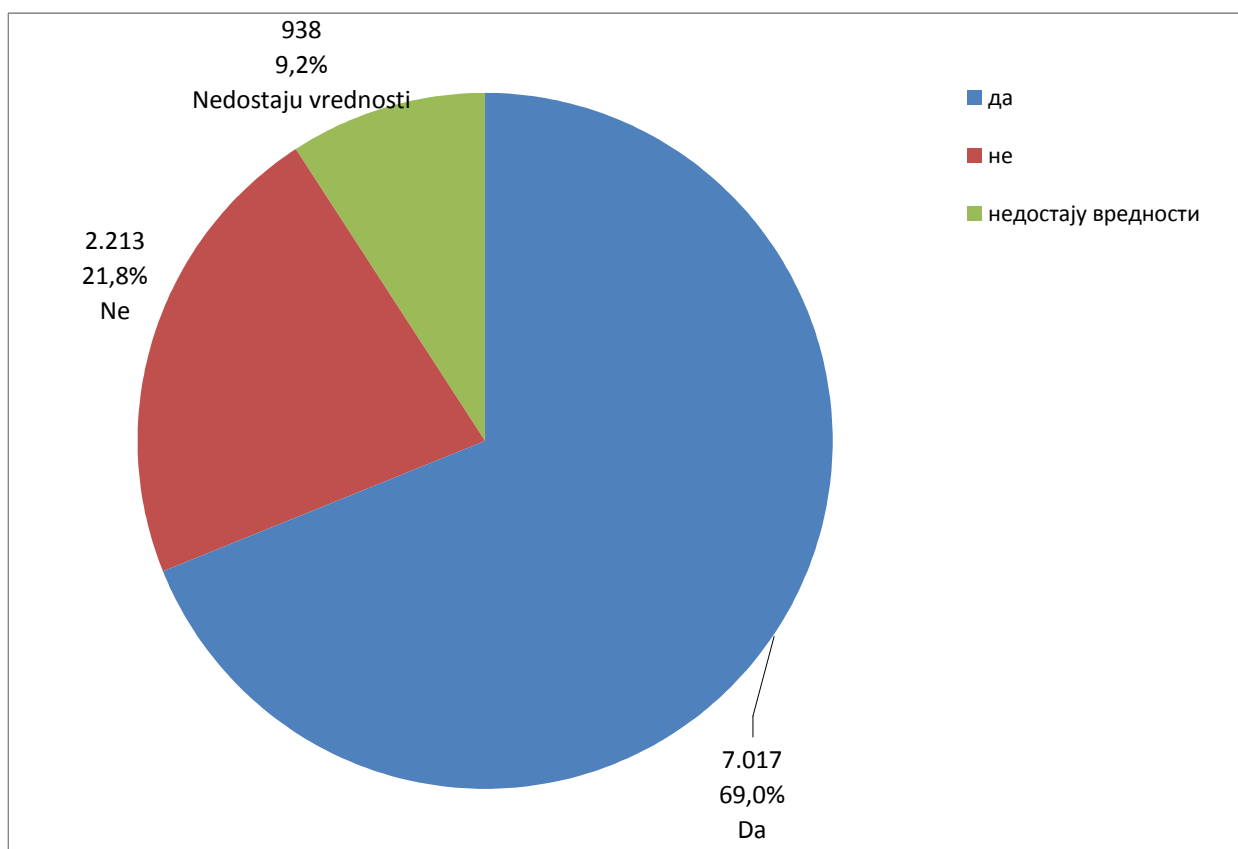

Табела 16 Однос са коруптером

Укупан број појединачних одговора је 2.227. Укупан број вишеструких одговора је 81. Ово може да укаже на сазнања или искуство више случаја. Проценти су израчунати на укупно 2.492 одговора укључујући вишеструке одговоре.

Процент од 43,1% за одговор „од странке коју раније није познавао“ је јасан. Међутим, категорија „остало“ је нејасна и можда би требало да буде област посебног истраживања. Интересантно је да категорије пријатеља, рођака и колега имају ниску учесталост одговора указујући да полицијски службеници не чине услуге пријатељима, рођацима и колегама или ако чине онда је уобичајено да не прихватају ништа заузврат.

ДА ЛИ СТЕ ЗАДОВОЉНИ СВОЈИМ ПОСЛОМ

Табела 17 Задовољство послом

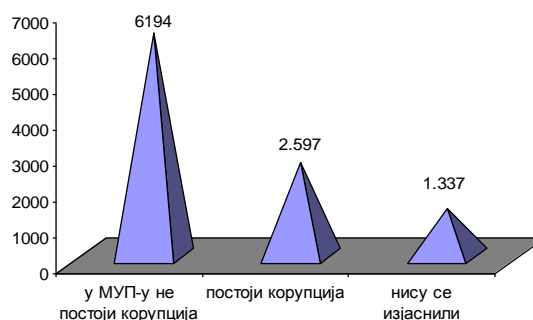
69,0% испитаника је задовољно својим послом. Ово је висок проценат и интересантно је када се посматра у социјалном контексту као што су штрајкови, ниске плате, услови запошљавања, итд. У овом контексту може да се сматра некритичним и може да буде последица разних фактора утицаја. Полицијски службеници вероватно брину о последицама уколико отворено изражавају незадовољство. Ово може да се манифестује неискреношћу; овакав притисак од стране колега или посла може да подстакне њихову сагласност са „кодексом ћутања“.

Додатно, веровање да је корупција нечији други проблем је евидентно. У случају где више појединаца истовремено искуси исти подстрек, ширење одговорности и/или ефекат посматрача, може да ослободи појединце од потребе да реагују. Уколико се види да нико из групе не реагује, сваки појединац може да буде додатно спречен конформизмом. Такође, можда постоји тенденција „Не могу да решим овај проблем, стога нећу ништа ни да предузmem“ (заблуда о савршеном решењу). Ово може да доведе и доводи до „научене беспомоћности“.

ДА ЛИ СМАТРАТЕ ДА У МУП-у ИМА ДОСТА КОРУМПИАНИХ РАДНИКА

Највећи број анкетираних полицајаца сматра да у МУП-у **не** постоји корупција (6.194).

2.597 сматра да постоји, док 1.337 није одговорило на ово питање.

Табела 18 Постојање корупције у МУП-у

Високи проценат је одговорио „Не“ (60,9%), али једна четвртина је рекла „Да, постоји велики број корумпираних полицијских службеника“. Ово је висок проценат одговора, узимајући у обзир контекст и предмет истраживања. 13,5% је одбило да одговори.

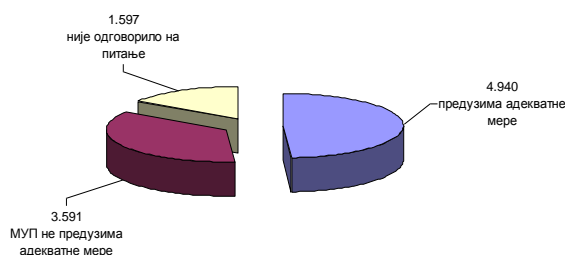
Постоји усаглашеност овог питања са одговорима везано за задовољство послом. Статистичка анализа указује да постоје неке разлике између група задовољних и незадовољних радника у мишљањима о обиму корупције. Задовољни радници чешће изјављују да не постоји висок степен корумпираних полицијских службеника.

ДА ЛИ СМАТРАТЕ ДА МУП ПРЕДУЗИМА АДЕКВАТНЕ МЕРЕ ПРЕМА КОРУМПИАНИХ РАДНИЦИМА

4.940 је изјавило да Министарство предузима адекватне мере према корумпираним полицијским службеницима

3.591 сматра да Министарство не предузима потребне мере

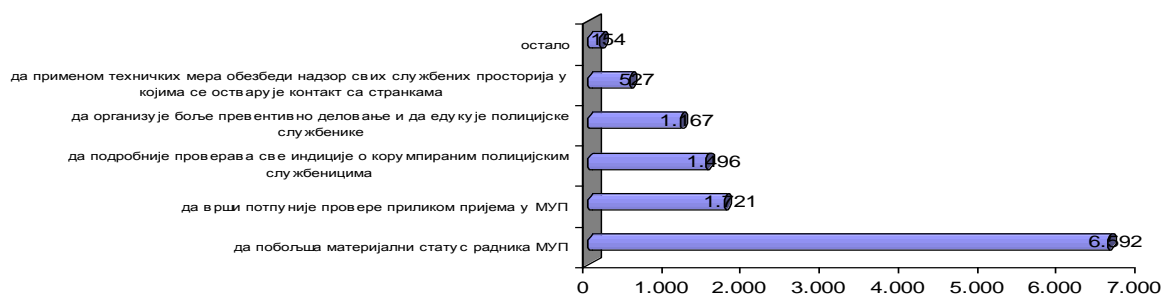
1.597 није одговорило на ово питање.

Табела 19 Адекватност мера у борби против корупције које предузима МУП

ШТА БИ МУП ТРЕБАЛО ДА ПРЕДУЗМЕ У ЦИЉУ СУЗБИЈАЊА КОРУПЦИЈЕ

У смислу проналажења начина за сузбијање и спречавање корупције, највећи број испитаних радника је мишљења да би се то могло учинити тако што би се побољшао материјални статус радника (6.592), затим да се врше потпуније провере приликом пријема у МУП (1.721), као и да се подробније проверавају све индиције о корумпираним полицијским службеницима (1.496), потом да се организује боље превентивно деловање тј. да се едукују полицијски службеници (1.167), да се применом техничких мера обезбеди надзор свих службених просторија у којима се остварује контакт са странкама (527) и остало (154).

Табела 20 Предложена методологија за борбу против корупције

Укупан број одговора је 11.659 што је више од 100% испитаника (10.168) пошто је било могуће давање више одговора.

Високи проценат, 56,5% је сугерисао да се побољша материјални статус радника. Овај одговор указује да је највероватније решење везано за корупцију у служби обезбеђивање одговарајуће плате. Ово није изненађујуће, због општег незадовољства у Министарству оних чије су плате мале. Укупан број одговора је висок. Чини се да упркос претходним питањима значајан број радника сматра да нису адекватне мере које предузима МУП у циљу сузбијања унутрашње корупције. Такође, може да указује да радници верују да је промена могућа, што је оптимистична и охрабрујућа позиција.

Писани коментари које су радници дали на ова питања могу се категорисати:

- 1) веће плате
- 2) бољи надзор и контрола радника

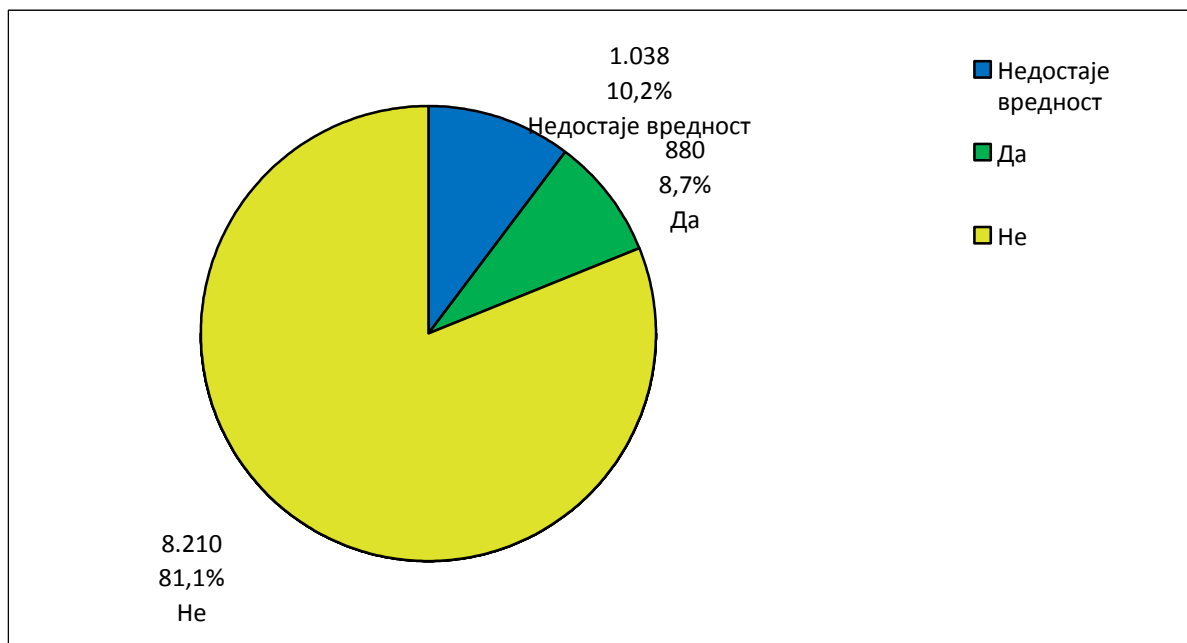
6.931 испитаник је одабрао један одговор. Више одговора је одабрало 1.811 грађана, што је 17,8% од укупног броја. Укупан број испитаника који је оставио празно ово питање је 1.034, што је 10,2%. Све горње комбинације вишеструких одговора су састављене од одговора „да се побољша материјални статус радника МУП“ који се

види као најважнија мера за сузбијање корупције. Одређени број полицијских службеника мисли да бољи надзор и контрола радника може да буде адекватна мера за спречавање подмићивања.

Поред наведеног, полицијски службеници су мишљења да би било неопходно да се обавезно врше и провере старешинског кадра током рада. Сматрају да полицијски службеници не би могли некажњено да предузимају незаконите радње без знања или подршке старешина. Такође, да се предузму мере у циљу едукације руководећег кадра везано за питања корупције.

Прецизнији и ефикаснији избор руководиоца, би омогућио бољу организацију и функционисање рада. Приликом запошљавања у МУП, приоритет треба да буде дат стручној квалификацији, а не политичкој припадности, да се избегне запошљавање лица преко «везе», која често не испуњавају све услове потребне за рад у Министарству. Такође су изнети и предлози да је потребно обезбедити адекватну примену надзора и контроле над полицијским службеницима, појачати унутрашњу контролу. Једно од мишљења је да се корупција може спречити адекватним вредновањем рада полицијских службеника. Потребно је изаћи са јасном казненом политиком, како би полицајцу било стављено до знања које ће понашање бити санкционисано и у којој мери.

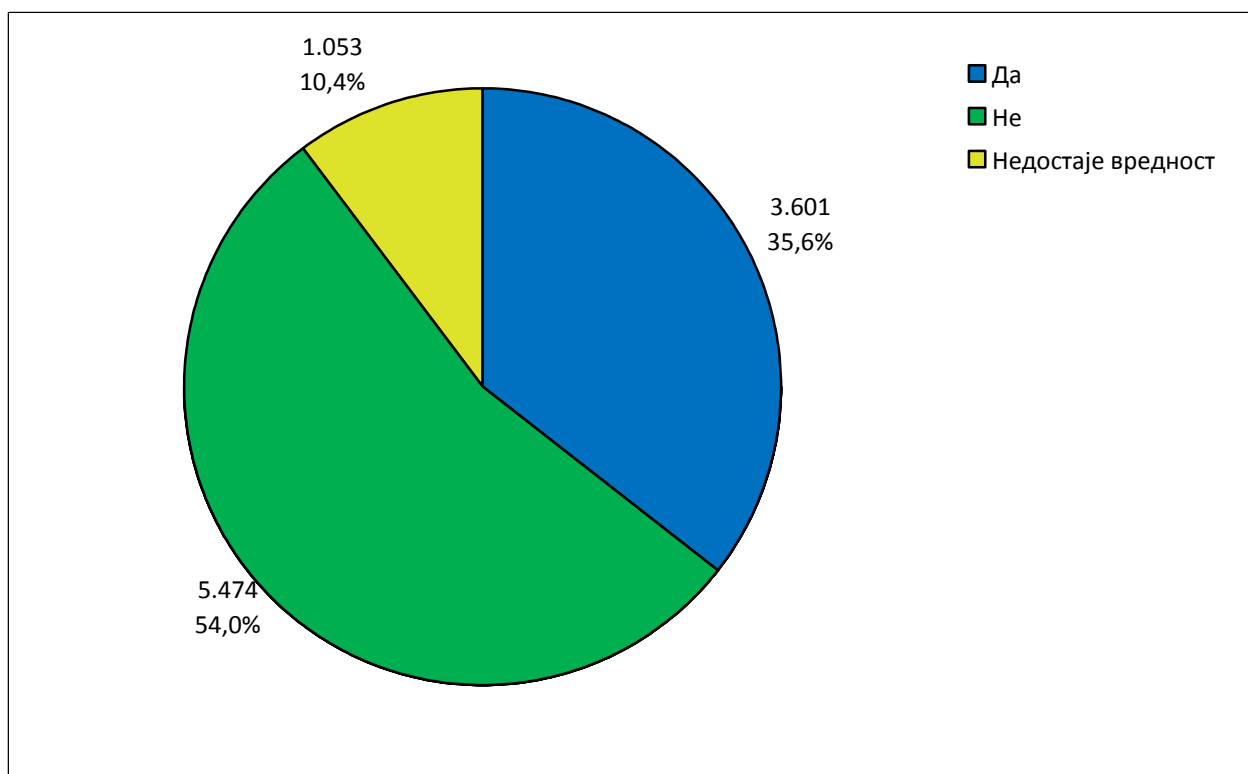
ДА ЛИ СТЕ ИКАДА ПРИМИЛИ НЕКИ ПОКЛОН ЗБОГ УСЛУГЕ КОЈУ СТЕ УЧИНИЛИ

Табела 21 Награда која је затражена за учињену услугу.

8,7% радника је рекло да су примили поклон. Процент вредности које недостају је већи и износи 10,2%. 81,1% је негирало да је икада примило поклон за учињену услугу.

ДА ЛИ ВАМ ЈЕ ИКАДА ПОНУЂЕН ПОКЛОН

Табела 22 Случајеви када су понуђени поклони

53,8% је одговорило да им никада није понуђен поклон; 35,4% је рекло да им је понуђен поклон и 10,7% није одговорило на питање.

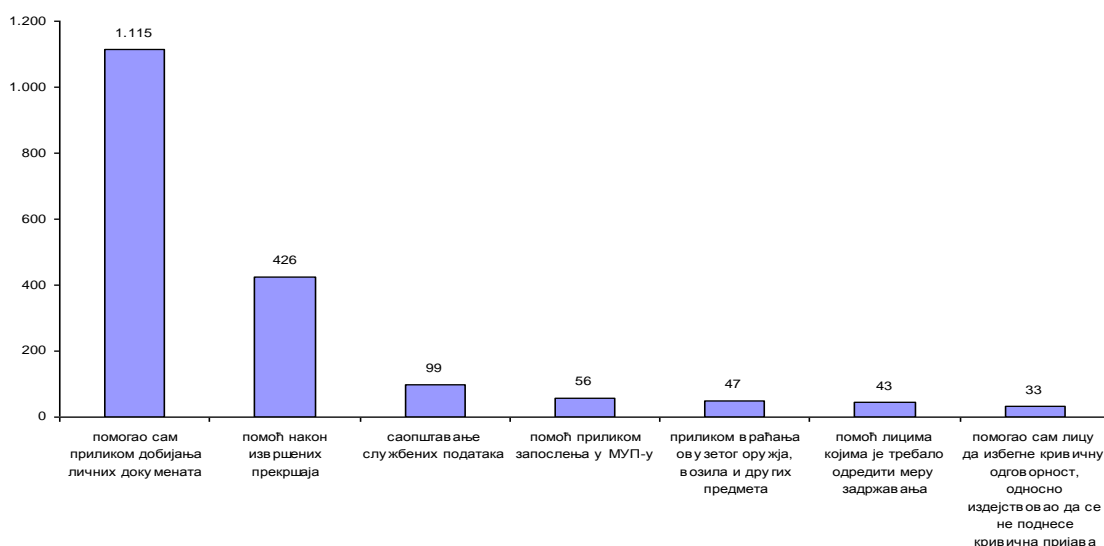
Ово питање је интересантно у томе што испитаници указују на то да грађани охрабрују корупцију тиме што нуде мито и поклоне. Ово показује хипокризију грађана у томе што желе да се ефикасно сузбије корупција али су спремни да понуде мито уколико ће избећи казну за саобраћајни прекршај.

ДА ЛИ СТЕ ИКАДА ИЗВРШИЛИ СЛУЖБЕНУ РАДЊУ КОЈУ НИСТЕ СМЕЛИ

Као најчешћу помоћ полицијски службеници су издвојили помоћ приликом добијања личних докумената (у 1.115 случајева). Након увођења биометријских докумената, процес њиховог издавања је био знатно отежан и успорен и чекања за добијање личних исправа су била дуготрајна. Чини се да је ово био подстицај за грађане да се упусте у подмићивање како би помогли да се убрза административно решавање. Укратко, поступак који је осмислила Влада је пружио могућност за повећање корупције.

Помоћ полицијских службеника да се избегне одговорност за учињени саобраћајни и неки други прекршај (426), саопштавање службених података (99), помоћ приликом запослења у МУП-у (56) и приликом враћања одузетог оружја, возила и других предмета (47), помоћ лицима којима је требало одредити меру задржавања (43).

Укупно 33 полицијска службеника су изјавила да су помогли лицима против којих је требало поднети кривичну пријаву односно да су им помогли да избегну кривичну одговорност.

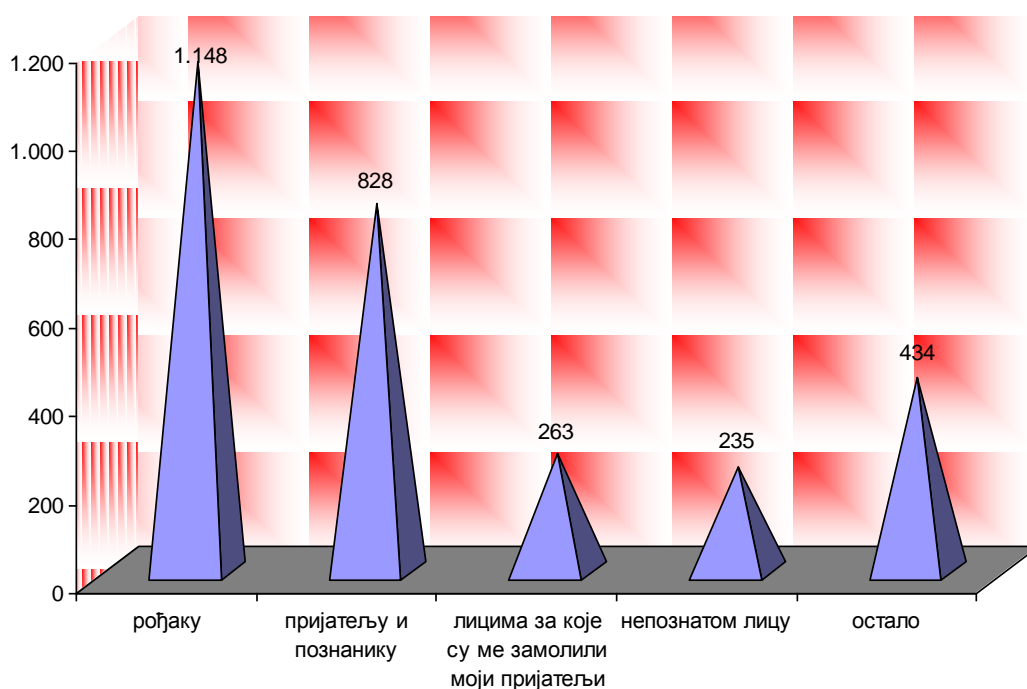
Табела 23 Случајеви пружања услуга

Четири од пет првих вишеструких одговора су комбинације састављене од пружања помоћи приликом добијања личних докумената. Други најчешћи је помоћ да се избегне одговорност за учињени саобраћајни прекршај, у три од пет комбинација. Ови одговори су опет најчешћи.

КОМЕ СТЕ ПОМОГЛИ

Испитаници су најчешће наводили да су помогли својим рођацима 1.148, пријатељима и познаницима 828 и лицима за која су их они замолили 263. Међутим, 235 њих је изјавило да је помогло непознатим лицима.

Ови одговори су контрадиктни са ранијим питањем када су грађани били упитани да ли познају службеника кога су подмислили. Они су одговорили негативно. Међутим, ово питање јасно показује да су породица, пријатељи и познаници најчешће људи који могу да наведу радника Министарства да почини коруптивно дело.

Табела 24 Кома је пружена помоћ

Већина испитаника је помогла рођаку (39,5%), па онда пројатељу или познанику (28,5%). Укупан број одговора који су дати на ово питање је 2.908, док број вишеструких одговора износи 344. Оба укупна броја су виша од оних која су дата на претходно питање када им је постављено питање да ли су извршили било коју радњу коју нису смели.

Писани коментари испитаника који се односе на ово питање, њих укупно 70, су пре свега били:

- 1) никоме
- 2) лицима које достављају информације за службу, оперативна веза

Из неког разлога, испитаници су желели још једном да потврде да нису никоме пружили помоћ.

Друга група одговора се односи на пружање помоћи лицима која су повезана са Министарством или су оперативна веза. Другим речима, желели су да мотивишу сарадника да сарађује у будућности, пружајући њему/њој помоћ.

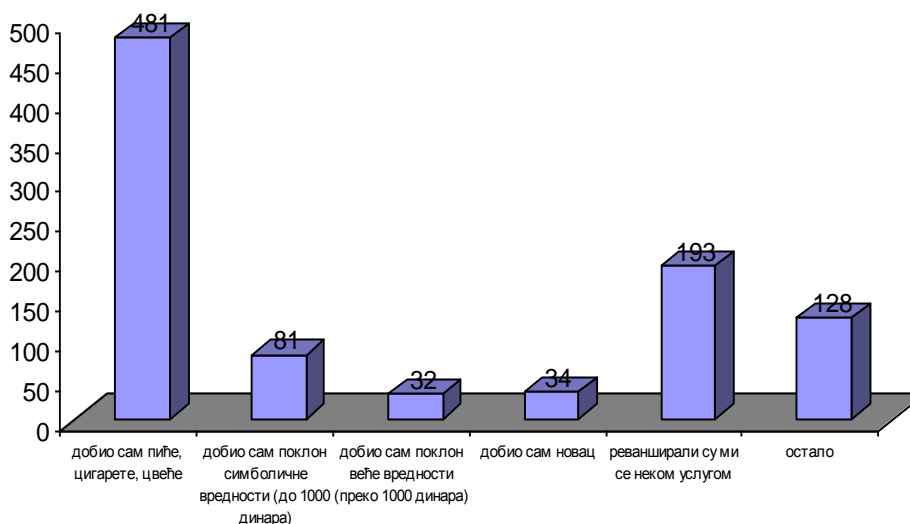
Поједини полицијски службеници су наводили да су помагали сарадницима и информаторима, али да се помоћ углавном састојала од убрзавања поступка добијања личних докумената. Мотиви за ову врсту помоћи су били чисто пословне природе односно помагали су им како би са њима продубили односе и самим тим побољшали сарадњу у наредном периоду. Такође, услуге су чинили и колегама са ранијих послова у другим организацијама или предузећима.

Може се уочити да су четири од пет преовлађујућих комбинација вишеструких одговора састављени од пружања помоћи рођаку, пријатељу или познанику и лицима за које су их замолили пријатељи.

Најчешће особе које су укључене у добијање помоћи су познате раднику.

ДА ЛИ СТЕ ДОБИЛИ ПОКЛОН ЗА УЧИЊЕНУ УСЛУГУ

У погледу врсте поклона, као најчешће поклоне које су добијали, испитаници су наводили пиће, цигарете, цвеће (481), поклоне симболичне вредности до 1.000 динара (81), а 193 полицијска службеника је изјавило да су им грађани којима су на послу пружили помоћ која прелази оквире редовних активности, узвратили неком другом услугом (193). Само 32 анкетирани полицијска службеника су навели да су добијали поклоне веће вредности, а 34 да су добијали новац.

Табела 25 Случајеви примљених поклона

Постоји 949 одговора коју показују да су радници добијали поклон (сума свих категорија, изузев „не“). Уколико проучимо вишеструке одговоре, укупан број оних који су рекли да су примили поклон је 837.

Ови подаци се подударају са одговорима на претходна питања: Да ли сте икада добили неки поклон за учињену услугу? (880). Неки од радника који су изјавили да су примили поклон, нису одговорили на ово питање о специфичном типу поклона.

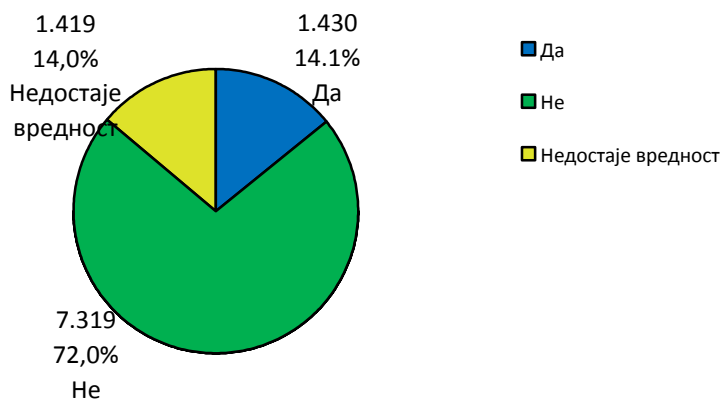
Најчешћа категорија је „пиће, цигарете и цвеће“ (50,7%) и заједно са овом категоријом су поклони до 1.000 динара. Ово чини 59,2% свих одговора која су дата на ово питање. Чини се да не постоји тешкоћа да се призна пријем поклона мале вредности.

На тај начин се наглашава прихватљивост и друштвена норма у овој области. Као што је поменуто раније, ови поклони мале вредности тешко да се сматрају митом. Често се гледају као нормална ствар у српском друштву.

Друга категорија, по учесталости, је компензација другом услугом (20,3%). Ово је област погодна за будуће истраживање. Истражити које услуге се сматрају као довољно вредне да би радник ризиковао свој посао?

Интересантно је да је један број анкетираних полицајаца нагласио да никада нису тражили било шта од лица којима су помогли приликом обављања неких послова, али да странке саме доносе „симболичне поклоне“ (кафу, цигарете, чоколаду и сл.), али да је и то веома ретко због финансијске кризе.

ДА ЛИ СУ ОРГАНИЗОВАНА ПРЕДАВАЊА О КОРУПЦИЈИ У ПОСЛЕДЊЕ 2 ГОДИНЕ

Табела 26 Учесталост предавања о борби против корупције у последње 2 године

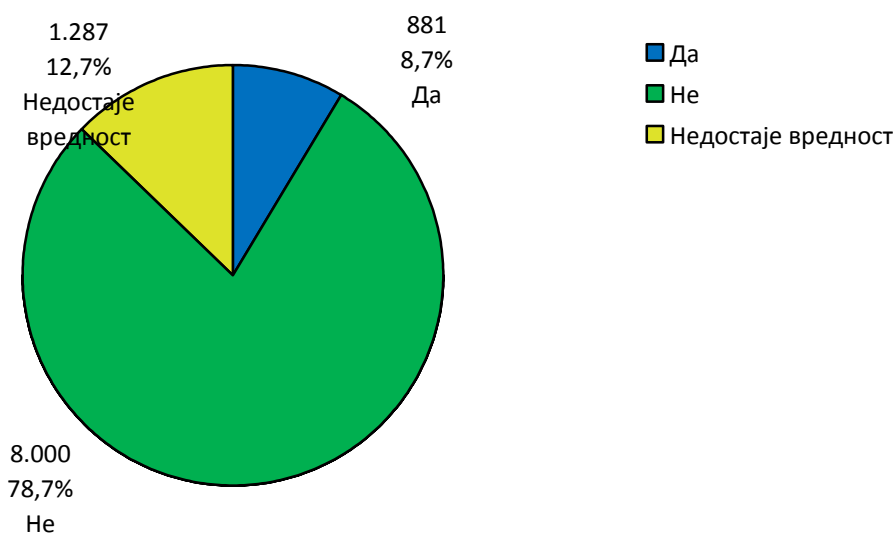
14,0% радника је рекло да су организована предавања о корупцији у њиховој организационој јединици. 72,0% је рекло „не“ и 14,0% није одговорило на питање.

Ово питање показује да руководиоци треба да поклоне више пажње организовању семинара, предавања, обука и едукације на тему корупције. Уколико је стратегија Министарства да се сузбије корупција, први корак треба да буде да се информишу радници кроз различите врсте семинара и обука о томе шта је корупција, шта су њихове обавезе као радника, како могу да реагују, коме могу да се обрате везано за ову тему,

итд. Обезбеђивањем сталне едукације, информисања и подршке запосленима, могуће је да се начини корак ближе циљу смањивања степена корупције. Чини се да први корак треба да буде проактивнија улога у служби од стране руководиоца и старешина.

Евидентно је да је најважнији фактор политичка воља. Подршка радницима Министарства унутрашњих послова и грађанима је суштинска у успостављању стандарда. Крајњи циљ је утицање на промену друштвених норми и вредности које су тренутно толерантне, а можда и благонаклоне према корупцији.

ДА ЛИ СТЕ У ПОСЛЕДЊЕ ДВЕ ГОДИНЕ ПОХАЂАЛИ НЕКИ СЕМИНАР О КОРУПЦИЈИ

Табела 27 Похађање обуке у области борбе против корупције у последње 2 године

8,7% испитаника је похађало семинар о корупцији. Укупан број од 881 испитаника је навело да обука има веома низак приоритет.

Број радника који су присуствовали семинарима које је организовала њихова организациона јединица износи 35,9% (316) од броја свих запослених који су присуствовали семинарима. 60,4% (532) је присуствовало семинарима или обуци које је организовала нека друга организациона јединица.

Када узмемо у обзир оне који нису присуствовали обукама и имали могућност, њихов број износи 68,7% или 982 (процент свих лица која су рекла да је семинар/обука одржана у њиховој јединици). Највећа заједничка категорија је за раднике који нису похађали семинаре нити имали предавања која су организована у њиховој организационој јединици (65,3% свих радника или 6.636).

Може се закључити да велика већина радника не учествује активно у стицању нових знања, информација и вештина у борби против корупције.

Ово је веома критичка порука за руководство Министарства, да би требало да се уопштено организује више предавања (едукација), више организационих јединица треба да организује обуку како би више радника добило могућност да научи о различитим аспектима корупције и како да се суочи са њима. Ово је такође могућност за Министарство у целини да јасно каже своју позицију о корупцији и своја очекивања од службеника који су запослени у служби. Докази су јасни. Едукација и превенција корупције нису приоритет у Министарству унутрашњих послова, упркос сталној реторици да је корупција приоритет.

ПРЕДСТАВКЕ ГРАЂАНА

Током 2010. године и првих 10 месеци 2011. године, грађани су Сектору унутрашње контроле и подручним полицијским управама поднели укупно 173 представке у којима су указивали на проблем корупције у полицији.

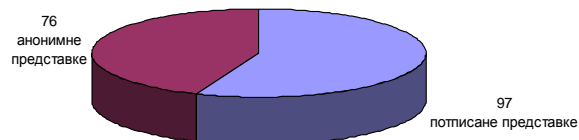
1. Поднете представке су подељене у неколико категорија:

- грађани који су располагали одређеним сазнањима о корумпираним полицијским службеницима
- полицијски службеници који су указивали на проблем корупције у срединама-полицијским управама у којима раде
- страни држављани

Број представки које су упућене Сектору у којима се указује на проблем корупције у полицији, поднете су анонимно у 44,4 % случајева.

број потписаних представки	97
број анонимних представки	76
укупан број представки	173

Тако велики проценат непотписаних представки може да указује на извештај недостатак поверења у органе који се баве сузбијањем корупције у полицији.

Анонимне представке су често потписиване у име „грађана“ неког места и полицијских службеника у појединим организационим јединицама Министарства. Оне су, углавном, уопштеног карактера и најчешће се не везују за конкретан догађај, већ се само износи мишљење о „корумпираној полицији“ које се често уопште не образлаже. Углавном се односе на више полицијских службеника.

Оне представке које се односе на поједине полицијске службенике као корумпиране, често преносе-препричавају јавна поговарања, најчешће без довољно података који би могли бити основ за даље провере. Тешко је проверавати информације које су изношене у анонимним представкама јер често не садрже довољно информација које би требало да буду предмет провере.

Анонимне представке се чешће подносе у мањим градовима, што указује да грађани често недовољно верују локалним полицијским службеницима и да се плаше евентуалне освете.

Грађани који су подносили представке се могу поделити у две категорије:

- они који су **непосредно** били жртве коруптивног понашања, односно оштећени у конкретном случају,
- они који су **посредно** били жртве или су на неки други начин сазнали за примање мита, укључујући и оне који преносе само јавна поговарања и гласине.

У већем броју случајева су грађани износили своја лична искуства или преносили сопствена сазнања. Од укупно 173 представке, 13 су потписане као представке „полициских службеника“, а 12 су поднели страни држављани.

радници МУП	13
странци	12
грађани	72
број потписаних представки	97
укупан број представки	173

Страни држављани су се увек обраћали због конкретних догађаја из сопственог искуства са корумпираним полицијским службеницима. Поједини страни држављани су представке подносили лично, а поједини преко дипломатско-конзуларних представништава својих држава у Србији. Такође, преко српских представништава у њиховој држави.

Њихове притужбе су се најчешће односиле на:

- саобраћајне полицајце који су узимали новац од њих како заузврат не би санкционисали саобраћајне прекршаје које су они учинили
- полицијске службенике који су од њих тражили новац како би им пружили помоћ око административних питања, нпр. око регулисања боравка у Србији или како их не би казнили због нерегулисаног боравка.

Посебну тешкоћу представља чињеница да притужиоци одлазе из Србије након подношења представке, а да при том не саопштавају довољно података који би помогли у идентификацији полицијског службеника кога су пријавили.

Од укупно 12 представки за које се располаже сазнањима да су их поднели полицијски службеници, 11 је анонимно. Ово може да се тумачи као показивање значајног недостатка поверења у систем уз потенцијални страх од реваншизма због кршења „кодекса ћутања“.

Само је једна представка садржала личне податке полицијског службеника који је поднео представку. Најчешће су указивали на корупцију међу руководећим радницима – командирима полицијских станица и начелницима полицијских управа. Притужбе су биле углавном уопштене – указивано је на њихову повезаност са лицима из криминогене средине, од којих добијају новац и друге скупocene поклоне (плаћена летовања, аутомобиле и др.), али и на имовинско стање као јасан и очигледан показатељ да нису могли да га зараде од плате.

2. Резултати представки које су поднели грађани

У 13 случајева су потврђене оптужбе грађана и у свим тим случајевима су против полицијских службеника поднете кривичне пријаве. Кривичне пријаве су поднете против:

- полицијских службеника ССП за ауто-пут, који су узели 40 евра од два македонска грађанина како заузврат против њих не би поднели захтеве за покретање прекршајног поступка због учињених саобраћајних прекршаја;
- двојице полицијских службеника, који су регистровали и издали регистрациони лист за возило које није било технички исправно, и којем није регуларно обављен технички преглед;
- двојице полицијских службеника саобраћајне полиције, који су узимали новац од власника аутошкола како би им заузврат помогли приликом контроле пословања;
- двојице полицијских службеника саобраћајне полиције јер нису сачинили записник о извршеној контроли учесника у саобраћају за рођака једног од њих који је затечен како управља нерегистрованим моторним возилом;
- полицијског службеника саобраћајне полиције, који је од контролисаног возача примио 15.000 динара како заузврат не би сачинио записник о извршеној контроли да је возач прошао кроз црвено светло на семафору;
- полицијског службеника, који је примио 1.000 евра од једног грађанина како би заузврат наводно утицао на полицијске службенике да не предузимају службене радње према њему због наводно извршеног разбојништва;
- полицијског службеника, који је примио 130 евра од једног грађанина како би заузврат заказао термине за пријем и обраду захтева за издавање путне исправе за његово двоје малолетне деце;
- полицијског службеника, који је од једног возача захтевао 1.500 динара како би игнорисао саобраћајни прекршај – невезивање сигурносног појаса и вожњу без упаљених светала;
- двојице полицијских службеника саобраћајне полиције, који су од возача тражили новац како би га заузврат ослободили одговорности за саобраћајну незгоду, у којој је била причињена материјална штета;
- полицијског службеника, који је примио 4.000 динара од вишеструког извршиоца кривичних дела, уз обећање да ће га „штитити“ од хапшења и гоњења;
- више полицијских службеника, који су омогућили већем броју грађана да добију возачке дозволе, тако што су им давали одговоре на испитна питања и што у записник о полагању возачког испита, нису уписивали грешке које су начинили приликом полагања практичног испита.

- организоване групе полицијских службеника и цариника са граничног прелаза, који су захтевали и примали новац од грађана како би заузврат убрзали прелазак преко границе или како према њима не би предузимали законом предвиђене службене мере и радње због прекршаја који су начинили (због транспорта робе чији је промет забрањен или ограничен, непоседовања личних докумената или истека њиховог рока важења, управљања возилима без овлашћења, и др.).

Поред кривичних пријава, против ових полицијских службеника је покренут дисциплински поступак и изречена мера удаљења из Министарства.

Највећи број представки грађана није могао да буде доказан. Разлози због којих је овако велик број неоснованих представки су различити:

- оптужбе грађана нису садржале довољно елемената потребних за идентификацију полицијских службеника;
- током провера се нису могли обезбедити докази који су потребни за процесуирање полицијских службеника, нпр. није било сведока;
- у представкама су изнети уопштени наводи који нису могли да буду доказани.

Било је случајева да су грађани наводили све податке који су потребни за идентификацију полицијских службеника на чију су корумпираност указивали, али и случајева да су тврдили да их не могу препознати, односно да немају довољно потребних информација на основу којих би могли да их идентификују.

У појединим представкама, грађани су доносили закључке да је полицијски службеник корумпиран, јер извештаји и представке које су поднели нису доказани или није поступљено на њима прихватљив начин, стога полицијски службеник мора да је корумпиран.

3. Облици корупције на које су грађани указивали

У својим представкама грађани су указивали на појединачне и организоване облике корупције полицијских службеника. У представкама које су подносили полицијским управама грађани су изјављивали веома конкретне притужбе против појединачно именованих полицијских службеника и садржале су њихове интервенције у конкретним случајевима.

У представкама које су достављали Сектору, грађани су износили често притужбе врло општег карактера – тврдили су да постоји корупција у конкретној полицијској станици или полицијској управи, али без навођења конкретнијих података који би могли да буду предмет провере и без навођења имена полицијских службеника. Указивали су да имовинско стање појединих полицијских службеника указује на њихову корумпираност, или су пак на основу информација о дружењу са лицима из локалних криминогенних средина закључивали о њиховој корумпираности.

Организовани облици на које су грађани указивали су се односили на:

- учешће полицијских службеника у организованим криминалним групама
- организоване групе у којима су полицијски службеници организатори

- присутност корупције у већој мери у појединим организационим јединицама која ствара привидан утисак о њиховој организованости.

Мали број представки се односио на учешће полицијских службеника у организованим криминалним групама. Углавном су наводи грађана били уопштени и у њима углавном нису наводили конкретне информације о томе који су полицијски службеници укључени, већ је њихов опис уопштено указивао на:

- повезаност са лицима која се баве шверцом робе трговачког карактера (цигаретама, нафтом и др.)
- повезаност са нарко дилерима
- спрегу са „грађевинском мафијом“ и са тзв. „нафтном мафијом“.

Према тврдњама грађана, улога полицијских службеника у организованим групама се састојала у пружању заштите чланова организованих група од кривичне одговорности, помоћи у циљу несметаног преласка границе и пролазак преко подручја одређене полицијске управе, пружање физичког обезбеђења организаторима ових група, као и учешћу у непосредном обезбеђивању транспорта шверцоване робе и сл.

Грађани су у својим представкама указали на само један случај организоване групе полицијских службеника и цариника, који су били укључени у коруптивну активност.

Грађани су релативно често указивали на спрегу полицијских службеника са лицима из криминогене средине. Међутим, ове тврдње су најчешће уопштено износили и врло ретко су их нешто детаљније образлагали. Углавном су указивали да само појављивање полицијских службеника и ових лица у јавности нарушава њихов углед. Самим тим, нарушава и углед полиције у целини. Из чињенице да се друже са њима су изводили закључке да полицијски службеници саопштавају податке криминалцима. Штавише, да су заштићени од кривичног гоњења.

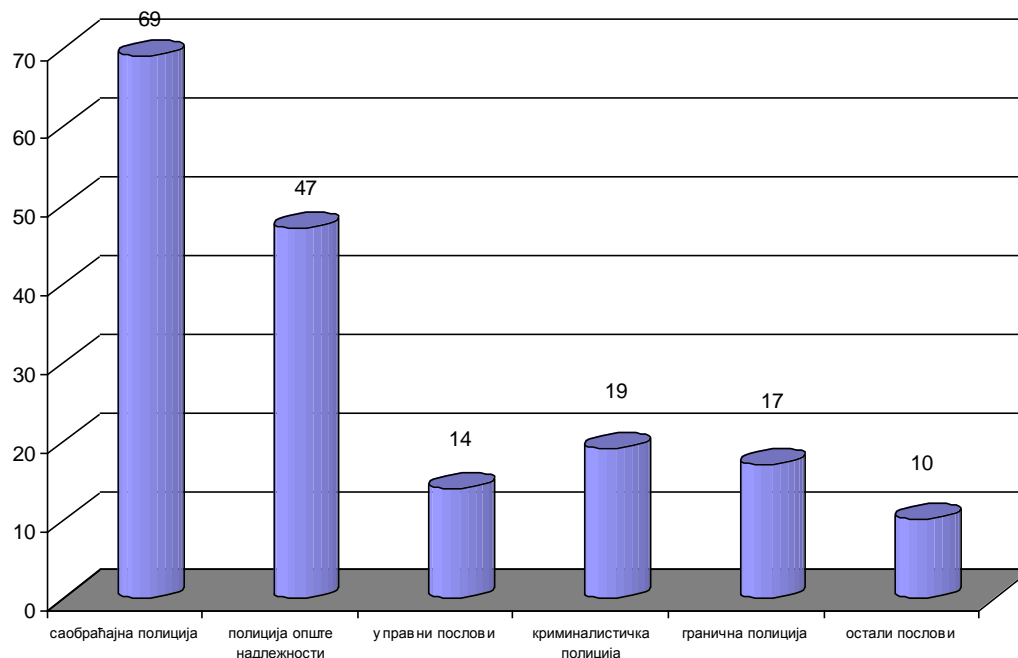
Највећи број представки је указивао на појединачне случајеве корумпираности, односно износили су оптужбе да су појединачно именовани полицијски службеници склони примању мита или да су у конкретним случајевима узимали мито.

Грађани су такође врло уопштено пријављивали корупцију, уз навођење да су „сви руководиоци“ у појединим полицијским станицама корумпирани, да сарађују и да штите лица која су у локалним срединама позната по свом проблематичном понашању. Њихова сарадња се огледала у неподношењу кривичних пријава и прекршајних пријава, њиховом обавештавању о мерама које према њима полиција планира да примени, о сазнањима којима полиција располаже и др.

4. Рањиве врсте полицијских послова

У највећем броју представки се указује на проблем корупције у редовима припадника саобраћајне полиције и припадника полиције опште надлежности. Ово не изненађује, јер се ради о полицијским службеницима који су најбројнији и који имају најчешћи контакт са грађанима. Знатно мањи број представки у којима су грађани указивали на корупцију полицијских службеника у осталим линијама рада.

саобраћајна полиција	69
полиција опште надлежности	47
управни послови	14
криминалистичка полиција	19
гранична полиција	17
остали послови	10

Саобраћајна полиција

Представке у којима су грађани износиле оптужбе о корумпираности саобраћајне полиције се могу поделити у две групе:

- појединачно наводе да су они сами или неко из њиховог окружења у конкретној ситуацији дали мито полицијском службенику;
- уопштено и често засноване на гласинама да су поједини полицијски службеници саобраћајне полиције корумпирани. Међутим, не наводе се конкретно оштећена лица.

Највећи број притужби грађана на припаднике саобраћајне полиције се односио на узимање мита од возача које су заустављали због прекршаја које су наводно починили. У својим представкама, грађани су у већем броју случајева износили тврдње о корумпираним полицијским службеницима на извршилачким местима, а ређе су указивали на руководеће раднике.

Полиција опште надлежности

На корупцију припадника полиције опште надлежности, најчешће су се у представкама жалили грађани који су били незадовољни поступањем полиције по пријавама које су они подносили због узнемиравања и других облика нарушавања јавног реда. Сматрали су да је неповољан исход поступка који су спровели полицијски службеници директна последица њихове корумпираности. Уколико почетна представка није решена на у

корист грађанина, онда је сигурно због тога што је полицијски службеник корумпиран. Штавише, грађани су закључке о корумпираности наведене категорије полицијских службеника доносили због дружења са лицима из криминогене средине. Због тога су сматрали да полицијски службеници њих штите од кривичног и прекршајног гоњења.

За полицијске службенике из ове категорије грађани су тврдили и да узимају мито како би заузврат:

- посредовали у завршавању управних послова мимо уобичајене процедуре
- омогућавали криминалну активност

Појединим грађанима је и материјални статус полицијских службеника био довољан за извођење закључка о њиховој корумпираности. За разлику од саобраћајне полиције код које грађани сматрају да су извршиоци више корумпирани од руководиоца, код припадника полиције опште надлежности је ситуација нешто другачија.

Грађани су често за износили тврдње да је велики број руководиоца корумпиран. (На основу финансијског изгледа). Ове опште тврдње су углавном дате без било каквог образложења.

Криминалистичка полиција

У представкама које се односе на припаднике криминалистичке полиције је најчешће указивано да су поједини полицијски службеници узимали новац од:

- власника појединих предузећа како приликом контроле њиховог пословања према њима не би предузели законом прописане мере;
- лица која су извршила кривично дело како против њих не би поднели кривичне пријаве;
- грађана од којих су привремено одузети поједини предмети (најчешће возила и оружје), како би их заузврат вратили власницима.

Управни послови

За раднике на управним пословима грађани су тврдили да су узимали мито како би заузврат омогућили појединим грађанима да мимо уобичајене процедуре, по хитном поступку и без чекања добију лична документа, пре свега биометријске путне исправе. Примена биометријских личних докумената и процедура која је неопходна приликом њиховог издавања су у пракси довели до тога да су грађани морали и по неколико сати да чекају на заказивање термина у којем би могли да поднесу документацију која је неопходна за издавање. Оваква околност је проузроковала да поједини грађани игноришу ред када подносе своју документацију.

У највећем броју представки су грађани истицали да се овде ради о тзв. ситној корупцији, односно о давању поклона мање вредности радницима на управним пословима (кафа, сокови, слаткиши и сл).

Другу категорију, према наводима из представки, представљају радници на управним пословима који су узимали новац и друге поклоне од грађана како би им издали лична

документа за која нису имали потребну документацију, односно да би им издали документа на која нису имали право.

Трећу категорију, према наводима из представки, представљају радници на управним пословима који су примали мито од лица која су подносила захтеве за регистрацију возила која нису испуњавала законом прописане услове.

Гранична полиција

Грађани су поднели релативно мали број (17) представки против припадника граничне полиције.

Разлози се могу тражити у претпоставкама да је у пракси најчешће присутна тзв. ситна корупција, на коју су грађани већ навикли и коју виде само као средство да брже обаве неки свој посао.

Грађани су описали ову категорију корупције као:

- пропуштање возила која превозе робу трговачког карактера без документације;
- помагање шверцерима дроге да је пренесу преко границе;
- узимање новца од власника транспортних предузећа како би обезбедили возачима њихових теретних камиона да без чекања пређу државну границу;
- помагање страним држављанима да регулишу боравак у Србији и да избегну санкције због непријављеног боравка у Србији.

5. Коруптери – даваоци мита

Могу се издвојити две категорије лица која су, према наводима из представки грађана, давали мито полицијским службеницима.

Лица из криминогених средина за која грађани тврде да се друже са појединим полицијским службеницима, као и са руководиоцима у појединим полицијским станицама. Они се издвајају јер су своје претпоставке о томе да они дају мито полицијским службеницима, грађани износили на основу тога што су виђени заједно. Такође претпостављају да се против њих не подносе кривичне пријаве у случајевима када постоје основи за то. Најчешће се ради о јавним поговарањима која су углавном присутна у мањим срединама, где се грађани лично познају и чешће виђају.

Полицијски службеници су пријављени да се често друже са одређеним криминалцима. Често се ради о одласцима у угоститељске објекте, али и о кућним пријатељствима. Ове активности су највише идентификоване у мањим срединама и лакше их је било уочити. Сваки облик контаката полицијских службеника са овим лицима је изазивао реакције околине и на изванредан начин нарушавао њихов углед.

Возачи који дају мито полицијским службеницима како би заузврат избегли одговорност због учињеног саобраћајног прекршаја. Ради се о релативно бројној категорији. Углавном су сами оштећени грађани ти који су пријављивали корумпиране полицијске службенике. Проблем у доказивању њихових тврдњи су били различити – укључујући чињеницу да подносиоци пријава нису располагали подацима на основу којих би се могли идентификовати корумпирани полицијски службеници.

Грађани су као даваоце корупције издвајали и:

- лица која се баве шверцом робе трговачког карактера;
- власнике приватних предузећа који су на овај начин обезбеђивали повољнији исход контроле њиховог пословања;
- власнике ауто школа;
- лица која на овај начин покушавају да брже обаве неки од послова из надлежни полицијске службе.

Контакти полицијских службеника са овим лицима, на које су указивали грађани у представкама, се могу поделити на:

- Иолован случај који представља могућност за коруптивну активност. Полицијски службеници узимају мито од лица која први пут виде, односно користе тренутну погодност и ситуацију (саобраћајни прекршај).

- Коруптивни однос који се одвија у дужем временском периоду због обостраних интереса. Сам по себи овај однос отежава законско санкционисање, јер се ретко даваоци мита одлучују да пријаве полицијског службеника.

Посебну категорију представљају случајеви грађана који користе своје пријатељске и познаничке везе да избегну редовну процедуру када треба да заврше управне послове, нпр. добијање личних докумената или регистрација возила, итд. Они углавном поклоне (по правилу поклоне мање вредности) које дају полицијским службеницима и не доживљавају као мито већ као знак пажње за „посебан третман“.

6. Знаци по којима су грађани „препознавали“ корупцију

У представкама упућеним Сектору унутрашње контроле полиције и подручним полицијским управама, грађани су најчешће износили тврдње да су поједини полицијски службеници добијали новац. У знатно мањем броју представки су помињали друге поклоне, док су тврдње о услугама које су им том приликом обећаване биле спорадичне. Најчешће се радило о обећањима да ће запослити члана породице или рођака полицијског службеника.

Износи новца које су наводно добијали полицијски службеници су били различити, од свега неколико десетина евра до неколико стотина евра. Најмање износе су тражили и узимали саобраћајци, од 500 динара до неколико хиљада динара, што је зависило од прекршаја које су контролисани возачи извршили. Тражени износи су били нешто виши у случајевима заустављања страних држављана.

Цена „услуга“ полицијских службеника криминалистичке полиције, према наводима из представки грађана, је била знатно виша, а често је имала карактер редовних износа које су добијали сваког месеца. Нпр. у једној представки су грађани навели да су полицијски службеници наводно тражили знос од 5.000-6.000 евра од лица која се баве шверцом робе намењене трговини, како заузврат према њима не би предузимали било какве мере.

У другој представци је наведено да су полицијски службеници узели 2.000 евра од лица које је пријављено због крађе како против њега не би поднели кривичну пријаву. У трећем случају да су полицијски службеници добили 3.000 евра како би за лице које је, било прекршајно кажњавано, сачинили позитивну теренску проверу.

Поклоне су, како грађани тврде, најчешће добијали радници на управним пословима који су грађанима олакшавали добијање личних докумената и обављање других управних послова. Међутим, поред ситних поклона, грађани су тврдили да су поједини референти на управним пословима добијали и веће новчане износе када су „помагали“ грађанима који нису имали потребну документацију, односно онима који нису испуњавали услове прописане законом.

КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ КОЈЕ СУ ПОДНЕТЕ ПРОТИВ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА ЗБОГ КОРУПТИВНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Полицијски службеници су оптужени за кривична дела који имају елементе корупције. Међутим, полицијски службеници су као извршиоци коруптивних кривичних дела били присутни и у њиховим сложенијим видовима, када су ова дела вршена од стране организованих криминалних група или група нижег степена организованости.

1. Организовани облици коруптивног деловања полицијских службеника

Откривен је већи број организованих криминалних група у чијем је деловању корупција чинила неизоставни елемент. Идентификоване су две врсте оваквих организованих група, које су вршиле злоупотребе у вези јавних набавки медицинског намештаја и цитостатика за потребе већег броја здравствених установа. Током 2011. године откривене су још две организоване криминалне групе, од којих је једна користила давање мита као начин за незаконито прибављање биометријских личних карата и путних исправа Републике Србије лицима албанске националности са подручја АП КиМ, а друга је била укључена у незаконито приређивање игара на срећу у већем броју кладионица.

Постоји два типа организованих група:

- а) **организоване криминалне групе чији су чланови само, односно претежно полицијски службеници**

Групе у оквиру којих полицијски службеници имају високе или контролне улоге. Њихова главна карактеристика је злоупотреба њихове професионалне делатности (контрола промета робе на граничним прелазима, издавање биометријских исправа и др.). Откривене три организоване криминалне групе чији су чланови само, односно претежно полицијски службеници:

- откривена је организована криминална група која је набављала текстилну робу на подручју АП КиМ и транспортовала је у Велики Трновац, општина Бујановац, у намери препродаје. Организатор групе је био полицијски службеник. Кривична пријава је поднета против 5 полицијских службеника. Деловање ове групе је имало негативан ефекат на буџет Републике који је оштећен за преко 3 милиона динара.

- у 2011. години, откривена је организована криминална група од 24 лица, од чега 16 полицијских службеника, који су омогућавали лицима незаконито прибављање биометријских личних карата и путних исправа. Они су примали новац у износу од 150 до 500 евра за заказивање термина за предају потребне документације и такође су примали од 150 до 300 евра за прибављање извода из матичне књиге рођених и књиге држављана. Није познато колико је нелегалних биометријских пасоша издато.

- Током 2010. године Сектор је поднео кривичне пријаве против 35 полицијских и 7 царинских службеника са граничног прелаза. Пријављени полицијски службеници и цариници су од грађана захтевали и примали новац како би заузврат убрзали њихов прелазак преко границе или како према њима не би предузимали законом предвиђене

службене мере и радње због прекршаја које су начинили (због транспорта робе чији је промет забрањен или ограничен, непоседовања личних докумената или истека њиховог рока важења, управљања возилима без овлашћења, и др).

b) Организоване криминалне групе чији су чланови појединци - полицијски службеници

Овде је заправо реч о организованим криминалним групама, код којих се као један од чланова јавља полицијски службеник. За разлику од претходно поменутог категорије, када полицијски службеник има истакнуту улогу у криминалној делатности, полицијски службеник у овој групи је најчешће посредник или извршилац. Криминалне делатности овог вида организованих криминалних група, нису увек у вези са професионалном делатношћу полицијских службеника, већ су знатно ширег распона, нпр. крађа, незаконита производња и продаја алкохолних пића, кријумчарење возила и др. Откривено је неколико организованих криминалних група.

- 2010. године, откривена је организована криминална група, која је крађом сирове нафте и њеном продајом преко два приватна предузећа, прибавила имовинску корист од преко 5 милиона динара. Лишено је слободе 8 лица, међу којима и један полицијски службеник. Улога полицијског службеника је била да цистернама са украденим нафтом омогућава несметан пролаз.

- 2011. године, већи број полицијских службеника је узимао мито како би омогућили организовано кријумчарење цигарета преко државне границе наплаћујући сваки пут 100 евра.

- откривена је организована криминална група, која је илегално организовала нелегалну производњу и продају жестоких алкохолних пића. Прибавили су корист од преко 40 милиона динара. Укупно је ухапшено 21 лице, међу којима и полицијски службеник.

- Неколико чланова организоване криминалне групе је лишено слободе. Чланови групе су вршили откуп крадених возила ван Србије и потом их поново продавала на територији Србије. Укупно је пријављено 8 лица, међу којима је полицијски службеник.

Групе нижег степена организованости са полицијским службеницима као члановима

Полицијски службеници се јављају и као чланови група нижег степена организованости.

Групе нижег степена организованости, међу чијим члановима је већи број полицијских службеника – своју криминалну делатност везују за различите области, међу којима су оне које су у вези са вршењем полицијских овлашћења, нпр. контрола промета акцизне робе, полагање возачких испита, вршење увиђаја код саобраћајних незгода, итд. Ове групе могу да имају пуно извршилаца, а међу члановима групе има и више полицијских службеника.

- 2010. године, лишено је слободе 12 лица међу којима су четири полицијска службеника, а укупно је пријављено 25 лица, због нелегалне купопродаје дизел горива на реци Дунав. Полицијски службеници су омогућавали лицима вршење нелегалне

купопродаје дизел горива. Улога полицијских службеника састојала се у посматрању, заштити и праћењу ситуације.

- Током 2011. године, пријављено је шест саобраћајних полицијских службеника. Сачињавали су службене белешке о наводним саобраћајним незгодама (без повређених лица и са мањом материјалном штетом) на основу којих су наводно оштећена лица подносила захтеве за наплату штете од осигуравајућих друштава.

- 2011. године, поднете су кривичне пријаве против три саобраћајна полицајца и полицијског службеника Жандармерије. Сачињавали су записнике о увиђају унапред симулованих саобраћајних незгода, у које су уносили неистините податке о лицима која су наводно повређена у наведеним незгодама. На име учињених злоупотреба захтевали и добијали новчане износе од 80.000 до 100.000 динара по саобраћајној незгоди. Већи број осигуравајућих друштава је оштећен и наплаћено је неколико стотина хиљада динара.

- 2011. године, поднета је кривична пријава против 11 полицијских службеника, због основане сумње злоупотребе службеног положаја. Као чланови испитне комисије за полагање возачких испита омогућили су већем броју грађана да добију возачке дозволе. Давали су им одговоре на испитна питања и што у записник о полагању возачког испита и нису уписивали грешке које су начинили приликом полагања практичног испита.

- 2011. године поднета је кривична пријава против 4 полицијска службеника. Они су противправно из службених просторија присвојили одузету опојну дрогу и препродали је за више од 2,5 милиона динара.

Групе нижег степена организованости, међу чијим члановима су појединци полицијски службеници

Као што је речено, ове групе немају статус организоване криминалне групе, већ функционишу на базичнијем нивоу, често као изоловано предузеће. Полицијски службеници се јављају у малом броју (најчешће појединачно). И у оквиру ових група, злоупотребе су се углавном вршиле у вези са полицијским овлашћењима, као што су саобраћани послови, контрола прелаза државне границе, незаконити упис пребивалишта лица и др.

- 2011. године матичар Матичне службе и шеф Одсека за управне послове су лишени слободе пошто је матичар незаконито издао извод из матичне књиге рођених и уверење о држављанству, а потом је полицијски службеник извршио упис пребивалишта лица (и рођаци) иако је знао да је лажно и на тај начин им је омогућено да добију изводе из матичних књига, на основу којих су им издата лична карта и путна исправа.

- 2010. године, неколико пословних људи и полицијски службеник су лишени слободе због давања и примања мита. Полицијски службеник је са осталим пријављенима, незаконито започео изградњу стамбеног објекта без дозволе за градњу и прибављања потребне техничке документације.

3. Појединачни случајеви корупције у полицији

Поред коруптивних кривичних дела вршених од стране организованих или група нижег степена организованости, у којима су се као чланови јављали полицијски службеници, највећи део ових кривичних дела свакако чине појединачни случајеви злоупотреба.

Ова кривична дела са елементом корупције се најчешће односе на примање мита, злоупотребе службеног положаја или проневеру. Поред тих, откривана су и кривична дела трговина утицајем, одавање службене тајне и др, али заједнички аспект јесте намера да се прибави какав вид користи себи или другоме. Кривична дела примања мита и злоупотребе службеног положаја у којима постоји елемент корупције, представљају корупцију у најчистијем виду.

Однос који успоставља полицијски службеник и треће лице, може бити:

- **директан** – у највећем броју случајева постоје два лица: полицијски службеник и коруптер, лице коме се прибавља какав вид користи;
- **посредан** – мањи је број случајева у којима се полицијски службеник јавља као посредник између лица које треба да изврши незакониту службену радњу и лица у чију корист ће се та радња извршити;

Структура трећих лица. Лица са којима се полицијски службеници налазе у директном или ређе, посредном контакту. Можемо констатовати, да су то:

- **грађани** – који су ступали у контакт са полицијским службеницима најчешће из разлога избегавања санкционисања саобраћајних прекршаја или да добију олакшице при издавању биометријских личних исправа и др.; овај однос је, условно речено, кратког рока трајања, јер је реч о конкретној ситуацији због које је дошло до његовог контакта.
- **страни држављани** – који су ступали у контакт са полицијским службеницима најчешће при преласку државне границе или при контроли њихових моторних возила, и др.; Овај однос је кратког рока трајања јер је у вези са одређеном ситуацијом.
- **извршиоци кривичних дела / лица за којима је расписана потрага** – лица који су ступали у контакт са полицијским службеницима, ради остваривања незаконите полицијске заштите; овај однос траје један извесан период, јер полицијски службеник пружа одређени вид заштите лицу које је са њим у односу, било да је реч о избегавању лишења слободе овог лица или каквом прикривању његове криминалне делатности;
- **власници приватних предузећа, агенција, ауто-школа, предузећа за организовање игара на срећу** – који су ступали у контакт са полицијским службеницима најчешће из разлога пропуштања дужности полицијских службеника да их лише слободе или да не би против њих поднели кривичне пријаве. Сама природа ове врсте односа је двојака – може бити и краћег рока трајања, ако је реч о конкретној ситуацији на коју се односи. Али може и да траје дуже време уколико већ постоји познанство.

Кад је реч о **користи** која се прибавља учесницима коруптивног односа, без обзира да ли је реч о директном односу или је полицијски службеник посредник, она има двојак карактер:

- **корист по треће лице** – то је најчешће неновчана корист која се састоји у избегавању каквог вида кривичне одговорности; избегавању каквог вида контроле (објекта, возила и др); у виду незаконитог стицања права на добијање биометријских исправа или бржег остваривања својих права; долазак до поверљивих информација.
- **корист по полицијског службеника** – то је најчешће новчана корист или материјална као што су бесплатан одмор, коришћење објекта, услуга заузврат или прехранбена роба или различите видове услуга (плаћање ручка).

СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

Кривична дела са елементом корупције су извршена са циљем прибављања биометријских исправа.

На једној страни имамо случајеве у којима се ради о лицима која не испуњавају услове за добијање биометријских докумената, па користе корупцију као начин да дођу до исправа. У овим случајевима долази до незаконитог начина вршења овлашћења од стране полицијског службеника.

На другој страни имамо групу случајева у којима се корупција јавља на релацији између полицијског службеника и лица које испуњава услове за добијање биометријских исправа, али корупцију користи као начин да на бржи начин дође до њих. Извршиоци су пре свега полицијски службеници који директно раде на пријему документације и издавању биометријских докумената. Полицијски службеници из других линија рада се јављају као извршиоци, али они углавном раде као посредници између грађана којима треба да се изда лични документ и полицијског службеника који ради на пословима издавања.

- Незаконито издавања биометријских докумената (путне исправе, личне карте), лицима која не испуњавају услове. Начини на који се остварује овај циљ су унос фиктивне пријаве боравишта директно на ЈИС. Примера ради, радник Одсека за управне послове је пријављен због уношења фиктивне пријаве боравишта на Јединствени информациони систем МУП, за више лица стране националности;

- Полицијски службеник је пријављен јер је попунио потребну документацију и сачинио лажне записнике о наводно извршеним теренским проверама. На основу тога је пријавио боравиште за пет лица на адреси своје супруге у циљу издавања путних исправа РС, иако не испуњавају услове за њихово добијање;

- Законито издавање биометријских докумената (путне исправе, личне карте). Примање мита како би се преко реда заказао термин. Овај модус присутан је и код организованих облика криминалног деловања, али не изостају ни појединачни случајеви.

Заштита или помоћ одређеном физичком лицу

Карактеристика ове активности је однос или познанство између полицијског службеника и лица коме он пружа какав вид заштите, односно помоћи. Постоји читав низ начина на који се може незаконито пружити помоћ физичком лицу, у зависности од тога да ли је реч о извршиоцу кривичног дела, власнику каквог објекта (примера ради, угоститељског) или лицу коме су потребне поверљиве информације. Тако разликујемо:

- Примање мита како би се незаконито пружила заштита лицу. Полицијски службеник је лишен слободе јер је примио новац у износу од 4.000 динара како би извршиоцу разбојништва обезбедио да не буде ухапшен.

- Примање мита уз лажно обећање заштите угроженом лицу. Полицијски службеник је пријављен да је примио скутер и мобилни телефон од власника радње, коме је заузврат обећавао полицијску заштиту, док је заправо са изнуђивачем био у пријатељским односима.

- Примање мита како би се достављале информације о полицијској активности. Пријављен је полицијски службеник за примање 300 евра како би достављао информације о кретању полицијских службеника распоређених на обезбеђењу државне границе.

- Незаконито омогућавање рада. Пријављена су два полицијска службеника због захтевања новца и других поклона од власнице угоститељског објекта, како би дозволили рад угоститељског објекта у временском периоду, дужем од дозвољеног.

- Упозорење на предстојећу контролу објекта. Пријављен је полицијски службеник због одавања тајне да ће бити извршена контрола.

- Одавање службене тајне. Пријављен је полицијски службеник због одавања службене тајне у вези са лицима и моторним возилима.

Проневере са елементом корупције

Оно што карактерише биће овог кривичног дела је присвајање новца повереног у раду. Заправо, не долази до успостављања директног односа између полицијског службеника и трећег лица. Међу извршиоцима проневера, налазе се полицијски службеници који долазе у прилику да комуницирају са трећим лицима, а то су најчешће референти за издавање биометријских докумената. То су најчешће радници на управним пословима који раде на издавању биометријских докумената, припадници саобраћајне полиције и припадници граничне полиције.

- Референт за издавање путних исправа и личних карти присвојила је око 68.000 динара. Новац је узимала директно од грађана који су заиста подносили захтев.

- Пријављен је полицијски службеник који је захтевао новац од учесника у саобраћају који су починили саобраћајни прекршај на име наплате новчане казне, али је новац потом присвајао.

- Пријављен је полицијски службеник, који је супротно Закону о републичким административним таксама, издао улазно-излазну визу румунском држављанину, запосленом као возач. На тај начин му је омогућио незаконит улаз на територију наше земље. Други полицијски службеник је на истом граничном прелазу извршио кривично дело на исти начин, тако што је издао улазно-излазне визе већем броју држављана Републике Молдавије.

- Пријављен је полицијски службеник да је присвојио новац који су му предали грађани на име уплате новчане казне коју је изрекао Прекршајни суд.

ДРУШТВЕНИ КОНТЕКСТ КОРУПЦИЈЕ У СРПСКОЈ ПОЛИЦИЈИ

Истраживање јавног домена

Ово истраживање јавног домена је мета-анализа материјала о полицијској корупцији који је објављен током последње 2 године у Србији. Фокус је на корупцији у полицији. Боље разумевање полицијске корупције захтева везу са другим областима јавног сервиса, корупцијом у општем смислу и социјалним нормама у српском друштву. Ови додатни подаци и докази ће бити употребљени по потреби како би се добио бољи увид и контекст проблема корупције у полицији.

Увод

Србија се, као једна од балканских земаља у транзицији, суочава са широко распрострањеним проблемима корупције у свим секторима. Корупција у овим новим владама и демократијама на Балкану има исте узроке. Неадекватне полицијске истраге, неадекватни и слаби закони, корумпиране судије и политичари, недовољне казне и недостатак координације у антикорупцијским напорима. Али корупција није нов проблем у земљама у транзицији. Корупција је била широко распрострањена и дубоко укореењена у комунистичким друштвима, али је било опасно да се говори о томе и долази у сукоб са властима. Друштва у транзицији отвореније говоре о овом феномену, па то одаје утисак да је корупција производ транзиције (Прокопијевић, 2011).

Постоји извештај број корака које је могуће направити како би се смањио ниво корупције. Политичка воља и активно учешће грађана су веома важни. Другим речима, све заинтересоване стране би требало да се ангажују у борби против корупције. Недостатак политичке воље и апатија грађана у садашње време, шаљу песимистичну поруку о будућности српског друштва. Да ли су прогласи политичара о борби против корупције озбиљни, реални и довољни? Изјаве које се упућују ЕУ да се чини све што је могуће су само једна страна медаље, а на другој је реалност. Према истраживању објављеном у Србији, чини се да је реалност другачија.

Вилијам Инфанте, стални координатор УН, је у недавно објављеном материјалу (UNDP, 2011) изјавио "Разматрање стратегије за борбу против корупције у Србији ће сигурно потрајати, јер је од почетка било лоших намера, с обзиром да се нигде не каже да је влада посвећена борби против корупције и да ће следити политику нулте толеранције. Намерно се прави збрка поводом овога," (Регионална конференција под називом "Партнерством против корупције" у Београду, BETA NEWS, 16.11.2011; електронско издање Политике, 28.11.2011; Глас Америке, 15.11.2011). Амбасадор Европске уније у Србији, Венсан Дежер, је додао да би Србија требало да усвоји нову стратегију за борбу против корупције, са нултом толеранцијом као кључним принципом (BETA NEWS, 9.12. 2011).

Ранији коментари могу да дају шири и више историјски контекст.

У извештају о напретку Србије из 2009. године наводи се закључак да је Србија остварила напредак у побољшању институционалног оквира за борбу против

корупције. Примена препорука организације Група држава против корупције¹ и међународних конвенција је настављена, „...али корупција је и даље распрострањена у многим областима и наставља да буде озбиљан проблем. Акциони план из 2007. године још увек није реализован. Не постоји јасан план мера потребних да би се примениле међународне конвенције које су ратификоване. Укупна обрада случајева корупције је и даље неефикасна, са само неколико правоснажних пресуда (Комисија европских заједница, 2009).“

Уопштено о корупцији

Корупција је у целини противзаконит, узајаман и добровољан чин. Корупција је такође неморална, економски штетна и друштвено неприхватљива (Прокопијевић, 2011). Корупција у полицији обавезно укључује злоупотребу положаја. Оно што је корумпирано је „посебно поверење“ између полиције и грађана. Када полиција врши кривична дела под окриљем тог поверења и када се то поверење користи из противзаконитих разлога као што су пружање услуга за новац (Клокарс, према Тиму Њубурну, 1999).

Један од главних проблема код истраживања корупције је да не постоје валидни статистички подаци о њеним размерама. Дела корупције (изнуђивање и нуђење мита) су често без сведока. Такође је практично немогуће доћи до политичара на највишем нивоу и степена њихове повезаности са корупцијом. Чак и када пружају информације или дају изјаве у јавности против корупције, оне се не могу узети као тачне. Њихова „поткупљивост“ се може проценити само посредно.

Додатни проблем је то што истраживање корупције углавном не одражава стварне размере корупције, већ перцепцију коју грађани имају о њој (Вуковић, 2002).

Корупција у Србији

Перцепција корупције у Србији је прилично негативна и указује на то да је феномен корупције уобичајена пракса. Више од половине становништва верује да се корупција јавља често или веома често у великом броју важних државних институција, укључујући политичке странке, локалне управе, јавне болнице, полицију, правосудје и царину (UNODC, 2011).

Осим тога, 45 одсто грађана Србије верује да је корупција заправо у порасту у њиховој земљи, док 44 одсто верује да је стабилна, а преосталих 10 одсто мисле да се смањује. Мада, ови подаци су перцепција, а не стварно искуство корупције. То је важно зато што наглашава друштвене норме у српском друштву (UNODC, 2011). Изгледа да подмићивање управе утиче на различите слојеве друштва без да успоставља јасан образац (UNODC, 2011). Ово је још једна потврда да је корупција широко распрострањена и дубоко укоренењена у друштву. Нека додатна сазнања потврђују овај закључак. Давање мање скупих поклона тешко да се сматра корупцијом. Само 4 % грађана и 3 % полицајаца се сложило са тим (истраживање Твининг пројекта, 2011). Изгледа да је поклањање малих, јефтиних поклона толико уобичајено, да је постало „нормална“ активност у савременом српском друштву. Не изненађује то што су око

¹ „Република Србија је остварила значајан напредак у готово свим областима за које је организација GRECO дала препоруке“ (GRECO II, 2010)

половине плаћеног мита понудили сами грађани (UNODC, 2011; Твининг пројекат, 2011).

С тим што се подаци из истраживања Твининг пројекта односе само на давање мита полицијским службеницима, док се подаци организације UNODC односе на давање мита уопште. Овај недостатак вере грађана Србије у способност државне управе да функционише без плаћања потврђује и чињеница да трећина грађана који учествују у подмићивању то чине да би убрзали процедуру, док скоро сваки пети то чини да би омогућио да се процедура оконча или да би добио бољи третман. У истраживању организације UNDP (2011), већи проценат испитаника сматра да је корупција повећана у односу на претходну анкету из октобра 2010. године. Очекивања да ће се наредне године корупција смањити су негативнија него у свим претходним круговима истраживања. По мишљењу грађана, само влада и државне институције имају моћ да се супротставе корупцији и они би требало да преузму водећу улогу у борби против корупције. Истовремено, ове институције се доживљавају као веома корумпиране (UNDP, 2011; Transparency International, 2010).

Ово стање у друштву је заправо зачарани круг. Висок ниво корупције одаје утисак нормалности, због помићивања. Ово појачава уверење да понашати се "нормално" значи да јавност настави са традицијом давања мита и одржавања нивоа корупције (или чак да је повећава).

Упркос свакодневном присуству и уобичајености корупције, чини се да грађани постају све свеснији значаја овог питања. Различити аутори се слажу да грађани Србије виде корупцију као сложен и (један од) најважнијих проблема са којима се суочава њихова земља након незапослености и сиромаштва/ниског животног стандарда (UNODC, 2011; Твининг пројекат, 2011; ОЕБС, 2010)².

У 2010. години, 42% учесника (ОЕБС, 2010) је рекло да се корупција погоршала у претходних 5 година. Само 5% сматра да се ситуација побољшала. Овај проценат се није променио у односу на 2009. годину. Србија је забележила пад на скали Индекса перцепције корупције, са 3,5 у претходне две године, на 3,3 у 2011. години. У годишњем извештају организације Transparency International, на скали Индекса перцепције корупције, Србија се 2010. године налазила на 78. месту (Transparency International, 2011). Поред тога, председница Савета за борбу против корупције Владе Србије Верица Бараћ, је изјавила да је разлог назадовања Србије на скали Индекса перцепције корупције организације Transparency International, у чињеници да је систем вредности из 1990-их обновљен у друштву. Г-ђа Бараћ је навела да овај систем више није тако строг као што је био, али да још увек постоји исти модел управљања јавним предузећима, усвајања закона, туторства над институцијама, што ствара илузију да те институције функционишу, са нагласком на томе колико закона је усвојено, уместо колико су добри и како се примењују. Она је додала да су државне институције потпуно феудализоване и да су створене „немоћне институције“, које су неспособне, или се понекад претварају да су неспособне да обављају послове због којих постоје. Пример за то је Агенција за борбу против корупције, која је „велики бирократски орган неспособан да се бори против корупције.“ Она је оценила да многе институције које су

² Злоупотреба дроге, криминал и корупција су најчешће спонтано навођени проблеми у периоду 2008-2010, и мада је проценат грађана који су наводили ове проблеме значајно опао у 2010. години у поређењу са ранијим годинама, ти проблеми су остали међу прва 3 у 2010. години. Више људи је навело економске и социјалне проблеме, као што су незапосленост, низак животни стандард и политичку ситуацију као главне претње, вероватно због економске кризе (ОЕБС, 2010)

створене да се боре против ових проблема³ „отворено раде по диктату власти“ и да се то најбоље види у (недостајућем) кривичном гоњењу (BETA NEWS, 2. децембар 2011. године). Уз то, Пешек и Николајевић (2010) кажу да се независне регулаторне институције – као што су Државна ревизорска институција, Одбор за спречавање сукоба интереса, Савет за борбу против корупције, Комисија за заштиту конкурентности, Канцеларија за јавне набавке и Комисија за заштиту понуђача – и даље суочавају са тешкоћама у извршавању својих мандата⁴ углавном због недостатка средстава и неадекватног званичног даљег поступања по основу њихових одлука и препорука. Укратко, одговорност не функционише.

Шта је штетно у корупцији?

Осим што је неморална и друштвено неприхватљива, корупција је економски штетна. Овај аспект корупције се често превиђа. Корупција не ствара ново богатство већ противзаконито распоређује постојеће богатство.

Другим речима, она је суштински непродуктивна и повећава трошкове пословања. Ако компанија мора да подмити државног службеника да би посао могао да функционише, а потом да настави са подмићивањем да би се одржало пословање, онда то може озбиљно да утиче на инвестиције из других земаља (Прокопијевић, 2011).

Према неким ауторима, корупција „гута“ четвртину пензија у Србији (Привредни преглед, 3.10.2011). Четвртина укупног новца потребног за пензије је једнака износу који нестаје у великим јавним набавкама. Уз то, сиво тржиште је добро развијено у српском друштву. Према неким проценама постоји око милион радника који су плаћени испод стола, без плаћања пореза на доходак или доприноса за јавне службе пензионог и здравственог осигурања. Што се тиче здравства, да би добио посао у болници, доктор можда мора да плати мито до 5 до 10 хиљада евра, а у Београду и до 20 хиљада (Press, 10.11.2011). Министар здравља г-дин Станковић је недавно потврдио да је широко распрострањена корупција у области здравства, нажалост реалност. Оваква активност је довела до тога да Србија у 2012. години заузме 92. место (од 183 привреде) по „лакоћи пословања“, што утврђује Светска банка (Блиц, Press, Привредни преглед, Политика, 21.10.2011). У поређењу са 2011. годином позиција Србије је опала за 4 места (са 88. места). Такође, амерички пословни часопис Форбс је ставио Србију на 93. место за 2011. годину на својој листи „Најбоље земље за пословање“ која обухвата 134 светске привреде, што је пад са 81. места из 2010. године (Блиц, 6.10.2011).

Полиција

Слични закључци су изведени из резултата неколико истраживања. Највише су корумпирани доктори (здравство), полицијски службеници и запослени у државној управи (UNDP, 2011; UNODC, 2011; Твининг пројекат, 2011; Блиц 29.10.2010). Полицијски службеници имају највећи преовлађујући просек (9%)⁵. Овај индекс показује не само важност контакта са јавним званичницима за плаћање мита (утврђено

³ Није важно само створити ове институције, већ и гарантовати да ће оне ефикасно функционисати (GRECO II, 2010).

⁴ Пријаве грађана о корупцији званичника, уместо Агенције за борбу против корупције „завршиле“ су у Министарству унутрашњих послова, зато што су на истој адреси. Иако је било јасно ко је прималац, службеници Министарства су отворили ту пошту, Политика, 24.10.2010.

⁵ "Размера подмићивања се израчунава од броја пунолетних грађана (узраста 18-64), који су неком државном службенику дали новац, поклон или узвратили услугу најмање једном у 12 месеци пре истраживања, као проценат одраслих грађана који су имали најмање један контакт са државним службеником у истом периоду. У овом графикону размера подмићивања се посебно израчунава за сваку врсту државног службеника", UNODC, 2011.

је да контакти са клијентима не морају да буду од суштинске важности за подмићивање), већ служи и да би се утврдило која занимања носе већи ризик за подмићивање. Важан показатељ размера подмићивања је учесталост плаћања. Према наводима организације UNODC из 2011. године, полицијски службеници су примили мито скоро три пута од сваког ко је плаћао мито. Саобраћајна полиција је идентификована као група која је највише склона подмићивању (Твининг пројекат, 2011). Једно од могућих објашњења лежи у могућности да саобраћајци наплаћују казне „на лицу места“ (Пауновић, 2005).

Када је испитивана јавност, прва два позитивна спонтана одговора која се односе на полицију су била 1) сигурност, безбедност, заштита грађана и 2) они чувају наш мир и ред. Прва два негативна одговора су била 1) корупција и 2) казне. Спонтане асоцијације које се односе на просечног полицијског службеника су биле: 1) позитивне: културан, уљудан, одговоран, савестан, а 2) негативне: нељубазан, дрзак, арогантан и корумпиран (ОЕБС, 2010). Можемо видети да главне негативне асоцијације обухватају став да је полиција корумпирана.

У поређењу са 2009. годином, 60% људи мисли да у полицијској служби има корупције, што за 2 одсто мање у односу на претходну анкету, а састоји се од одговора: изузетно корумпирано (23%) и веома корумпирано (37%) (ОЕБС, 2010). Слично испитивање у истраживању Твининг пројекта потврђује ове цифре. Уопштено говорећи, ови проценти су слични претходним налазима о корупцији, дефинисани као „изузетно“ (23%). Осим тога, уверење да је полиција превише корумпирана да истражује случајеве корупције се појачало у односу на прошлу годину, са 60% на 72% (UNDP, 2011).

Нека од сазнања ОЕБС-а током истраживања 2010. године указују на то да се проблем пропуста у раду полиције доживљава као да је ситуација нешто побољшана у последњих пет година пре истраживања, уз пораст са 18 на 20%. У односу на 2009. годину, нема знатне промене у броју људи који су приметили промену у раду полиције. Међу онима који мисле да се нешто променило, мањи проценат њих у односу на 2009. годину мисли да се полиција променила на горе, 6% према 4%.

У односу на годину пре него што је истраживање спроведено, (2009) мањи проценат људи сматра да је Министарство унутрашњих послова заслужно за побољшање сигурносних питања, а знатно више да је то заслуга Министарства правде. Полиција је задржала исти проценат као 2009. године. Они који мисле да су се проблеми погоршали више окривљују републичку владу и правосуђе него у 2009. години, а знатно мање полицију и Министарство унутрашњих послова. Упркос тој чињеници, питање јавне безбедности је ствар за полицију. Има више људи који мисле да полиција жели да се ефикасно позабави питањем безбедности, али да није у позицији да то учини. Као објашњење за ово је наведено да постоји политички притисак и утицај, неефикасно правосуђе и слабо законодавство. Велика већина становништва мисли да политичари имају утицај на оперативни рад полиције⁶. Овај став се чак повећао у односу на претходну годину. Међутим, сада је мање људи који мисле да полиција има потпуни утицај на посао, а више оних који верују да политичари утичу на рад полиције (ОЕБС, 2010).

⁶ Поред тога, на основу разговора вођених са полицијским службеницима у сврху ове процене, неодговарајућа сарадња од стране других институција, укључујући Јавно тужилаштво – услед политичких притисака и мањка капацитета – чини да свакодневни рад на борби против корупције буде тежи и мање ефикасан (UNDP, 2008)

Око половине становништва би пријавило активности повезане са организованим криминалом, што је знатно више него 2005. године. Велика већина њих би то пријавила полицији (84%). Најважнији разлог за непријављивање активности повезаних са организованим криминалом је мишљење да држава није способна да гарантује сигурност и безбедност онима који пријављују такве случајеве.

Знатно мање људи наводи ово као разлог у односу на 2005. годину. Само 5% је рекло ... “полиција неће озбиљно приступити мојој пријави”. Опет можемо да видимо да је уместо полиције држава та која је више означена као одговорна. Већина људи верује да полиција или Министарство унутрашњих послова даје највећи допринос у борби против организованог криминала. Политичари, вође криминалних група и представници великог бизниса се најчешће доживљавају као неко ко омета борбу против организованог криминала (ОЕБС, 2010).

Људи су и даље подељени у својим осећањима према институцији полиције и томе да ли су полицијски службеници блиски или отуђени од јавности. Међутим, Министарство унутрашњих послова, полиција и војска су једине институције са повећаним процентом повољних утисака у односу на 2009. годину (ОЕБС, 2010).

Уопштено говорећи, резултати истраживања су и негативни и позитивни и указују на то да постоји потенцијал који би се могао употребити да би се побољшао углед полиције. Није важан само углед сам по себи, већ заједно са њим иде и поверење у полицијски систем. Када грађани гледају на полицију као институцију која је вредна поверења, биће вољни да сарађују. Додатна сазнања из 2011. године указују на то да се поверење јавности у полицију повећало за 13% у односу на 2010. годину (Политика, 27.1.2012).

Образовање и запошљавање

Сматра се да је проценат добро образованих полицијских службеника висок. Око 34,8% тврди да је факултетски образовано (Твининг пројекат, 2011). Овај капацитет би могао да се искористи за осмишљавање образовања о корупцији и планове превенције за полицијске службенике у будућности. Такође, неки криминолози истичу да би требало организовати обуку за полицијске службенике и бољу припрему за активности, првенствено да би се побољшала њихова безбедност (РТС, 8.11.2011).

Голубовић (2009) наглашава антикорупцијску улогу сталног и квалитетног образовања које ће помоћи полицијским службеницима да развију виши ниво професионалне посвећености и свесности о својој улози у друштву.

Процес запошљавања у јавном сектору је регулисан на начин да обезбеди транспарентност. Нови кадар се нормално бира на основу критеријума као што су компетентност и искуство. Истраживања указују на то да изгледа и други фактори улазе у игру приликом запошљавања у јавном сектору, као што су непотизам, блиске пријатељске везе или чак мито (UNODC, 2011). Спонтани одговори на питања указују на то да већина становништва (41%) сматра да се више полицијско руководство запошљава на основу политичких одлука, а не по стручности и јавним огласима за посао. Ово је нешто мањи проценат у односу на 2009. годину (45%). Испитаници су такође навели да би одабир кандидата требало да се заснива на способности, ефикасности и искуству (61%) додајући образовање и компетентност (44%) (ОЕБС, 2010).

Кодекс ћутања

Велики проценат полицијских службеника није ништа учинио након што су открили да је неки колега примио мито. 76,8% полицијских службеника који су одговорили на ово питање (2584) је рекао да ништа нису учинили након што су чули да је њихов колега примио мито (Твининг пројекат, 2011). Број грађана који су пријавили полицијске службенике због корупције је мали. Мање од 1% њих је пријавило своје искуство властима. Неки грађани не сматрају да подмићивање има исту тежину као „прави“ злочини. Ово је можда стога што је прихваћено да је подмићивање уобичајена пракса. Ово у извесној мери потврђује социјализацију корупције у полицији.

Утицајни фактор је то што онај који плаћа мито може од тога да има директне користи. Уз то, они верују да је пријављивање узалудно јер ништа не би било учињено, нити би ико бринуо о томе. Више од једне од три особе које су дале мито (37%) је навело у овом истраживању да је то био први пут да су признали давање мита (нису рекли чак ни блиским пријатељима нити рођацима). Овај добро установљен и селективан закон ћутања још увек важи у многим случајевима (UNODC, 2011).

Постоји јасан доказ да кодекс ћутања утиче на грађане и полицијске службенике. Ово обесхрабрује зато што пријављивање корупције доноси корист и полицијској служби и друштву. Порука је јасна. Подршка би требало да се обезбеди на вишем државном нивоу како би и грађани и службеници имали поверења да пријаве ове незаконите радње. Оно што је додатно важно за ову подршку је транспарентност истрага и исходи ових извештавања. Ако се тврдње ретко докажу, зашто би ико био мотивисан да пријави корупцију? (Твининг пројекат, 2011) Поред тога, када грађани примете да су државни органи достојни поверења, они ће бити вољни да сарађују. Овај став потврђује један од закључака недавно објављеног истраживања које су у Србији спровели Центар за слободне изборе и демократију (ЦЕСИД) и ОЕБС (Политика, 27.1.2012).

Налази показују да је 69% полицијских службеника задовољно својим послом (Твининг пројекат, 2011). У том контексту се може разумети зашто полицијски службеници подржавају кодекс ћутања и не пријављују интерну корупцију. То може да буде последица више фактора, који могу да обухватају заштиту колега, као и могућност одмазде. Постоји и мишљење да је то туђи проблем. Важно је схватити неспремност да се говори о корупцији. Када више лица истовремено доживи исти подстицај, настаје расипање одговорности и/тј. ефекат посматрача може да ослободи појединце од потребе да делују. Уколико нико из групе не делује, сваки појединац сходно томе може бити додатно инхибиран. Такође може постојати тенденција да се верује да „Ја не могу да решим овај проблем, па нема потребе да било шта урадим у вези са тим“ (савршена заблуда о решењу). Ово може и заиста води ка „наученој беспомоћности“. Људи могу да мисле да шта год да ураде, ништа се неће променити нити имати утицај. То такође може бити ствар под контролом спољних фактора, те су у оваквим околностима други криви, а не та особа. Уколико се нека особа руководи мишљу да је под контролом спољних фактора, она верује да у њеном окружењу нека виша сила или људи са стране уствари контролишу њене одлуке и тако утичу на њен живот. Последица тога је тенденција да се буде пасиван.

Овај феномен се односи и на реакције грађана и одговоре на корупцију. Њихове резерве и страхови се вероватно разликују од оних које имају полицијски службеници. На

пример, незаконито је не само примити мито већ и дати мито. Пријављивање да су дали мито, истовремено би било признање кривичног дела. Потенцијал за осветом и осећај да није безбедно да се пријави корупција, вероватно утичу на одлуку да се то не учини.

Уколико се грађани плаше за своју безбедност, имовину, породицу, положај, итд, вероватно ће пре да дају мито него да га пријаве. Уопштено, искуство подмићивања се обично не пријављује надлежним органима.

Људи који дају мито деле своја искуства са људима које познају. Око 60 одсто грађана са искуством у подмићивању разговара о томе са пријатељима или породицом, али такав разговор не иде даље од непосредне групе познаника и само мали број људи који дају мито разговара о томе са другима (UNODC, 2011).

Када је у реч о подмићивању, очигледно да још увек у многим случајевима постоји добро успостављен и селективан закон ћутања. Уз то, као што смо видели, неки поклони се чак и не сматрају митом. Сматра се да је нормално давати мито или поклоне уколико је то потребно да би се нешто урадило (Твининг пројекат, 2011).

Ко има одговорност?

Логично је да одговорност за функционисање демократског друштва дале учесници у њему. Они су подељени у три групе: 1) Влада и политичари, 2) институције, 3) грађани.

Влада и политичари имају највиши ниво утицаја и одговорности. Избор за државну хијерархију их обавезује да делују у сврху побољшања општег стања у друштву. Корисна дела политичара би требало да обухватају подршку државним институцијама и владавини права и да буду модел понашања у друштву. Искуства указују и многи званичници се слажу са тим да недостају стварне и корисне акције почевши од политике нулте толеранције према корупцији, али многи званичници само „разглабају“ о борби против корупције (Дежер, BETA NEWS, 9.12.2011; Инфанте, 16.11.2011), говорећи праве ствари, али заправо дајући мало доприноса решавању проблема. Уколико политичари не прихвате борбу против корупције, онда су концепти грађана појачани. Појам „научене беспомоћности“ се шири.

Просечна оцена активности владе у борби против корупције је опала са 2,38 на 2,24 (Transparency International, 2010). То је нагласило став да је корупција постала нормалан начин друштвеног функционисања у Србији, део друштвеног система вредности. Уколико је то дубоко укоренено у друштво, онда друштвене вредности и понашања имају тенденцију да се промене. Познато је да су привреда и запошљавање кључне бригае у друштву. Међутим, пораст сиве економије (запосленост) указује на значајан губитак због тога што послодавци избегавају да плате порезе. Ово је само један од бројних примера где држава губи значајан приход. На пример, употребом овог новца за побољшање полицијске службе, остварила би се многостука корист, а не и мање важно, промовисао би се легитимитет акција.

Полицијски службеници се могу променити тако што ће повећати степен своје друштвене одговорности и свест о корупцији одбијајући мито, пријављујући случајеве корупције и својим већим ангажовањем у едукацији и превенцији. Осим самих полицијских службеника, постоји изузетно утицајна подгрупа унутар полицијске службе, полицијско „вођство“. Руководиоци би требало да буду посвећени, да пружају

подршку и да су вољни да учествују и борби против корупције у својим редовима. Чини се да постоји мало доказа о овоме.

Један од закључака истраживања Твининг пројекта сугерише да би руководиоци требало да обраћају више пажње на организовање семинара, предавања и обуке на тему корупције. Само 14,1% запослених је рекло да су предавања о корупцији организована у њиховим јединицама. Ако је циљ да се сузбије корупција, први корак би требало да буде да се обавесте запослени кроз различите врсте семинара и обука о томе шта је корупција, шта је њихова улога као запослених, како могу да реагују на корупцију, коме би могли да се обрате на ту тему. Обезбеђујући професионалну едукацију, информисаност и подршку запосленима, могуће је остварити смањење нивоа корупције. Само 8,7% или 881 полицијски службеник је одговорио да је похађао семинар о корупцији, што је неприхватљиво мали број (Твининг пројекат, 2011).

Коначно, допринос грађана је од суштинске важности. Видели смо да грађани препознају улогу политичара у решавању најважнијих проблема у друштву. Они су виђени као неко ко има више одговорности него полиција.

Уз то, политички живот се доживљава као област где корупција цвета, а да политичари немају стварне воље да се боре против корупције. Осим тога, већина верује да су влада (политичари) неспособни да зауставе корупцију и да би стога требало да буду замењени (UNDP, 2011). Охрабрујуће је то што су грађани свесни подељене одговорности различитих учесника у друштвеном животу. Међутим, они често заборављају сопствену одговорност и способност да нешто промене. Докази показују да су се грађани навикли на корупцију, 88% се слаже да је корупција уобичајена у Србији. Обични људи се осећају као жртве корупције у свакодневном животу, док елиту доживљавају као да је заштићена и незаинтересована у погледу корупције (80%). Упркос чињеници да је потребно да влада генерише и предводи борбу против корупције, грађани као да потцењују своју улогу, допринос и одговорност. Нешто више од половине испитаника (52%) мисли да има мање корупције захваљујући самим грађанима, док 57% мисли да је особа која даје мито једнако одговорна као она која прима мито (UNDP, 2011).

Важно је напоменути да се нуђење новца или поклона државном службенику обично више толерише него када заправо он сам то захтева (UNDOC, 2011), а неке врсте мита једва да се сматрају коруптивним делима и посматрају се као уобичајено и нормално понашање (Твининг пројекат, 2011). Иако је оптимистично то што грађани сами постају свеснији своје улоге у борби против корупције (Твининг пројекат, 2011), сходно томе је потребно обезбедити им више могућности да могу да пријаве случајеве корупције (UNDP, 2011). Међутим, неки подаци указују на отпорност према подмићивању, на сваке три особе које пристану долази једна која одбија да плати мито, одбијајући захтев државног службеника. Међу грађанима који одбију да плате мито, 29% одбије да плати мито полицијском службенику (UNODC, 2011).

Корисно је да се разумеју културне норме. Изгледа да у српском друштву преовлађује став да контрола долази споља. Другим речима, увек је лакше оптужити неког другог и превидети сопствену одговорност. Овај пасиван став је повезан са страхом, песимизмом и наученом беспомоћношћу.

Постоје неки позитивни подаци који указује на позив за промену. Вера у промену и схватање сложеног феномена корупције и успостављање поверења у полицију.

Јасно је да би промена требало да буде спроведена на различитим нивоима, у циљу да се ови извори могућег напретка искористе у будућности. Ако је циљ промена, требало би да се спроведу неке анализе и да се заснивају на стратешкој промени са свеобухватним акционим плановима за будућност уз поделу одговорности за спровођење. Ово би могло да утиче на пасивни референтни оквир и систем вредности што ће да искључи корупцију из нормалног и прихваћеног понашања.

Јавне набавке у сектору безбедности и друге злоупотребе положаја

Милошевић и Савковић (2011), истраживачи Београдског центра за безбедносну политику, наводе да новац из државног буџета одлази на сектор безбедности. Међутим, важно питање су методи и циљеви трошења тих средстава. Они наводе да проблем транспарентности постаје сложенији када се захтева поверљивост података. Скривени иза питања поверљивости, Министарство одбране и Министарство унутрашњих послова имају користи од те тајности.

У последњих 10 година, само један званичник је поднео оставку због сумње да је злоупотребио положај. То лице није напустило министарство зато што је суд покренуо поступак против њега, већ због тога што је изгубио подршку вође политичке партије чији је био члан (Милошевић и Савковић, 2011). Он је уз веома низак ниво транспарентности учествовао у куповини средстава која нису била неопходна. Ово је најчешћа злоупотреба у јавним набавкама.

Следећи случај је када је званичник у једном министарству (2004) покушао да набави “Zippo” упалаче и швајцарске ножеве као сувенире преко званичног тендера, уместо униформе, капа и званичне опреме за службенике. То лице је остало на положају до краја мандата те владе.

Према Милошевићу и Савковићу (2011), ови случајеви су последица непотпуног закона о јавним набавкама. Поред тога, уочен је недостатак надзорних органа државе, (управљање), и недостатак стручности супервизора. Ово је поткрепљено евидентним недостатком политичке транспарентности.

Постоје бројни примери корупције на високом, државном нивоу. Српски медији су идентификовали многе случајеве могуће корупције чија истрага или кривично гоњење су почели много година касније. Правни процесу су обично веома дуги, често неуверљиви или са минималним казнама (Јовићевић, 2011).

Ови случајеви показују грађанима да корупција може да успе. То је најопаснија и најштетнија последица (за јавност) и доводи до апатије грађана који прихватају корупцију као једну од друштвених вредности, као део друштвено-економског и политичког система (Вуковић, 2002).

Медији

Удео важности која је дата транспарентности је такође значајно повећан (UNDP, 2011). Изгледа да постоји озбиљна потреба да се повећа свест грађана путем едукативних кампања које организују цивилне друштвене групе и медији.

Активност медија је од огромне важности у борби против корупције. У Србији се медији често одбацују као политички пристрасни или због прављења сензација од неких околности. То није увек једноставно јер, као што је навео г-дин Инфанте, званичник УН, многа новинска издања су власништво странака или појединаца и често нису објективна или непристрасна (ВЕТА, 16.11.2011). Често их користе за разне манипулације, нпр. уколико постоји притисак јавности да се нешто учини против корумпиране власти, често је очито да се истражују мањи случајеви⁷. Овај маневар се користи да би се фокус интересовања пренео на неки други део тог проблема о којем је реч и избегло давање важних одговора (Прокопијевић, 2011).

Упркос овим питањима медији су остварили неке важне доприносе у борби против корупције (Јовићевић, 2011), на пример емисија "Инсајдер" на Б92.

Додатни проблем је то што око половине грађана доживљава медије као веома корумпиране. Као и у претходним истраживањима, резултати из новембра 2011. године показују да су људи информисани о корупцији углавном из медија (61%), док су информисање усменим путем (42%) и од пријатеља/родбине (40%) на другом, односно трећем месту најчешћих извора информација. Лично искуство представља извор за 20% грађана (UNDP, 2011).

Закључци

Изгледа да је друштвено-економска и политичка ситуација у српском друштву прилично сложена и тешко погођена и ситном и системском корупцијом. Полиција није изузетак у овој ситуацији, већ део много већег друштва које је "толерантно" на корупцију.

У оквиру постојећих законских и институционалних оквира, постоји низ препрека за постизање бољих резултата у напорима полиције у борби против унутрашње корупције. Број случајева корупције пријављених полицији је нижи него у ранијем искуству; евидентна је неспремност сведока да у потпуности сарађују са полицијом. Јавни цинизам и политичка равнодушност и апатија полиције су штетни фактори.

Чини се да је важно почети са мотивисањем свих учесника да буду активнији и постану друштвено одговорни, како би допринели борби против корупције. Од великог значаја је заштита учесника, да грађанин безбедно пријави корупцију. Поштен полицијски службеник да обавља своју дужност. Полицијско вођство да руководи по највишим професионалним стандардима. Ово су кључни захтеви савременог демократског друштва. На крају, јако политичко вођство да постигне боље и одговорне јавне услуге. Мора се видети зрелост, спремност и воља државе да се бори против корупције. Израда свеобухватне стратегије за борбу против корупције је од суштинског значаја. Њено усвајање и примена у полицији је од виталног значаја за побољшање стандарда и вредности и пружање кључне услуге јавности. Полицијска служба у којој је поверење јавности од кључног значаја за друштво.

⁷ Организација GRECO препознаје ову појаву и каже да, иако кривично законодавство Србије пружа добру основу за истраге, кривично гоњење и осуде за кривична дела корупције, требало би да се повећа њена ефикасност у пракси. Више мора да се учини да се обезбеде пресуде не само за ситан мито, већ и за корупцију на високом нивоу у јавном сектору (GRECO, 2010).

Библиографија

- 1) ВЕТА NEWS (16.11.2011.) – ЗВАНИЧНИК УН: ДРЖАВНА УПРАВА, ПОЛИЦИЈА НАЈКОРУМПИРАНИЈИ
- 2) ВЕТА NEWS (2.12.2011.) – БАРАЋ: СИСТЕМ ВРЕДНОСТИ 1990-их ЈЕ ПОНОВО УСПОСТАВЉЕН
- 3) ВЕТА NEWS (9.12.2011.) – ДЕЖЕР: ПОТРЕБНА ЈЕ НОВА СТРАТЕГИЈА ЗА БОРБУ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ
- 4) Блиц (29.10.2010.) – Грађани дају највише дају мито саобраћајној полицији и лекарима
- 5) Блиц (6.10.2011.) – Србија најгора у региону за бизнис
- 6) Блиц (21.10.2011.) – Светска банка потврдила да је Србија друга лига за инвестирање
- 7) Комисија европских заједница (2009) – Извештај о напретку Србије из 2009. године
- 8) Голубовић, З. (2009) – Корупција у полицији, из Ревије за безбедност, број 7, Центар за безбедносне студије, Београд
- 9) GRECO (2010) – Извештај о евалуацији инкриминација Републике Србије
- 10) GRECO II (2010) – Додатак на Извештај о усклађености Републике Србије
- 11) Јовићевић, Оливера (2011) – Двадесет неразрешених случајева корупције, из Добрашиновић, Д. (едиција) – Досије корупција, Народна библиотека Србије, Београд
- 12) Милошевић М. и М. Савковић (2011) – Јавне набавке у сектору безбедности, из Добрашиновић, Д. (едиција) – Досије корупција, Народна библиотека Србије, Београд
- 13) Њубурн, Т. (1999) – Разумевање и спречавање полицијске корупције: лекције из литературе, рада полиције и Јединице за смањење криминала, Лондон
- 14) ОЕБС (2010) – Анкета о перцепцији јавности о реформи полиције у Србији
- 15) Пауновић, Д. (2005) – Реформа полиције у Србији, из Gießmann H. And Patricia Schneider (Ed)-Friedenskonsolidierung auf dem Balkan: Probleme und Perspektiven. Forschungen im Akademischen Netzwerk Südosteuropa, Хамбург
- 16) Пешек, Сања и Николајевић, Д. (2010) – Народи у транзиту

- 17) Политика (24.10.2010.) – Зашто полиција отвара писма упућена Агенцији за борбу против корупције
- 18) Политика (21.10.2011.) – Услови пословања још гори
- 19) Политика (28.11.2011.) – Најкорумпиранији – полиција, здравство и државна управа
- 20) Политика (27.1.2012.) – Расте поверење грађана у полицију
- 21) Press (21.10.2011) – Po uslovima poslovanja Srbija na 92. mestu u svetu
- 22) Press (10.11.2011.) – Лекари не могу да нађу посао без 5000 €
- 23) Привредни преглед (3.10.2011.) – Корупција прогута четвртину пензија
- 24) Привредни преглед (21.10.2011.) – Гори услови пословања
- 25) Прокопијевић, М. (2011) – Корупција: Економска страна, из Добрашиновић, Д. (едиција) – Досије корупција, Народна библиотека Србије, Београд
- 26) РТС (8.11.2011.) – Нови програм обуке полиције
- 27) Transparency International (2010) – Барометар глобалне корупције, Београд
- 28) Transparency International (2011) – Индекс перцепције корупције
- 29) Твининг пројекат Србија (2011) – Запослени у Министарству унутрашњих послова и грађани Србије о корупцији у полицији, „Реформа полиције – Унутрашња контрола“
- 30) UNODC (2011) – Корупција у Србији: подмићивање из искуства грађана
- 31) UNDP (2008) – Борба против корупције у Србији: Преглед институционалног оквира
- 32) UNDP (2011) – Утврђивање размера корупције, Србија
- 33) Вуковић, С. (2002) – Корупција у Србији, Преглед рада и социјалних питања у југоисточној Европи

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Известан број различитих извора информација је коришћен за израду прве националне стратешке обавештајне процене (СОП). Они пружају садашњу и потпунију слику о савременом раду српске полиције.

- Упитници за службенике МУП-а
- Упитници за грађане
- Евиденција Унутрашње контроле о недавно примљеним и истраженим притужбама
- Кривичне пријаве покренуте на основу недавних истрага корупције
- Преглед материјала из јавног домена који се односи на недавну полицијску корупцију у Министарству унутрашњих послова
- Синдикални доприноси

Ови релевантни и разноврсни извори информација пружају слику корупције и њен контекст који ће информисати и едуковати многе полицијске службенике и лидере. Сврха овог истраживања и националног извештавања је да се у једном документу обједине драгоцени извори стратешких информација, да би биле употребљене у процесу одлучивања, одређивања приоритета у финансирању и додељивању одговарајућих ресурса за ову кључну рањивост. Такође ће служити као основни репер за мерење будућег напретка.

Врх леденог брега

Истраживање јасно указује на то да највећи део коруптивних активности не бива приказан у званичној статистици. Сигурна је претпоставка да званична евиденција полицијске корупције представља „врх леденог брега“. „Сива бројка“ корупције се може само нагађати. Из анкете је 800 људи искусило корупцију, а 21 особа је то известила, што указује да би тачнија слика захтевала да се званична бројка Министарства помножи са 38. 2584 полицијска службеника су били сведоци уплетености колега у корупцију, а да нису ништа учинили у вези са тим, док је преосталих 395 о томе обавестило руководиоца. Фактор множења је 6,5. Оно што се може са сигурношћу претпоставити је да званичне бројке представљају мали део стварног нивоа корупције у полицији. Када се ово упореди са званичном евиденцијом о притужбама и пријавама против корумпираних службеника, можемо да видимо да ове бројке представљају мањи део веће слике корупције.

1. ПРЕП. *Требало би обавити даље независно истраживање како би се утврдила истинска размера корупције унутар Министарства унутрашњих послова.*

2. ПРЕП. *Сваке две године би требало да се спроведу целовита Стратешка обавештајна анализа и контролне мере.*

3. ПРЕП. *Сектор унутрашње контроле би требало да постане национални центар одговоран за борбу против корупције. Он ће одређивати приоритете у истрагама и координирати све антикорупцијске и контра-корупцијске активности унутар МУП-а.*

4. ПРЕП. Сектор унутрашње контроле би требало да запошљава адекватне кадрове који поседују вештину и искуство и да буде потпуно опремљен и способан да независно обавља како прикривене тако и отворене истраге.

5. ПРЕП. У Сектору унутрашње контроле да се кадровски употпуни и опреми специјално Одељење за обавештајни рад и аналитику, како би било национални предводник у борби против корупције, обављало одговарајућа истраживања и поступало у складу са конвенцијама ЕУ о људским правима и руковању подацима.

6. ПРЕП. Представити јасан скуп критеријума послова које обавља Сектор унутрашње контроле са јасном одговорношћу и уградити их у праксу.

7. ПРЕП. Израдити и увести свеобухватни режим инспекције и прегледа за све кључне аспекте рада Министарства унутрашњих послова.

8. ПРЕП. Трeбало би размотрити успостављање централне базе обавештајних података о корупцији у Сектору унутрашње контроле, којом би Сектор безбедно управљао и контролисао је у складу са стандардима ЕУ.

9. ПРЕП. Одељење за обавештајни рад и аналитику Сектора унутрашње контроле би требало да израђује годишњи извештај о напретку, процену ризика и акциони план борбе против полицијске корупције у Министарству унутрашњих послова.

10. ПРЕП. Сви наводи и обавештајни подаци о корупцији би требало да буду обавезно прослеђивани Сектору унутрашње контроле у року од 24 сата од сазнања. Ово би требало да буде унето у прописе Министарства.

11. ПРЕП. Трeбало би спровести анализу безбедности целокупног информационог система како би се успоставила заштита свих обавештајних података о корупцији од наовлашћеног или непотребног приступа. Трeбало би применити безбедносну структуру „потребно је да зна“.

12. ПРЕП. Трeбало би успоставити оперативну независност, а све истраге да кроз правосудни систем одобрава за то одређен специјални тужилац.

Непријављивање корупције

Разлози због којих грађани не пријављују корупцију су ти што неки од њих сматрају да је корупција уобичајена, културолошки прихватљива пракса, нарочито у раду државне управе и један од начина да се нешто обави брже и успешније. Мали поклон помаже да се убрза процес. Очит недостатак поверења грађана да ће наводи о корупцији бити објективно истражени или да ће одговорно лице/а бити кривично гоњено/и такође престављају кључне разлоге непријављивања. Анкетирање грађана јасно указује на недостатак поверења у државу када је у питању заштита људских права грађана.

Недавно објављено истраживање које је финансирала Холандска амбасада поново поткрепљује ово сазнање потврдивши „да је корупција облик криминала који се озбиљно мало пријављује...“ додавши да је бесмислено пријављивати је полицији, „кога брига?“

13. ПРЕП. Представити позитиван акциони план за пријем свих подносилаца жалби уз примарну обавезу службеника који их прима да одмах тражи и сачува доказе. Непоштовање би требало да буде дисциплински прекршај који повлачи са собом отпуштање.

Изгледа да анонимне притужбе и извештаји указују на то да се грађани плаше последица уколико би се открило да пријављују корупцију. Поверење грађана и сарадња са њима морају да буду изграђени и развијени уколико демократски рад полиције тежи да напредује ка стандардима ЕУ.

14. ПРЕП. Требало би размотрити доношење Грађанске повеље која би представљала јавну одговорност у раду полиције наводећи који је минимум стандарда услуга које грађани могу да очекују.

Закон ћутања

Корупција се унутар полиције не пријављује из нешто другачијих разлога. Добро документован „Закон ћутања“ је на снази и изван граница полицијског понашања. Овај феномен је широко прихваћен унутар међународне полицијске заједнице. Било би сулудо мислити да се он не односи и на српску полицију.

Значајан разлог за забринутост која произилази из анкетирања полицијских службеника је њихово пасивно понашање према корупцији. Четвртина полицијских службеника који су учествовали у анкети су рекли да нису ништа предузели након што су примили информације о корумпираним колегама. Ово је можда одраз менталитета „научене беспомоћности“ или по њиховом виђењу они немају утицај да то контролишу. Другим речима, то је проблем неког другог. Чини се да велики проценат неуспеха интерних истрага корупције подупире ову идеју о беспомоћности.

15. ПРЕП. Увођење стратегије НУЛТЕ толеранције по којој се непријављивање или игнорисање корупције сматрају дисциплинским прекршајима који воде отпуштању.

Професионалне истраге корупције?

Анкета указује на проценат неуспеха истрага од неких 92%. У раније поменутом холандском истраживању се каже да „је јавно тужилаштво одбило 49% пријава. Грађани који подносе жалбе имају најмању шансу да виде да се на основу њихове жалбе подигне оптужница (10%). Овај слаб проценат успеха би вредело даље истражити обухватајући методе пријављивања, вредност добијених информација, прве реакције по пријављивању, евидентирање полицијских одлука, итд. Све ово и још тога утиче у раној фази на успех или неуспех жалбе или пријаве корупције. Прва реакција је такође јасан израз колико Министарство унутрашњих послова озбиљно схвата наводе о корупцији.

16. ПРЕП. Требало би размотрити увођење стандардних истражних планова, заједно са обавезним подношењем извештаја начелнику Сектора унутрашње контроле и унутрашњим надзором.

Очито је да би свакога (полицију и грађане) требало охрабрити да пријављују корупцију. Неповећење које грађани изражавају према полицији и њеној способности да пријаве корупције третира професионално, је нешто чиме ће Министарство морати да се позабави. У циљу стицања повећења јавности и подстицања грађана и полицијских службеника да пријављују корупцију надлежним органима, потребно је осмислити акције које то подржавају. Ово би показало јавности да је Министарство спремно и посвећено борби против сваког облика корупције и да подржава ригорозне истраге против корумпираних полицијских службеника, без обзира на њихов чин или статус.

Независан надзор?

Сврха сваке истраге мора да буде да се утврди истина. Када постоје наводи од суштинског је значаја да се подробно истраже сви аспекти датих околности. Можда је полицијски службеник потпуно недужан, у ком случају његова или њена репутација (као и репутација Министарства) мора да буде заштићена. Исто тако, наводи да је полицијски службеник умешан у корупцију могу бити тачни. Темелјна и професионална истрага ће утврдити ове чињенице и на неки начин обновити репутацију Министарства. Транспарентне и професионалне истраге свих навода су од суштинског значаја за изградњу и поновно успостављање повећења јавности.

Један од начина да се обезбеди да Сектор унутрашње контроле ради свој посао коректно је да постоји независан механизам надзора како би се осигурало да полиција озбиљно приступа оптужбама за корупцију, реагује на њих на одговарајући начин, уредно води евиденцију активности и да је одговорна грађанима. Овај надзорни орган мора да има овлашћења и дозволу да спроводи инспекцију и непосредне истраге где сматра да је то адекватно. Они би требало да буду чувари „интереса јавности“. Појам „нулте толеранције“ мора да значи нешто. Нулта толеранција је динамична активност, а не политичка парола намењена да импресионира разочарану јавност.

17. ПРЕП. Независно надзорно тело са одговарајућим овлашћењима би требало да буде на располагању да би штитило интерес јавности и обезбедило непристрасност, професионалност и одговорност за сва питања која се тичу корупције.

Концепти корупције

Упркос званичној дефиницији корупције по којој се она најчешће схвата као примање мита (углавном новца, али не искључиво), највећи број учесника у анкети, како грађана, тако и полицијских службеника, схвата корупцију као „сваки облик користи добијен чињењем забрањене услуге“.

Истраживање указује на то да се девијантно понашање које највише преовладава често назива „ситна корупција“. Очито је да неки полицијски службеници и грађани не мисле да је то коруптивно понашање, већ начин изражавања љубазности или захвалности за успешно и ефикасно обављен посао. Ово поврћује и чињеница да су неки полицијски службеници потврдили да су им грађани самоиницијативно давали „симболичне поклоне“ (кафу, цигарете, алкохол, чоколаду, итд.), чак иако то од њих није тражено. Ово су потврдили и неки грађани који су такође изјавили да су давали поклоне полицијским службеницима иако то од њих није тражено. Изгледа да је за многе

културолошки прихватљиво да дају полицији поклоне мање вредности да раде свој посао.

Ово је неприхватљиво у модерној полицијској служби.

Требало би едуковати и грађане и полицијске службенике о неопходности да се престане са оваквом праксом, јер доводи до нарушавања репутације полицијских службеника и Министарства у целини. Овакви облици корупције се не смеју игнорисати јер нарушавају власт и каљају углед полиције као јавне службе и институције од интегритета. Обично се подразумева да овакве услуге могу да крију прећутни захтев или очекивање да се добије повлашћени третман.

18. ПРЕП. *Давање поклона полицијским службеницима би требало активно обесхрабрити и свести под строге и примењиве смернице. Препоручује се увођење пословне политике која дефинише примање поклона и напојница. Оне који желе да дају донацију или захвале службеницима Министарства би требало охрабрити да дају донацију у неку националну добротворну сврху.*

Угрожене врсте радних места

Анкета о корупцији, заједно са евиденцијом притужби и кривичних пријава, указују на то да је саобраћајна полиција најподложнија корупцији. У обим случајевима, корупција је више присутна међу полицијским оперативцима, а мање међу руководиоцима. Оперативци су подложнији „нижим нивоима корупције“. Руководиоци се спомињу углавном због њихове уочене везе или односа са познатим криминалцима.

Административни послови су веома угрожена врста радних места. Постоји јасна подложност на корупцију у виду поклона мање вредности ради бољег или бржег третмана. Ово се у великој мери помиње у налазима истраживања. Требало би се позабавити овом уобичајеном праксом грађана да „награђују“ службенике Министарства“.

19. ПРЕП. *Требало би размотрити да административне функције Министарства потпадну под посебну област пословања како би се избегло каљање рада полиције због процедуралне лоше праксе.*

Може се закључити да је потребно едуковати грађане да одустану од овакве праксе, док би такво понашање полицијских службеника требало периодично проверавати и санкционисати дисциплинским мерама. Требало би људе суочавати са њиховом културолошком толеранцијом корупције и мењати такав њихов став.

20. ПРЕП. *Требало би увести етичку обуку за службенике Министарства да утиче на културолошке промене неопходне да се искорене њихово коруптивно понашање и ставови.*

Коруптери

Коруптери представљају различите категорије људи, од оних који траже брзе административне одговоре, до криминалаца који настоје да избегну правду. Свако од њих оставља мрљу на угледу полиције.

Када се испитује полицијска корупција, у категорију најзначајније претње спадају како организовани тако и неорганизовани криминалци. Они активно траже полицијске обавештајне податке и заштиту од кривичног гоњења. Тиме се стално повећава штета по јавну безбедност. Такође постоји утисак да су недодирљиви, што значајно нарушава углед полиције. Грађани су у мањој мери навели да су давали мито полицијским службеницима које нису познавали или онима које су недавно упознали. Мањи број грађана је навео да су познавали те полицијске службенике преко пријатеља или да су то били њихови пријатељи или рођаци.

Полицијски службеници који су признали да су примали мито или поклоне мање вредности, су навели да су помагали својим пријатељима, рођацима и познаницима.

21. ПРЕП. Нека радна места су подложнија корупцији од других. Да би се заштитили запослени у Министарству мора се развити јак и наметљив локални надзор.

22. ПРЕП. Требало би развити културу вођства коју одликује одговорност руководства. Запослени настављају да буду корумпирани зато што не постоји страх да ће бити откривени нити да ће руководство интервенисати преко начелника одељења.

23. ПРЕП. Пропусти у надзору и руковођењу би требало да подлежу строгој одговорности са јаким дисциплинским мерама против неефикасног вођства, укључујући отпуштање.

Видљиви знаци корумпираности полицијских службеника

Грађани су у својим одговорима као знаке корупције навели полицијске службенике који поседују имовину значајне вредности, нарочито некретнине велике вредности или скупа кола, поготово у малим градовима где људи добро познају једни друге. Закључак би био да полицијски службеници не могу да приуште скупу имовину од своје редовне плате и да је поседовање имовине велике вредности или луксузне робе индикатор корупције. Остали знаци могу да буду скупа путовања, чести одласци у скупе ресторани, обилато трошење новца на одећу и одласке на одмор. Укратко, када је начин живота неког полицијског службеника изнад његових примања.

Иако постоје многе заблуде које подржавају овакву јавну перцепцију, тешко је променити мишљење јавности. Свака образовна стратегија би требало да обухвати факторе понашања полицијских службеника на послу и ван посла. Од активног полицијског службеника се захтева да се све време понаша професионално.

24. ПРЕП. Требало би развити свеобухватну стратегију образовања која обухвата савете и упутства о професионалном понашању на послу и ван њега.

Мере које је предузело Министарство унутрашњих послова?

Министарство унутрашњих послова је изразио јасну и недвосмислену вољу да се бори против корупције унутар своје структуре. Иако је ово моћна порука, анкета показује да је потребна чврста, одлучна и континуирана акција уколико се желе постићи конкретни

результати. Културолошки образац рада полиције мора бити промењен, а поверење јавности побољшано.

Ефикасност напора које улаже Министарство унутрашњих послова у спречавање и истраге корупције је подељено у одговорима анкетираних грађана и полицијских службеника. Скоро 43.7% анкетираних је изразило позитивне утиске о напорима полиције у интерној борби против корупције, док 38.7% верује да су мере МУП-а неадекватне, а преостали учесници у анкети (17.5%) нису изразили своје виђење овог питања.

Једна ствар у вези са којом су изгледа сагласни и полиција и грађани, су мале плате полицијских службеника, што утиче на ниво корупције. Неки грађани су изразили мишљење да је са тако малим платама већа вероватноћа да полицијски службеници учествују у корупцији и траже начине да зараде додатни новац да би преживели. Синдикат је такође на известан начин нагласио овај став.

Мала је вероватноћа да степен задовољства условима за запошљавање, платом и радним местом може значајно утицати на избор полицијског службеника да ли да се понаша етички или не. Много тога зависи од његових или њених личних околности.

25. ПРЕП. *Одговарајуће плате и услови рада и стручне праксе су од суштинског значаја за успостављање и одржавање етичке полицијске службе у модерној демократији која достиже и одржава стандарде ЕУ.*

26. ПРЕП. *Требало би осмислити целовито разрађену стратегију за превенцију корупције и објавити је заједно са акционим плановима и одговорним процесима.*

27. ПРЕП. *Требало би осмислити потпуно интегрисану Стратегију образовања која обухвата вођство Министарства и полиције, високе руководиоце, послове надзора, оперативце и административне кадрове. Она би требало да укључује и процес едукације јавности како би се профил анти-корупцијских активности подигао на виши ниво.*

28. ПРЕП. *Анкетирање грађана на тему корупције би требало спроводити сваке друге године како би се утврдио стварни ефекат стратегије за борбу против полицијске корупције коју спроводи Министарство.*

29. ПРЕП. *Требало би израдити и применити стратегију НУЛТЕ толеранције уз подршку јавности и синдиката.*

Закључне напомене

Начин на који се обављају истраге у борби против корупције није координисан. У Министарству постоји велики број одељења и јединица које узимају учешће или су задужене за истраге корупције (и кривичне истраге повезане са коруптивним активностима). Постоји читав низ дисциплинских и прекршајних истрага и активности које такође утичу и говоре о обиму корупције. Све ово се одвија без претходног обавештавања или ангажовања Сектора унутрашње контроле. На пример:

- Јединица за контролу законитости рада полиције у граду Београду.

- Јединица за контролу законитости рада униформисане полиције.
- Одсек за контролу рада полиције унутар Жандармерије.
- 27 регионалних управа има запослене који су укључени у контролу законитости рада полиције.

Овај посао је по природи претежно дисциплински и обухвата бројне прекршаје.

Управа криминалистичке полиције такође врши истраге и подноси кривичне пријаве против полицијских службеника, као и служба за борбу против организованог криминала.

Нема координације и одређивања приоритета у области корупције. Не постоји један одговоран сектор или особа. Ширење улога и одговорности ствара додатну збрку и омогућује да се и даље слабо обавља посао. Постоји јасна и хитна потреба да се Министарство унутрашњих послова позабави проблемом одсуства одговорности за корупцију и начином рада.

Потребно је да Министарство значајно инвестира у борбу против корупције. То се већ више пута саветује у извесном броју истраживања објављених последњих година. Користан репер је то што би одељење за борбу против корупције требало да представља око 1% организацијске снаге. У том случају, Сектор унутрашње контроле би требало да има око 400 запослених. Потребно је утврдити и измерити стваран утицај рада на спречавању корупције.

Стога, ЕУ **не** би требало да разматра улагање у додатне пројекте у Сектору унутрашње контроле док Министарство унутрашњих послова се учини напредак у борби против корупције, и то:

1. да Србија значајно инвестира у кадрове, опрему и ресурсе за борбу против корупције у Сектору унутрашње контроле.
2. да се у Министарству унутрашњих послова примени потпуно разрађена и координисана стратегија за борбу против корупције, која одређује акционе планове и одговорности вишег руководства.
3. да успешно кривично гоњење запослених на нижим и високим положајима доказује успешне истраге.
4. да су одговорност према јавности и транспарентно пословање евидентни.

Након што дође до правих инвестиција и посвећености борби против корупције унутар Министарства, уз постојање евидентних резултата, тада би ЕУ требало да размотри финансирање одређених пројеката за побољшање капацитета и способности потпуно независног Сектора унутрашње контроле.

Прилог

2012

**ИСКУСТВЕНО МИШЉЕЊЕ О КОРУПЦИЈИ
У МУП-у ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

**ПОЛИЦИЈСКИ СИНДИКАТ СРБИЈЕ
– ЧЛАН ЕВРОПСКОГ ПОЛИЦИЈСКОГ СИНДИКАТА**

Припремили:
**Владимир Павићевић и
Никша Никодиновић**
27/03/2012
ТВНИНГ пројекат Комисије ЕУ

УВОД

Годинама уназад Србија се сврстава у високо корумпиране државе, а транзиције у којима се тренутно налази су веома споре и болне јер их нагриза и још више оспорава корупција.

Националном стратегијом за борбу против корупције дата је јасна и прецизна дефиниција корупције. Наведено је да је корупција однос који се заснива злоупотребом овлашћења у јавном или приватном сектору у циљу стицања личне користи или користи за другог.

Дакле, свака злоупотреба моћи у интересу личног или групног добитка, а на штету других или друштва у целини, има елементе корупције. Свако ко песедује моћ, у великом је искушењу да је злоупотреби, било да је реч о политичкој власти, или када моћ произилази из знања (*лекар, професор, судија*), или из положаја (*службеник, полицајац*). Ова „болест друштва“ спутава привредни развој, онемогућава учвршћивање демократских институција и угрожава стандард грађана. Услед корупције се смањују порески приходи, увећавају расходи јавних служби а ресурси се преусмеравају у приватне цевове. Корупција слаби државу и осиромашује грађане, без обзира да ли је реч о ситним подмићивањима (*поклони*) или давању новчане надокнаде за услуге мањег и средњег обима.

Закон о кривичном поступку јасно дефинише кривична дела корупције, а основна коруптивна кривична дела су примање и давање мита. Веома важним се сматра прављење јасне разлике између **тешке** и **ситне** корупције, по чему се тешка корупција односи на:

- а) Сва изабрана лица, државне званичнике, министре, државне секретаре, директоре, тужиоце, судије и руководство државних компанија, без обзира на износ мита.
- б) Сваког када мито или стечена добит прелази двеста милиона динара.

Нажалост, слабо се поштују и примењују усвојени антикорупцијски закони, а антикорупцијске организације (*Савет за борбу против корупције и Агенција за борбу против корупције*) имају малу утицајну моћ. Охрабрујуће је да поједина истраживања истичу да је смањење корупције ипак присутно тамо где су спроведене интензивне реформе, док подручја са мање реформи, као што је Министарство унутрашњих послова Владе Републике Србије (МУП), заостају.

По истраживањима владиног и невладиног сектора, напредак је највидљивији у царинској и пореској администрацији. За разлику од тога, реформа правосуђа у раним годинама транзиције често је занемаривана.

Корупција одавно није чисто национално питање. Она је увелико постала транснационални проблем а борба против ње међународна обавеза. Корупција је један од важнијих елемената испуњености услова за придруживање ЕУ, али и значајна препрека на повећању страних инвестиција. Србија мора да промени законе, да омогући назависан рад судства, тужилаштва и пре свега полиције и да их ослободи притисака. Наша је дужност да се као највећи и први репрезентативни синдикат полиције у Србији боримо притив корупције, која је и више него присутна у МУП-у.

Зато смо чврстом вољом и са велики задовољством прихватили да изнесемо своје мишљење о заступљености овог феномена, јер наша је дужност да промовишемо позитивну улогу полицијске професије, не само у Србији него у целом свету!

ИЗВЕШТАЈ

Корупција је феномен који превазилази питање државних граница, антагонизама унутар друштва или елита, нетрпељивости међу народима; корупција је облик остваривања циља који се не може оправдати ни једним аспектом етике. Корупција системски угрожава једну државу, друштво и на крају (или почетку) појединца, представљајући вишедимензионалну категорију песнички речено – зла. МУП РС опредељен је за борбу против корупције како екстерне тако и интерне или што би запослени у МУП-у колоквијално рекли „борба у кући“. У овом извештају фокусираћемо се на унутрашње сузбијање корупције.

Институционална борба државе Републике Србије, а самим тим и МУП-а као дела државне управе, огледа се кроз следеће:

- **Устав** – регулише нормативне претпоставке сузбијања корупције и, као у свакој цивилизованој држави, представља базу права и дужности грађана.
- **Защитник грађана** – предвиђен је Уставом где су дефинисани појам и надлежности ове службе; може да врши контролу МУП-а ненајављен, обавља разговор са запосленима, остварује увид у евиденције и списе, разговара са задржаним лицима. Запослени у МУП-у немају позитивно мишљење о овој служби јер је сматрају некомпетентном, подложном утицају јавности.
- **Скупштина Републике Србије** – има одбор за безбедност; МУП подноси извештаје о свом раду, постоји институт посланичког питања где се неретко за дневно политичке потребе актуелизују предмети који су у вези са радом полиције.
- **Повереник за приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности** – обезбеђује транспарентност у раду полиције и омогућава увид јавности у већину предмета, наравно рестриктивно у складу са одребама главе XIX Законика о кривичном поступку. У МУП-у је већ формирана пракса и Повереник увек истиче да најбољу сарадњу од свих државних органа над којима има јурисдикцију, има управо са МУП-ом.
- **Сектор унутрашње контроле полиције** – одређен Законом о полицији, више речи биће касније у Извештају.

Неинституционална борба против корупције, највише се остварује кроз:

- **Рад медија** – некада имају и контрапродуктиван ефекат јер се полиција излаже притиску што опет може да резултира неквалитетном кривичном пријавом.
- **Невладин сектор** – својим радом указују на одређене нормативне и конкретне оперативне проблеме у сузбијању корупције; неколико невладиних организација у својим редовима има истакнуте и свакако компетентне стручњаке. У МУП-у немају позитивно мишљење јер се НВО сектор углавном

везује за медијски линч, спорне изворе финасирања који утичу на објективност резултата до којих долазе својим истраживањима и сл.

- **Утицај јавности** – присутан, неопходан и на жалост подложен манипулацији услед контроле из различитих центара моћи углавном преко медија.

Закон о полицији, Законик о кривичном поступку, Кривични закон и други позитивно правни прописи, различитих каталога права и дужности полицијских службеника у сузбијању корупције; предвиђају следеће **начине у борби против корупције**:

- **Оперативне механизме** – оперативно-тактичке и истражне мере и радње које предузимају полицијски службеници, а које су експлицитно наведене у изворима права.
- **Процедуралне поступке** – иницирање притужбеног поступка због сумње у законитост и правилност поступања запослених у МУП-у приликом обављања послова. Представке грађана се могу иницирати у вези свеукупног понашања запослених односно на начин понашања и ван посла, што опет може да буде битан извор информација о склоностима запосленог, начину понашања, кругу лица са којима се дружи нарочито ако су из криминогене средине, компатибилност прихода и начина живота тј. трошкова. Поред Закона овај аспект контроле рада полиције додатно је уређен Правилником о поступку решавања притужби, Инструкцијом о примени правила притужбеног поступка и др.

Сходно Закону о полицији а у вези устројства министарстава предвиђеног Законом о државној управи и Законом о министарствима, у МУП-у РС формиран је **Сектор унутрашње контроле полиције** (у даљем тексту СУК). По начелима надлежног министарства, СУК је намењен за непристрасну, неполитичку, професионалну и законску борбу против криминалитета и других инкриминисаних делатности запослених у самом МУП-у. Нормативно уређење начина функционисања, надлежности и права припадника СУК-а детерминисани су Законом о полицији у чл. 171. – 179. Поред формално-правног приступа посматрања рада ове организационе јединице, потребно је указати и на друге околности. СУК има своју структуру сходно систематизацији радних места у МУП-у при чему већину запослених чине полицијски службеници са највишим звањима. Хијерархијски је подређена Кабинету министра што предвиђа, с позитивне стране, независност од Дирекције полиције, док са друге стране искључује могућност потпуног предузимања мера и акција према запосленима у Кабинету – што уме представљати широк делокруг активности МУП-а али и личне конекције људи из Кабинета. Приликом пријема у СУК предвиђено је обавезно дугогодишње радно искуство. Овај сектор МУП-а има одвојене просторије, квалитетна средства за рад, добру технику (и за прислушкивање), изузетно добре плате без обзира да ли је параметар за ову констатацију републички просек или плата осталих запослених у МУП-у.

Изнете саставне компоненте функционално надлежне организационе јединице за сузбијање корупције унутар МУП-а, неспорно утичу на претпоставку великог броја решених кривичних дела са елементима корупције. Посматрајући статистичке вредности, СУК заиста представља највећи и најбитнији фактор у сузбијању корупције

у МУП-у, односно највећи број тих кривичних дела расветлили су припадници ове формацијске јединице. Међутим, како статистика може одударати од реалности, потребно је рећи да су због укупног броја пријављених кривичних дела и тамне бројке корупцијских кривичних дела, објективни резултати СУК-а на том полицијско правном пољу – мали.

Оно што СУК-у не дозвољава ефикаснији и ефективнији рад јесте компромитованост нестручних непотистички постављених кадрова, спорни резултати рада у служби пре преласка у СУК, нема изграђеног кредибилитета, никога од виших или високих руководилаца МУП-а нису ухапсили, имају битно мешање спољних и/или унутрашњих фактора, огроман страх да не буду распоређени на друго радно место где је мања плата и сл. Посебно штетну и опасну појаву представља што је у СУК-у много битнији квантитет оод квалитета поднетих кривичних пријава. Не ретко се догоди да кривичне пријаве не буду процесуиране до краја кривичног поступка управо због недостатка доказа који је продукт непрофесионалног и нестручног рада СУК-а, што на жалост додатно компромитује ову службу.

Полицијска управа за град Београд у оквиру својих организационих јединица, а сходно систематизацији радних места у МУП-у, има **Одељење за контролу законитосити у раду** (у даљем тексту ОЗКЗ). Одељење је формирано 1996. године, функционише при Бироу начелника Полицијске управе за град Београд, има 15 извршилаца (инспектора), начелиника и заменика начелника.

У оквиру свог постојања у ОЗКЗ-у су радили полицијски службеници који су касније напредовали и обављали функције начелника Ресора јавне безбедности што је еквивалент садашњем директору полиције, затим помоћник директора полиције, помоћник начелника Управе полиције у седишту МУП-а, начелник Одељења за откривање ратних злочина, више начелника и командира полицијских станица.

Из напред наведеног јасно се истиче улога ОЗКЗ-а за примарну и непосредну едукацију највиших руководилаца у Полицијској управи за град Београд и МУП-у. Оваква полазна основа је у фундаменту позитивна јер су кадрови из ОЗКЗ који су напредовали након што су се својим радом доказали, на нова руководећа радна места преносили своје знање и свест о потреби сузбијања корупције у самом МУП-у. ОЗКЗ је преживео више функционалних реструктурирања што је довело до пада у сфери сузбијања корупције. Ово одељење је у свом раду поред основних полицијских послова (сузбијање криминала, контрола запослених у Полицијској управи за град Београд, подношење дисциплинских пријава...), изузетно оптерећено другим назовимо периферним обавезама из области радно правног статуса запослених, рада са заштитником грађана, повереником за информације од јавног значаја и приступ информацијама од јавног значаја и др. Наравно да су и ове области изузетно битне, али за њих већ постоје формиране друге организационе јединице МУП-а. Начелник Полицијске управе за град Београд има изузетно поверење у ОЗКЗ и поверава му све деликатне предмете без обзира на стварну надлежност за поступање. Поред наведених околности сматрамо да је потребно навести и да ОЗКЗ има широк спектар рада, обавезујућу едукацију из свих области рада полиције, сви запослени имају високу стручну спрему, сви имају претходно радно искуство. Међутим, ОЗКЗ има изузетно мали број извршилаца, поремећен је фокус пажње са приоритетног сузбијања криминала на бирократију, апсолутна неуједначена оптерећеност запослених у смислу прерасподеле радних обавеза и плате које су мање од СУК-а око 30-40%. ОЗКЗ је у већој мери оспособљено за сузбијање корупције али услед функционалне и кадровске политике не испуњава свој задатак у потпуности. Прилог овој тези указује да ОЗКЗ на

годишњем нивоу поднесе 4-5 кривичних пријава за кривична дела са елементма корупције.

Као што смо већ истакли, корупција није иманентна само за економски сиромашне државе, али је свакако повољније тло за појаву, развој и усавршавање свих облика корупцијских кривичних дела. У Републици Србији до експанзије инкриминисаних радњи са елементима корупције, дошло је 1993. године изузетним падом животног стандарда свих грађана па и полиције као последице санкција, (само) изолације, ратног окружења. На жалост друштва овај негативни тренд бива опште прихваћен од већег броја државних представника различитог дијапазона надлежности, па услед недостатка или незаинтересованости и неспремности полиције, јавних тужилаштва и судова за озбиљнијом контролом и санкционисаношћу извршилаца ових кривичних дела, корупција је у свом обиму преживела. Корупција се у овом тренутку негативно манифестује кроз појавне облике који прате новонастали технички и технолошки развој као и нормативно уређење цивилизације, али у основи представља импровизацију и прилагођавање постулатима корупције у друштвеним односима у екумени која се рефлектује у Србији. За потребе овог извештаја преостављамо само једну од могућих подела извора тј. облика корупције у МУП-у.

- **Крупна корупција** – јавне набавке. Ову корупцију је тешко открити и контролисати имајући у виду законска решења која предвиђају да органи безбедности могу вршити и привилеговане (тајне) набавке које су ван транспарентности. Као изговор се узима да део опреме има поверљив карактер и спречава криминално настројене грађане да знају чиме полиција располаже, као и компаративни метод на који се у Србији стално позива јеста да и друге државе имају привилеговане набавке па зашто онда да их немамо и ми. Међутим, и фенотип корупције у јавним набавкама неспорно је мултиплексан и посматран кроз призму симбиозе умишљаја као облика виности и крајњег ефекта – прибављање противправне имовинске користи, представља ширу лезу модула извршења.
- **Средња корупција** – може се подвести под корупцију руководиоца оперативног нивоа. Наиме, организовање рација у појединим клубовима док у другима истог радног профила никада; обилазак објеката који се евидентирају кроз редовне радне обавезе из Налога за извршење службеног задатка под изговором угрожености и криминогених фактора; контрола појединих превозника док се друга пропуштају; хапшење предузетника којима се касније не доказује кривица, а неповратно им се наруши кредибилитет као поузданих пословних партнера у даљем предузетничком раду и сл. представљају перфидан аспект корупције јер се привидно приказује жеља за борбом против овог вида криминала а *de facto* се угрожава безбедност грађана, врше се кривична дела корупције и маргинализују се професионализам и законитости као основна начела у раду полиције.
- **Ситна корупција** – најизраженија јер је у директном контакту са широком групом грађана. Најчешће се односи на опраштање прекршаја од стране саобраћајне и граничне полиције; узурпацију професионалне моћи на управним

пословима која се испољава кроз заказивање термина за израду личних докумената преко реда, израда предмета по приоритетима и сл.

МУП, на срећу, има кадрова који су препознали овај проблем и имају личне снаге за борбу против корупције. Својом агилношћу успели су да усмере активности МУП-а углавном преко оперативно линијских тј. функционално надлежних служби, ка **конкретним решењима на сузбијању корупције.**

Поједина законска решења (норме) су измењене тако да чине добар аспект превенције у сузбијању корупције. Као пример наводимо промењен Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима којим је сада предвиђено да за учињене прекршаје из области саобраћаја, више нема мандатних казни на лицу места већ се уплаћује на рачун. Наравно да ова мера избегавања контакта полицијских службеника са „живим“ новцем неће у потпуности спречити корупцију али даје нормативне смернице саобраћајним полицајцима и грађанима како се поступа у конкретној ситуацији што је опет много лакше надзирати и санкционисати од стране надлежних државних органа.

Техничка решења су свакако помогла јер полицијски службеници увек имају страх од непознатог у овом случају технике и латентно су неповерљиви према старешинама да их неко увек снима или прислушкује. Под моделом смањења корупције уз примену технике посматрамо уградњу камера у службена возила као и на граничним прелазима; заказивање времена за издавање личних докумената на управним пословима врши се преко интернета и сл.

Едукација најширег броја запослених у МУП-у, почевши од школе односно курса за полицајце, даје ефекте само ако је перманентна и одговара простору и времену одржавања. Велику улогу у превенцији примарне инкриминације полицијских службеника игра и позитивна селекција кандидата за пријем у МУП.

Медијске активности у контексту јавног обележавања, стигматизовања полицијских службеника који су извршили кривично дело корупције, дале су одређене резултате у руралним срединама и мањим градовима. С друге стране грађани добијају веће поверење у рад полиције на сузбијању корупције па су слободнији да пријављују ову врсту кривичних дела. Такође, грађани имају прилику да се упознају са процедурама рада полиције па нека одступања од протокола могу представљати индикативно понашање полицијских службеника у погледу корупције.

МУП је у последње 2 године интензивирао сарадњу са синдикатима, чији ефекат је свакако смањење корупције. Како? Посебни колективни уговор за полицијске службенике (ПКУ) је позитивно правни акт који се може посматрати са више аспеката: класичног радно правног, с позиције утицаја на организацију и начин функционисања рада МУП-а, компарације рада полиције и других државних и недржавних органа и сл. Међутим, ПКУ је и валидни акт који утиче на смањење корупције апослених у МУП-у јер полицијски службеници неће или ће у сваком случају мање ризиковати да изврше кривично дело и *изгубе службу*, с обзиром да су им се повећала примања добијањем накнаде за све нередовности у раду, боље је нормативно заштићен, прецизиране су поједино до сада спорне околности из радног односа и сл. Поред ПКУ, активношћу синдиката измењен је Закон о полицији којом приликом је избачен члан 168. који је дерогирао смисао Устава у погледу обавезног поштовања презумпције невиности. Пре измена и допуна Закона о полицији, полицијски службеници су добијали прекид радног односа због самог постојања основане сумње да су извршили кривично дело које се гони по службеној дужности, а сада таква могућност постоји тек након правоснажне пресуде. Међутим, у овом случају

посебно је значајно напоменути да овај институт није примењиван *erga omnes* већ на основу дискреционог права и ако је норма била императивног а не факултативног карактера. Управо овај правни моменат је отварао могућности манипулацији и упливу корупције. Претходно реченом треба додати и социјални дијалог, рад на сузбијању мобинга, дискриминацији и сл. који увек могу имати негативне импликације ако се не поштују.

Проблеми у санацији последица корупције, као и могућој превенцији али и свеопштој борби против корупције, могу се подвести и под:

- ✓ декларативност у борби против корупције свих релевантних државних фактора па и појединих сегмената у полицији,
- ✓ непостојање јасне оперативне методологије која би пратила националну стратегију у борби против корупције,
- ✓ у контексту претходно наведеног јављају се и проблеми мултиплексности модуса неспособних и незаинтересованих кадрова у МУП-у,
- ✓ објективан недостатак новца за остваривање планова у борби против корупције, куповину технике, повећање плата полицијским службеницима и сл.,
- ✓ непријављивање кривичних дела корупције јер нису сви грађани заинтересовани (нпр. новчана казна за невезивање сигурносног појаса у моторном возилу је 5.000 динара, грађанин који је затечен у извршењу овог прекршаја обично да полицијском службенику 1.000 динара уз „договор“ да му не пише пријаву, грађанин је на тај начин „уштедео“ себи 4.000 динара и не жели да пријави догађај),
- ✓ слаба координација полиције са јавним тужилаштвом и судовима имајући у виду тежину доказивања ових деликата,
- ✓ тромост бирократије у МУП-у, илустрације ради навешћемо пример Ивана Глишића. Именовани је пре 3 године завршио Полицијску академију (специјализовани факултет за едукацију руководиоца у МУП-у), на коју је био упућен од стране Подручне полицијске управе у Лозници. Уговор који је потписао са МУП-ом приликом уписа обавезао га је да студије заврши у одређеном року, док је исти уговор МУП обавезао да Глишића након завршетка факултета врати на службу на радно место са високом стручном спремом. Господин Глишић до данас није успео да се врати на рад у МУП ни са средњом ни са високом стручном спремом, јер послодавац користи механизам ћутања администрације тј. апсолутног игнорисања својих уговорних обавеза према Глишићу, али и многим другим,
- ✓ постојање прописа не значи и његову примену по аутоматизму јер су евидентни бројни пријављени и непријављени мобинзи над запосленима у МУП-у,

- ✓ навала приватних факултета са и без лиценце довели су до појаве куповине диплома и самим тим до напредовања у служби без реалног едукативног капацитета који диплома носи са собом,
- ✓ на жалост света синдикализма у МУП-у Републике Србије поједни руководиоци полицијских синдиката су изузетно брзо и мимо свих принципа логике управљања, унапређени на висока руководећа радна места. МУП је овим актом успео да преко лабилних и грамзивих синдикалних вођа, компромитују те полицијске синдикате а сада покушавају гебелсовским методама да пласирају идеју да су полицијски синдикати исти тј. лако поткупљиви и да не мисле на запослене већ искључиво само на себе.

Обазривост са статистиком је свакако неопходна у Републици Србији где за пример наводимо један парадокс који је у директној керелацији са корупцијом. Наиме, у септембру 2011. године мисија Уједињенх нација у Србији изнела је званичан податак да је на основу извршеног анкетаирања грађана Србије дошла до резултата да су у нашој држави најкорумпиранији МУП и државна управа. Међутим, само месец дана касније у режији најреспектабилније организације у Србији која се бави питањима статистичких питања и мишљења грађана (ЦЕСИД), организовано је истраживање ко ужива највеће поверење грађана у држави – резултати анкете показали су да је то МУП одмах после Српске православне цркве.

ЗАКЉУЧАК

Корупција онемогућава изградњу јаких демократских институција и стабилне правне државе, она подрива социјалну стабилност и спречава успешнији привредни развој. Корупција код грађана поспешује неповерење према државним и јавним институцијама и изазива апатију, а то је нешто што је најмање потребно земљи тек изашлој из раздобља ратова, пљачки, убистава, емотивних ломова и наглог сиромашења. Корупција је део нашег негативног имица у свету изграђеног током деведесетих година прошлог века и, свакако, једна је од главних препрека на путу наших евероатлантских интеграција. На крају извештаја желимо да нагласимо да највећи број грађана Републике Србије као и полицијских службеника својим активностима представљају поштен, савестан и одговоран однос према држави и самом себи.

Корупција је облик криминала који је познат од како су настале државе, само су се модуси извршења мењали кроз историју. Борба против ове пошасте је континуирана и одликују је бољи или лошији резултати, али је на жалост неискорењива и ни једно друштво или заједница нису имуни на њу.

Републици Србији је неопходна помоћ у борби против корупције јер су грађани и полиција у већини сагласни да би се на тај начин могло много боље и безбедније живети.

Напомена

Приликом израде овог извештаја **Полицијски синдикат Србије користио је сазнања** која потичу од свог чланства које ради у неким од наведених организационих јединица МУП-а, затим бивших полицијских службеника. Одређена сазнања су продукт анализе јавно објављених статистичких резултата рада, поводом корупције која до сада није била предмет кривичног поступка. Коришћен је и оперативни материјал из јавног поговарања, медијских спекулација као и сви остали извори информација. Наравно, као озбиљна организација нисмо могли себи да приуштимо луксуз да у овом извештају презентујемо неповерљиве информације о корупцији и интриге које су сервисирани ради компромитације часних и поштених полицијских службеника и целокупних организационих јединица МУП-а које персонификују, иако би на тај начин овај извештај можда био динамичнији, атрактивнији, али свакако нетачнији, малициознији и тенденциознији. Апострофирамо да је Полицијски синдикат Србије у више наврата институционално пријављивао спознају о корупцијским активностима у МУП-у до којих је долазио својим синдикалним али и другим легалним активностима. ПСС је поднео и више захтева за проверу законитог поступања старешина без обзира на примарну повезаност са корупцијским кривичним делима (мобинг, притужбе, кривичне и дисциплинске пријаве и др.).